

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ PROGRAMA

DENAS JONAS GADEIKIS

II kurso studentas

**LIETUVOS ENERGETIKOS INTEGRACIJA Į EUROPOS SĄJUNGĄ:
LĖTO POLITIKOS DERINIMO PRIEŽASČIŲ ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: Prof. Dr. Ramūnas Vilpišauskas

Vilnius, 2021

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Gadeikis, D. J. Lietuvos energetikos integracija į Europos Sąjungą: lėto politikos derinimo priežasčių analizė / Lithuanian Energy Integration into the European Union: Analysis of the Reasons for Slow Policy Coordination: Europos studijų programos magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas dr. Ramūnas Vilpišauskas. – 2021. – 81 p., Santr. angl. 81. – Bibliogr. lap. 83.

Reikšminiai žodžiai: energetika, strateginiai energetikos projektai, Lietuva, Europos Sąjunga, integracija, liberalusis tarpvyriausybės susitarimas, saugumizavimas, energetinis saugumas.

Šis magistro darbas nagrinėja lėtos Lietuvos integracijos į ES priežastis ir ieško atsakymų į šiuos esminius klausimus, kurie kyla stebint šį procesą: kodėl nepaisant daugelio ES deklaracijų, pažanga Lietuvos energetikos integracijoje į ES yra tokia lėta? Jei integracijos lėtumo priežastis buvo interesų grupių priešinimasis, kodėl ji vis dar vyksta? Atitinkamai buvo suformuluoti šie uždaviniai: 1. Remiantis statistine analize, išanalizuoti Lietuvos energetikos rinkos situaciją bei apžvelgti strateginius Lietuvos projektus energetikos srityje; 2. Apžvelgti ir išanalizuoti ES ir Lietuvos priimtus teisės aktus, strategijas ir kitus svarbius dokumentus energetikos srityje; 3. Identifikuoti strateginius energetikos projektus dujų ir elektros srityse, kurie buvo svarbūs Lietuvos integracijai į ES, ir apžvelgti jų įgyvendinimo eigą; 4. Naudojant liberaliojo tarpvyriausybės susitarimo prieigą, išanalizuoti Lietuvos nacionalinių preferencijų formavimąsi energetikos srityje, išsiaiškinant interesų grupių įtaką Lietuvos energetikos politikos integracijai į ES. 5. Naudojant saugumizavimo teoriją, paaiškinti Lietuvos saugumo prioritetus bei jų galimą poveikį strateginių energetinių projektų įgyvendinimui.

Pirmiausia buvo aptariamasi dvi teorijos galinčios padėti atsakyti į viršuje minėtus klausimus (liberalusis tarpvyriausybės susitarimas bei saugumizavimas). Remiantis jų tezėmis buvo suformuluotos dvi hipotezės (**H1** ir **H2**), kurios buvo tikrinamos empirinėje dalyje. Pasak **H1**, lėtą Lietuvos energetikos integraciją į ES lėmė interesų grupių įtaka. **H2** teigia, jog ji vyko ir vis dar vyksta dėl saugumo veiksnių.

Empirinėje dalyje buvo atliekama Lietuvos aprašomoji atvejo studija, kuri grindžiama kokybiniu Lietuvos energetikos politikos integracijos į ES atvejo tyrimu 1994–2016 m. laikotarpiu. Patikrinus abi hipotezes, nustatyta, jog surinkta informacija leidžia patvirtinti pirmąją hipotezę (**H1**) tik iš dalies, nes surinkta informacija neparodo tiesioginės įtakos sprendimų priėmimui. Tačiau surinkta informacija leidžia tvirtinti, jog interesų grupės darė didelę įtaką projektų įgyvendinimui, lemiančią lėtą energetikos politikos integraciją.

Kita vertus, antroji hipotezė buvo patvirtinta, nes saugumizavimo veiksmui atlikti Lietuvoje buvo tinkamos sąlygos – ženkliai padidėjusi energetinė priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių, „Gazprom“ ir kitų energetikos įmonių dominavimas dujų rinkoje bei Rusijos konfliktas dėl dujų su Ukraina. Visa tai didino Lietuvos energetinio nesaugumo jausmą. Atitinkamai politiniai veikėjai (Vyriausybė, Prezidentūra ir jų atstovai) maždaug jau nuo 2008–2009 m. aiškiai savo metiniuose pranešimuose išreiškė šią grėsmę saugumo kontekste. Jie nurodė priemones (strateginius energetikos projektus), kurios turi būti įgyvendintos. Taip pat jas galima laikyti nepaprastosiomis ir netipiškomis priemonėmis Lietuvai, nes per trumpą laiką buvo įgyvendinti nauji ir labai brangūs energetikos projektai, kurie dar minimi 1999 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje. Visa tai atitinka saugumizavimo teorijos kriterijus.

TURINYS

ĮVADAS	1
1. LITERATŪROS APŽVALGA	12
2. TEORINĖS PRIEIGOS.....	16
2.1. Liberalusis tarpvyriausybiskumas	16
2.2. Saugumizavimas.....	18
2.3. Tyrimo modelis	20
3. NACIONALINIŲ ENERGETIKOS STRATEGIJŲ ANALIZĖ IR RAIDA	20
3.1. Apibendrinimas	26
4. SPARTUS ENERGETIKOS PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMAS NUO 2009 M.	27
5. ENERGETIKOS SEKTORIAUS REGLAMENTAVIMAS IR JO RAIDA.....	28
5.1. ES Trečiasis energetikos paketas	28
5.2. ES direktyvų įgyvendinimas Lietuvoje	29
6. LIETUVOS ENERGETIKOS RINKOS ANALIZĖ	31
6.1. Priklausomybė nuo Rusijos energetinių šaltinių.....	31
6.2. Lietuvos energetikos įmonių analizė	33
7. INTERESŲ GRUPĖS – GALIMA LĖTO ENERGETIKOS POLITIKOS DERINIMO PRIEŽASTIS	48
7.1. Dominuojančios Lietuvos energetikos bendrovės dujų rinkoje.....	50
7.2. Galima privataus investuotojo įtaka elektros energetikos projektų įgyvendinimui	54
7.3. Apibendrinimas	58
8. LIETUVOS ENERGETIKOS SEKTORIAUS SAUGUMIZAVIMAS	58
8.1. Grėsmių prielaidos Lietuvos energetikos sektoriui	63
8.2. Saugumizavimas per politinių veikėjų kalbos aktus	65
8.3. Nepaprastųjų priemonių įgyvendinimas	72
8.4. Saugumizavimo teorijos taikymo Lietuvos energetikos sektoriui apibendrinimas.....	76
IŠVADOS.....	78
SUMMARY	82

SANTRUMPOS

BEMIP – EK inicijuotas projektas, skirtas Baltijos valstybių energijos rinkų integravimui į ES
(angl. *Baltic Energy Market Interconnection Plan*)

EK – Europos Komisija

ENTSO-E – Europos elektros perdavimo sistemos operatorių asociacija,

ES – Europos Sąjunga

GIPL – dujų jungties tarp Lietuvos ir Lenkijos projektas

IAE – Ignalinos atominė elektrinė

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

LitPol Link – elektros jungtis tarp Lietuvos ir Lenkijos

NordBalt – elektros jungtis tarp Lietuvos ir Švedijos

SGD – Suskystintos gamtinės dujos

IVADAS

Lėtas energetikos projektų įgyvendinimas Lietuvoje

Energetikos integracija į bendrąją Europos Sąjungos (toliau – ES) rinką – Lietuvai svarbi priemonė didinti savo energetinį saugumą. Todėl ES energetikos politika – viena iš sričių, kurią formuojant Lietuva nuo pat narystės ES pradžios siekė aktyviai dalyvauti bei pagal kurią derino savo energetikos politiką. Palanki situacija integracijai į bendrą ES energetikos rinką susidarė ir dėl to, jog Lietuvos narystės ES pradžia iš esmės sutapo su ES energetikos politikos formavimosi pradžia.¹ Šis klausimas tapo ypač aktualiu Lietuvai, kai staiga pasikeitė Lietuvos energetikos sektoriaus situacija – 2004 m. buvo nutraukta pagrindinio elektros energijos gamintojo, Ignalinos atominės elektrinės (toliau – IAE), pirmojo bloko veikla, o 2009 m. pabaigoje buvo uždarytas antrasis blokas, kas sustabdė visos elektrinės veiklą. Tai ne tik pakeitė Lietuvos energetikos sektoriaus padėtį (padidino energetinį nesaugumą ir energetinę priklausomybę nuo Rusijos energijos šaltinių), bet ir privertė imtis Lietuvą veiksmų, o ne tik žodžių, siekiant užtikrinti energetinį saugumą. Priklausomybė nuo Rusijos tiekiamų energijos išteklių dažniausiai yra minima kaip pagrindinė Lietuvos energetikos sektoriaus problema, o tai kelia iššūkį valstybės energetiniam saugumui. Galima susidaryti įspūdį, jog veiksmai, skirti problemai spręsti, yra pristatomi kaip būtini ir neatidėliotini, siekiant užtikrinti energetinį bei nacionalinį saugumą.

Vienas iš Energetikos sąjungos sukūrimo kriterijų yra integruota ES vidaus energetikos rinka, kuri sudarytų sąlygas laisvam energijos srautų judėjimui per tinkamą infrastruktūrą, o tam nebūtų jokių techninių ar reguliavimo kliūčių.² Nors per pastaruosius dešimt metų matome politinę mobilizaciją ir pažangą įgyvendinant energetikos projektus, tačiau ilgą laiką egzistavo didelis atotrūkis tarp politinių deklaracijų ir projektų praktinio įgyvendinimo. Pavyzdžiui, dar 1999 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje buvo iškeltas strateginis tikslas integruoti Lietuvos energetiką į ES energetikos sistemas.³ Elektros energijos srityje akcentuojamas poreikis pastatyti „galingą jungtį su Lenkija integracijai į Vakarų Europos valstybių elektros energetikos sistemą ir tuo užtikrinti Lietuvos elektros energetikos sistemos darbo patikimumą, nuosekliai mažinant priklausomumą nuo Rusijos elektros energetikos sistemos“.⁴ Dujų srityje

---

¹ Žygmantas Vaičiūnas (2015). Europos Sąjungos bendros energetikos politikos formavimasis ir Lietuvos interesai. *Politologija*, 55(3), p. 93.

² Europos Komisija, Energetikos Sąjunga, https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/energy-union_en. Žiūrėta (2021-05-02).

³ Lietuvos Respublikos Seimas (1999 10 5, Nr. VIII-1348). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 1999, Nr. 86-2568.

⁴ Ibid.

akcentuojama, jog „kartu su kitomis Baltijos valstybėmis bus parengtas ir įgyvendintas susijungimo su Lenkijos ir Suomijos dujotiekių sistemomis projektas“.⁵

Tai akcentuojama ir 2002 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje. Elektros srityje minima, jog „būtina kuo skubiau pastatyti galingą jungtį su Lenkijos elektros energetikos sistema“, kadangi linija artimoje ateityje sudarytų galimybę integruotis į Vakarų Europos elektros energijos rinką ir padidinti energijos tiekimo patikimumą“.⁶ Dujų srityje vis dar akcentuojama, jog kartu su kitomis Baltijos valstybėmis bus išnagrinėtos susijungimo su Lenkijos ir Suomijos dujotiekių sistemomis galimybės, o tai parodo, jog tikslas nebuvo įgyvendintas ir buvo nukeltas.

2007 m. buvo pabrėžiama, jog elektros tinklų jungties su Lenkija tikslo, identifikuoto dar 1999 m. strategijoje, nepavyko pasiekti, o gamtinių dujų tiekimo patikimumo didinime buvo padaryta per mažai.⁷ Šioje strategijoje šis tikslas – užtikrinti elektros energijos tiekimo strateginį patikimumą ir integraciją į ES rinką – buvo vėl nukeltas. Elektros energijos srityje buvo numatyta tiksli data (iki 2012 m.) strateginės jungties su Lenkija ir Švedija pastatymui, o dujų srityje, 2007 m. atlikus Lietuvos, Lenkijos ir Latvijos galimybių studiją⁸ ir įvertinus Lietuvos energetinio saugumo interesus, pastatyti bendrą suskystintų dujų importo terminalą Baltijos regione, užtikrinant, kad šie projektai skatintų dujų sektoriaus liberalizaciją. Taip pat dujų srityje numatyta iki 2011 m. parengti Lenkijos ir Lietuvos dujotiekio tinklo sujungimo galimybių studiją, o iki 2015 m. jau numatoma įgyvendinti strategiškai svarbius Baltijos valstybių susijungimo su Lenkijos dujų tiekimo sistemomis projektus.

Tačiau jau 2012 m. strategijoje terminas strateginių elektros jungčių su Lenkija ir Švedija pastatymui buvo nukeltas į 2015 m., o dujų srityje tikslas (pastatyti suskystintų dujų terminalą ir dujotiekį į Lenkiją) jau buvo keliamas iki 2020 m.⁹

Elektros jungtys su Lenkija ir Švedija buvo nutiestos, SGD terminalas buvo pastatytas, tačiau dujotiekio tiesimas į Lenkiją yra vis dar vykdomas¹⁰. Apie lėtą projektų įgyvendinimą kalbėjo ir energetikos ekspertas Romas Švedas, teigdamas, jog nuo Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos įkūrimo iki 2009 m. buvo įgyvendinti tik du didesni energetikos

---

⁵ Ibid.

⁶ Lietuvos Respublikos Seimas (2002 10 10, Nr. IX-1130). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2002, Nr. 99-4397.

⁷ Lietuvos Respublikos Seimas (2007 01 18, Nr. X-1046). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2007, Nr. 11-430.

⁸ Kurioje būtų numatomas laikas, vieta ir pajėgumai

⁹ Lietuvos Respublikos Seimas (2012 06 26, Nr. XI-2133). Nutarimas dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2012, Nr. 80-4149.

¹⁰ Amber Grid, Dujų jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos (GIPL), žr.

<https://www.ambergrid.lt/lt/projektai/dujotiekiu-jungtis-tarp-lenkijos-ir-lietuvos-gipl> žiūrėta (2021-02-15).

projektai – Būtingės terminalo statyba ir „Leo Lt“.¹¹ Galima būtų spėti, jog pagrindiniai energetikos projektai buvo vis nukeliami ir nebuvo aktyviai realizuojami iki kol Lietuva netapo Europos Sąjungos ir NATO nare¹², tačiau lėtas jų įgyvendinimas išliko ir vėliau. Nors Lietuva, įstojusi į ES, ėmėsi savo energetikos integravimo į ES bendrąją rinką ir energetikos politikos derinimo su ES nuostatomis, bet tai nevyko greitai, nepaisant skambių oficialių pasisakymų apie šio tikslo svarbą.

LENTELĖ 1: STRATEGINIŲ ENERGETIKOS PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMO TERMINŲ RAIDA NACIONALINĖSE ENERGETIKOS STRATEGIJOSE, 1994 – 2012 M.¹³

STRATEGIJOS METAI	ENERGETIKOS SRITIS	PROJEKTAS / TIKSLAS	TERMINAS
1994 m. ¹⁴	Elektra ir dujos	Strateginiai energetikos projektai neįvardinami	<i>Termino nėra</i>
1999 m.	Elektra	Pastatyti galingą jungtį su Lenkija integracijai į Vakarų Europos valstybių elektros energetikos sistemą	<i>Terminas neįvardintas</i>
	Elektra	kartu su Latvija ir Estija parengti naują Baltijos valstybių aukštos įtampos tinklų schemą, geriau pritaikytą integracijai į Vakarų ir Šiaurės Europos tinklus	<i>Terminas neįvardintas</i>
	Dujos	Kartu su kitomis Baltijos valstybėmis bus parengtas ir įgyvendintas susijungimo su Lenkijos ir Suomijos dujotiekių sistemomis projektas	<i>Terminas neįvardintas</i>
2001 m. (priimtas 1999 m. strategijos įgyvendinimo planas)	Elektra	Parengti priemonės Baltijos valstybių energetikos rinkai sukurti ir sujungti su Vakarų Europos energetikos sistemomis, organizuoti jų įgyvendinimą	2003 m.
	Dujos	Parengti Lietuvos dujų tinklų sujungimo su kaimyninių valstybių dujų tinklais galimybių studiją	2003 m.
2002 m.	Elektra	Būtina kuo skubiau pastatyti galingą jungtį su Lenkijos elektros energetikos sistema	<i>Galioja 2001 m. priimtas terminas (2003 m.)</i>
	Elektra	Atsižvelgiant į „Baltijos žiedo“ galimybių studijoje atliktus tyrimus, Lietuvai yra priimtinausias būdas sujungti šalies elektros energetikos sistemą su Vakarų valstybių sistema – per nuolatinės srovės	<i>Galioja 2001 m. priimtas terminas (2003 m.)</i>

¹¹ Jurgita Lapienytė (2013) Nepriklausomas ekspertas Romas Švedas apie Energetikos ministerijos darbus: pradėta energetikos sektoriaus reforma, tačiau pavyko ne viskas“, 15min. Žr. <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/nepriklausomas-ekspertas-romas-svedas-apie-energetikos-ministerijos-darbus-pradeta-energetikos-sektoriaus-reforma-taciau-pavyko-ne-viskas-664-294915?copied> (žiūrėta 2021-01-15).

¹² Energetinio saugumo tyrimų centras (2017). Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015-2016, Kaunas, p. 8.

¹³ Neįtraukta naujausia 2018 m. Nacionalinė energetikos strategija, nes ji neįeina į tyrimo laikotarpį.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (1994 04 19, Nr. 288) Nutarimas dėl nacionalinės energetikos komplekso pertvarkymo programos (Nacionalinės energetikos strategijos). Vilnius: Valstybės žinios, 1994, Nr. 30-545.

STRATEGIJOS METAI	ENERGETIKOS SRITIS	PROJEKTAS / TIKSLAS	TERMINAS
		intarpa. Tai leistų turėti tiesioginį ryšį su bendra Vakarų Europos sistema, neatsijungiant nuo Rytų kaimynų ir neprarandant galimybių sistemingai pirkti paslaugas iš Rytų	
	Dujos	Kartu su kitomis Baltijos valstybėmis išnagrinėti susijungimo su Lenkijos ir Suomijos dujotiekių sistemomis galimybes	<i>Galioja 2001 m. priimtas terminas (2003 m.)</i>
2007 m. ¹⁵	Elektra	Strategines jungties su Lenkija ir Švedija pastatymas	2012 m.
	Elektra	Parengti Baltijos šalių elektros energetikos sistemų sinchroninio sujungimo su UCTE studiją	2008 m.
	Dujos	Parengti Lenkijos ir Lietuvos dujotiekio tinklo sujungimo galimybių studiją	2011 m.
	Dujos	Įgyvendinti strategiškai svarbius Baltijos valstybių susijungimo su Lenkijos dujų tiekimo sistemomis projektus	2015 m.
2012 m.	Elektra	Strategines jungties su Lenkija ir Švedija pastatymas	2015 m.
	Elektra	Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energetikos sistemų susijungimas su ENTSO-E kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu	2020 m.
	Dujos	Pastatyti dujotiekį į Lenkiją	Iki 2020 m.

Šaltinis: Nacionalinės energetikos strategijos 1999 – 2012 m.

Energetikos politikos integracijos procesas vyko lėtai ir pačioje ES

Kita vertus, svarbu paminėti, jog ir pačioje ES šis integracijos procesas nesivystė greitai ir vis dar nėra baigtas. Žiūrint iš ES perspektyvos, nors energetikos politika buvo ES dalis nuo pat pradžių (dvi iš steigiamųjų sutarčių – Europos plieno ir anglių bendrijos sutartis (1951 m.) ir Euratomo sutartis (1957 m.) – buvo susijusios su energetika, paspartinant integraciją plieno, anglių ir atominės energetikos srityse), Europos šalių bendradarbiavimas šioje srityje buvo ribotas bei siauras.¹⁶

Po steigiamųjų sutarčių nebuvo pasiektas joks progresas formuojant bendrąją energetikos politiką. 1973 m. naftos krizė atskleidė Europos energetikos politikos silpnąsias vietas, o tai šiek tiek padidino šalių bendradarbiavimą, ypač kai buvo įkurta Tarptautinė energetikos agentūra (TEA). Tačiau Europos bendrijai vėl nepavyko paskatinti progreso kuriant bendrą

¹⁵ Įvardijama, jog ne visus artimiausios ateities tikslus, numatytus 2002 m. patvirtintoje Nacionalinėje energetikos strategijoje, pavyko įgyvendinti: Lietuvos elektros tinklai nesujungti su Lenkijos tinklais, per mažai padaryta didinant gamtinių dujų tiekimo patikimumą.

¹⁶ European Parliament. Fact Sheets on the European Union: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/1/the-first-treaties> (žiūrėta 2020-04-05).

energetikos politiką, daugiausiai dėl to, jog valstybės narės atsisakė suteikti daugiau galių viršnacionalinėms institucijoms energetikos srityse.¹⁷

Europos energetikos politikos raida gali būti vertinama kaip natūralus procesas, tačiau dėl bendros šios politikos pačios valstybės narės sutaria lėtai – istoriškai tai dažniausiai vyksta pirmiau nei sudaromos sutarties sąlygos.¹⁸ Todėl siekdami bendrų energetikos iniciatyvų, politikos formuotojai daugiausia naudojo teisine kompetencija iš ekonominių ir aplinkosaugos sutarčių dalių.¹⁹ Andersen teigia, kad EK sugebėjimas pristatyti energetikos iniciatyvas „iš šono“ tapo pagrindiniu bendrosios energetikos politikos varikliu.²⁰ Tai reiškia, jog energetikos politikos iniciatyvos buvo pristatytos kitų EK generalinių direktoratų (ne DG XVII – atsakingo už energetikos politiką ir ne DG XI – atsakingo už aplinkosaugą). Anot Anderseno, naujausia ES energetikos politikos plėtra gali būti apibūdinama kaip politinis šalutinis poveikis, bet ne neofunkcionalistine prasme. Pastarojoje teorijoje šalutinis poveikis grindžiamas interesų grupių politikos koncepcija, kai racionalūs veikėjai siekia savo interesų ir mažai rūpinasi kontekstiniais veiksniais. Kita vertus, Andersen teigia, jog naujausia ES energetikos politikos raida parodo, kaip interesai sektoriuje buvo užvaldyti dalyvių, pasitelkiančių skirtingus politikos kontekstus bendroje ES plėtros sistemoje, paremtoje platesne ir tvirtesne viršvalstybine valdžia. Anot jo, būtent dinaminė kelių politikos kontekstų sąveika ir bendresnio vystymosi impulsas paaikškina ES energetikos politikos kryptį.

Kita vertus, tik 1986 m. Suvestiniame Europos Akte buvo pripažinta energetikos ekonominė svarba Europos integracijos procesui. Vėliau kilo ir energetikos rinkos, kaip energetinio saugumo priemonės, idėja. Pavyzdžiui, 1995 m. paskelbtoje ES energetikos politikos žaliojoje knygoje buvo priminta, kad rinkos taisyklių – sutarčių ir investicijų sąlygų – nustatymas prisidės prie energetinio saugumo.²¹ Šioje Žaliojoje knygoje bei Baltojoje knygoje dėl ES energetikos politikos²² buvo pradėta plėtoti idėja apie aplinkosaugos ir išorės aspektų integravimą į energetikos politiką.

Nors aplinkos apsaugos ir užsienio politikos problemos buvo svarstomos dešimtajame dešimtmetyje, Europos lygio diskusijoje dominavo bendrosios rinkos kūrimo tikslas. Po ilgų

---

¹⁷ De Jong, Jacques (2009). The 2007 energy package: the start of a new Era?, pp. 95-108, in Roggenkamp, Martha & Hammer, Ulf (eds.), *European Energy Law Report V*, Antwerp: Intersentia.

¹⁸ Buchan, David (2009). *Energy and Climate Change: Europe at the Crossroads*, Oxford: Oxford University Press, p. 7.

¹⁹ McGowan, Francis (ed.) (1996), *European energy policies in a changing environment*, Heidelberg: Physica-Verlag.

²⁰ Andersen, Svein (2001). EU Energy policy: Interest Interaction and Supranational Authority, in Andersen, S. S. & Eliassen, K. A. (eds.), *Making Policy in Europe*, London: Sage, p. 106-123.

²¹ European Commission, 1995. *Green Paper for a European Union Energy Policy*. COM/94/659.

²² European Commission, 1996. *White Paper on an Energy Policy for the European Union*. COM/95/0682.

derybų buvo priimtos elektros (1996 m.) ir dujų (1998 m.) direktyvos (taip pat žinomos kaip „Pirmasis energetikos paketas“).²³ Šis paketas numatė nacionalinių dujų ir elektros rinkų liberalizavimą, skatinant konkurenciją išskaidžius vertikaliai integruotas energetikos įmones (gamyba, tiekimas, skirstymas) ir taip užbaigiant monopoliją energijos tiekime ir skirstyme. Vis dėlto, nuo 2000 m. liberalizacijos procesas smarkiai sulėtėjo dėl pokyčių tarptautinėje energijos rinkoje.²⁴

Siekdama bendros energetikos politikos, 2000 m. EK siekė konsoliduoti energijos vidaus rinką. Daugelis valstybių narių pirmąją direktyvą įgyvendino iki 2000 m. rugsėjo mėn., tačiau EK manė, jog liberalizacijos srityje padaryta pažanga yra nepakankama. Taigi, siekiant baigti kurti vidaus elektros ir dujų rinkas, buvo pasiūlytas „Antrasis energetikos paketas“ (direktyva 2003/54 / EB dėl elektros energijos ir Direktyva 2003/55 / EB dėl dujų). Direktyvų tikslas buvo „sukurti sąlygas, palankesnes tikrai ir sąžiningai konkurencijai, ir sukurti tikrą bendrąją rinką“.²⁵

Abi šios direktyvos 2009 m. buvo pakeistos „Trečiuoju ES energetikos paketu“: direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos ir direktyva 2009/73/EB dėl dujų. Iš esmės direktyvose nustatomi papildomi reikalavimai dėl gamybos, perdavimo ir paskirstymo atskyrimo, suteikiama didesnė priežiūros galia ir didesnis nacionalinių reguliavimo institucijų bendradarbiavimas ir įsteigiama Europos energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (angl. *European Agency for the Cooperation of Energy Regulators*). Nuo pirmosios liberalizacijos taisyklių bangos EK bandė sunaikinti nacionalinę ir regioninę monopolijas; šios dažnai vertikaliai integruotos komunalinės įmonės kontroliuoja kainas didmeninėje rinkoje ir neleidžia naujiems rinkos dalyviams patekti į rinką.

Su energetikos politika susijusi veikla ES išplito 2000-2010 m. laikotarpyje. Tą aiškiai parodo strateginių publikacijų skaičius: Žalioji knyga „Europos energijos tiekimo saugumo strategijos kūrimas“²⁶ (2000 m.), Žalioji knyga „Tvarios, konkurencingos ir saugios energijos Europos strategija“²⁷ (2006 m.) ir Žalioji knyga „Saugus, tvarus ir konkurencingas Europos

---

²³ European Parliament. Internal energy market: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/45/energia-siseturg> (žiūrėta 2020-04-07).

²⁴ De Jong, Jacques – van der Linde, Coby (2008). EU energy policy in a supply-constrained world, European Policy Analysis (SIEPS), No. 11, October, p. 1-9.

²⁵ EUR-Lex. Internal market for energy, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:I27005> (žiūrėta 2020-04-07).

²⁶ European Commission (2000). Green Paper Towards a European Strategy for the Security of Energy Supply. COM/2000/769.

²⁷ European Commission (2006). Green Paper on a European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy. COM/2006/105.

energetikos tinklas“²⁸ (2008 m.). Be to, buvo paskelbtos trys strateginės energetikos apžvalgos (2007 m., 2008 m. bei 2009 m.).²⁹ Paaškinant šį aktyvų diskursą, galima naudoti 2000 m. Žaliojoje knygoje aiškiai išdėstyta argumentą, kad „be aktyvios energetikos politikos ES negalės išsilaisvinti iš didėjančios energetinės priklausomybės“.³⁰

2000-2010 m. laikotarpį Europoje Muller-Kraener apibūdino kaip „dvigubą energetikos krizę“ dėl tuo metu vis didėjančio energetikos iššūkių skaičiaus.³¹ Dėl ribotų vidaus išteklių bei didėjančio energijos suvartojimo ES tapo priklausoma nuo importuotų energijos išteklių iš šalių tiekėjų, daugiausia esančių politiškai nestabiliuose regionuose. Be to, didėjantis šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas, didinantis klimato kaitos grėsmę Europai, paskatino plėtoti tvarų Europos energetikos sektorių.³² Taigi Europoje svarbūs tapo ne tik vidaus rinkos liberalizavimo klausimai, bet ir energetinis saugumas bei klimato kaitos iššūkiai.

2011 m. vasario mėn. Europos Vadovų Taryba paskelbė, jog iki 2014 m. bendra ES vidaus rinka dujų ir elektros srityse turėtų veikti laisvai, o šiam tikslui pasiekti būtina visų pirma, kad, bendradarbiaudami su Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra, nacionalinės reguliavimo institucijos ir perdavimo sistemų operatoriai suintensyvintų veiklą rinkų susiejimo ir gairių bei tinklo kodeksų, kurie taikomi visiems Europos tinklams, srityse.³³

2015 m. ES pristatė savo energetikos sąjungos iniciatyvą, kuri iš esmės buvo strategija „su į ateitį orientuota klimato kaitos politika“.³⁴ Komunikate teigiama, jog energetikos politikoje prioritetą buvo teikiamas su klimato kaita susijusių problemų sprendimui. Tačiau strategija grindžiama penkiomis prioritetinėmis sritimis (dekarbonizacija, energijos vartojimo efektyvumas, energijos vidaus rinkos³⁵, energetinis saugumas ir moksliniai tyrimai, inovacijos ir konkurencingumas), kurios turėtų būti integruotos.

---

²⁸ European Commission (2008). Green Paper – Towards a Secure, Sustainable and Competitive European Energy Network. COM/2008/0782.

²⁹ European Commission (2008). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Second Strategic Energy Review: An EU Energy Security and Solidarity Action Plan. COM/2008/0781.

³⁰ European Commission (2000). Green Paper Towards a European Strategy for the Security of Energy Supply. COM/2000/769.

³¹ Müller-Kraenner, Sascha (2008). Energy Security – Re-Measuring the World, London: Earthscan, p. 17-18.

³² Ibid.

³³ Europos Vadovų Tarybos susitikimas (2011 m. vasario 4 d.), EUCO 2/1/11 REV 1, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/LT/ec/119184.pdf (žr. 2021-01-15).

³⁴ European Commission (2015). Energy Union Package. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank. A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy. COM (2015) 80 final. Brussels, 25.02.2015

³⁵ Akivaizdu, jog daugelis senų neįgyvendintų idėjų, pvz. dėl vidaus rinkos, buvo naujai pristatomos prie to pridant ir naujus elementus (klimato kaitą).

EK 2016 m. atliko visų trijų energetikos paketų įgyvendinimo vertinimą elektros rinkoms. Šis tyrimas atskleidė, jog ES lygiu reikalingas papildomas reglamentavimas.³⁶ Visų paketų rezultatai buvo teigiami, tačiau „Trečiojo energetikos paketo“ taisyklių sėkmė plėtojant elektros energijos vidaus rinką vartotojų naudai išliko ribota, kadangi nebuvo atsižvelgta į rinkos pokyčius, tokius kaip technologijų raida, dekarbonizacija bei per daug išaugusi vyriausybės intervencija į vietines elektros rinkas.

Nors ir buvo daug bandymų nuo pat ES įkūrimo pradžios plėtoti bendrą Europos energetikos politiką, bendra ES energetikos rinka taip iki šiol ir nebuvo pilnai įgyvendinta, o pasiekta pažanga yra ribota ir vystosi labai lėtai. Tam įtakos turėjo ES šalių narių nepritarimas jų vidaus rinkos liberalizavimui pagal ES teisės reikalavimus, nors jis atneštų naudą visiems energijos vartotojams ES, nes yra plačiai pripažinta, jog konkurencija³⁷ bei rinkos liberalizavimas³⁸ yra šalims ekonomiškai naudingas.

Taip pat ES nepavyko įtikinti valstybės narių, kad derybos su energijos tiekėjais trečioje šalyse turi vykti ne nacionaliniu, o ES lygiu, nes ES kaip vienas darinys turėtų didesnę derybinę galią su tiekėjais (tai leistų išsiderėti geresnes kainas bei tiekimo sąlygas). Kita vertus, ES valstybių narių palaikymo tai nesulaukė. 2017 m. dokumentas, kuris būtų leidęs ES derėtis dėl „Nord Stream 2“, buvo nepatvirtintas, kai jis nesulaukė 2/3 ES valstybių narių balsų.³⁹

Visa tai parodo, jog ne tik Lietuvoje šis procesas vyko lėtai – pačioje ES jis irgi užtruko ir iki šiol nėra įgyvendintas.

LENTELĖ 2: PAGRINDINIŲ ES ENERGETIKOS INTEGRACIJOS PRIIMTŲ DOKUMENTŲ APŽVALGA

SPRENDIMO PRIĖMIMO METAI	PRIIMTAS DOKUMENTAS	SVARBIAUSI ELEMENTAI
1986 m.	Suvestinis Europos Aktas	Pripažinta energetikos ekonominė svarba Europos integracijos procesui
1995 m.	ES energetikos politikos žaliųjų knygą	Priminta, kad rinkos taisyklių – sutarčių ir investicijų sąlygų – nustatymas prisidės prie energetinio saugumo.

³⁶ European Commission (2016). Commission staff working document, executive summary of the evaluation, SWD (2016) 413 final:

https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/1_en_autre_document_travail_service_part1_v2.pdf (žiūrėta 2020-04-07).

³⁷ OECD (2008). Why is competition important for growth and poverty reduction?:

<https://www.oecd.org/investment/globalforum/40315399.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).

³⁸ OECD, Liberalisation and competition intervention in regulated sectors:

<https://www.oecd.org/competition/sectors/> (žiūrėta 2020-04-07).

³⁹ Council of European Union (2017). Recommendation for the council decision authorizing the opening of negotiations on an agreement between the European Union and the Russian Federation on the operation of the Nord Stream 2 pipeline: <http://www.politico.eu/wp-content/uploads/2017/07/NS-Draft-Mandate.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).

SPRENDIMO PRIĖMIMO METAI	PRIIMTAS DOKUMENTAS	SVARBIAUSI ELEMENTAI
1996 m.	Baltojoje knygoje dėl ES energetikos politikos	Pradėta plėtoti idėja apie aplinkosaugos ir išorės aspektų integravimą į energetikos politiką.
1996 m. (elektros) ir 1998 m. (dujų)	Elektros ir dujų direktyvos – „Pirmasis energetikos paketas“	Numatė nacionalinių dujų ir elektros rinkų liberalizavimą, skatinant konkurenciją išskaidžius vertikaliai integruotas energetikos įmones (gamyba, tiekimas, skirstymas) ir taip užbaigiant monopoliją energijos tiekime ir skirstyme.
2003 m.	„Antrasis energetikos paketas“ (direktyva 2003/54 / EB dėl elektros energijos ir Direktyva 2003/55 / EB dėl dujų)	Europos Komisija manė, jog liberalizacijos srityje padaryta pažanga yra nepakankama. Taigi, siekiant baigti kurti vidaus elektros ir dujų rinkas, buvo pasiūlytas „Antrasis energetikos paketas“, kurio tikslas buvo „sukurti sąlygas, palankesnes tikrai ir sąžiningai konkurencijai, ir sukurti tikrą bendrąją rinką“.
2009 m.	„Trečias ES energetikos paketas“ (direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos ir direktyva 2009/73/EB dėl dujų)	Direktyvose nustatomi papildomi reikalavimai dėl gamybos, perdavimo ir paskirstymo atskyrimo, suteikiama didesnė priežiūros galia ir didesnis nacionalinių reguliavimo institucijų bendradarbiavimas ir įsteigiama Europos energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūra (angl. <i>European Agency for the Cooperation of Energy Regulators</i>).
2015 m.	„Energetinės sąjungos paketas“	Komunikate teigiama, jog energetikos politikoje prioritetas teikiamas su klimato kaita susijusių problemų sprendimui. Tačiau pati strategija grindžiama penkiomis prioritetinėmis sritimis (dekarbonizacija, energijos vartojimo efektyvumas, energijos vidaus rinkos, energetinis saugumas ir moksliniai tyrimai, inovacijos ir konkurencingumas), kurios turėtų būti integruotos. Akivaizdu, jog daugelis senų neįgyvendintų idėjų, pvz. dėl vidaus rinkos, buvo naujai pristatomos prie to pridėdant ir naujus elementus (klimato kaitą).
2016 m.	Trijų energetikos paketų įgyvendinimo vertinimas elektros rinkoms	Visų paketų rezultatai buvo teigiami, tačiau „Trečiojo energetikos paketo“ taisyklių sėkmė plėtojant elektros energijos vidaus rinką vartotojų naudai išliko ribota.

Šaltinis: Sudaryta autoriaus

Darbo objektas. Lietuvos energetikos politikos integracija į ES.

Tyrimo problema. Nors buvo siekiama ES sukurti vieningą energetinę rinką, iki šiol Lietuvos pažanga energetikos politikos integracijos į ES srityje yra lėta, nepaisant deklaruojamos jos politinės ir saugumo svarbos.

Teorijos. Pagrindinė teorija bus liberaliojo tarpvyriausybės teorija, kuri turėtų paaiškinti, kodėl Lietuvos integracija bendros energetinės politikos srityje yra tokia lėta. Saugumizavimo teorija papildys šią teoriją, siekiant suprasti Lietuvos nacionalines preferencijas, nes preliminariu vertinimu nuo maždaug 2008-2009 m. verslo (interesų grupių) įtaka susilpnėjo ir energetikos klausimai tapo saugumizuoti, o noras mažinti priklausomybę nuo Rusijos tapo svarbesnis už kainos ar kitus ekonominius veiksnius. Svarbu akcentuoti, jog liberalaus tarpvyriausybės teorija yra laikoma „pagrindine teorija“, su kuria yra lyginamos kitos teorijos. Todėl šiame magistro darbe analizė prasidės būtent nuo šios teorijos, su kuria bus lyginama saugumizavimo teorija. Liberalusis tarpvyriausybiskumas bandys paaiškinti, ar interesų grupės turėjo įtaką lėtai Lietuvos energetikos integracijai į ES. Kita vertus, jei tam turėjo įtakos interesų grupių pasipriešinimas, vis dar lieka klausimas – kodėl ji vis tiek vyksta nepaisant interesų grupių nesuinteresuotumo integruotis į ES rinką (politinės ekonomijos veiksniai tokiu atveju to paaiškinti negali). Todėl tam bus naudojama saugumizavimo teorija, kuri per saugumo dimensiją padės paaiškinti, kodėl integracija vyko ir tebevyksta.

Tyrimo klausimai. Kodėl nepaisant daugelio ES deklaracijų, pažanga Lietuvos energetikos integracijoje į ES yra tokia lėta? Jei integracijos lėtumo priežastis buvo interesų grupių priešinimasis, kodėl ji vis dar vyksta?

Tikslas bei uždaviniai. Atskleisti ir įvertinti, kaip ir kodėl Lietuvoje vyksta energetikos integracija į ES, kodėl ji tokia lėta ir kaip paaiškinti pasirinktus prioritetinius projektus/priimtus sprendimus:

- Remiantis statistine analize, išanalizuoti Lietuvos energetikos rinkos situaciją bei apžvelgti strateginius Lietuvos projektus energetikos srityje.
- Apžvelgti ir išanalizuoti ES ir Lietuvos priimtus teisės aktus, strategijas ir kitus svarbius dokumentus energetikos srityje.
- Identifikuoti strateginius energetikos projektus dujų ir elektros srityse, kurie buvo svarbūs Lietuvos integracijai į ES, ir apžvelgti jų įgyvendinimo eigą.
- Naudojant liberaliojo tarpvyriausybės prieigą, išanalizuoti Lietuvos nacionalinių preferencijų formavimąsi energetikos srityje, išsiaiškinant interesų grupių įtaką Lietuvos energetikos politikos integracijai į ES.
- Naudojant saugumizavimo teoriją, paaiškinti Lietuvos saugumo prioritetus bei jų galimą poveikį strateginių energetinių projektų įgyvendinimui.

- Išanalizuoti ir apibendrinti Lietuvos nacionalinę poziciją, kurioje saugumo interesai, mažinant energetinę priklausomybę nuo Rusijos, buvo svarbesni už verslo interesus, bei sprendimus energetikos srityje ir jų poveikį integracijai į ES.

Tyrimo keliamą hipotezę. Iš pasirinktų teorinių prieigų bei literatūros apžvalgos yra keliamos šios hipotezės:

- Lėtą Lietuvos energetikos integraciją į ES lėmė interesų grupių įtaka (**H1**).
- Tačiau ji vyko ir vis dar vyksta dėl saugumo veiksnių, kurie lėmė vis dar tebevykstančią Lietuvos integraciją į ES energetikos srityje (**H2**).

Kintamieji. Priklausomas kintamasis – Lietuvos energetikos politikos integracija į ES, nepriklausomi kintamieji – interesų grupių įtaka, saugumo veiksniai.

Metodologija ir tyrimo metodai. Šiame magistro darbe bus atliekama Lietuvos atvejo studija, kuri grindžiama kokybiniais Lietuvos energetikos politikos integracijos į ES atvejo 1994–2016 m. laikotarpiu tyrimu.⁴⁰

Pagrindinis magistro darbo tyrimo metodas – aprašomoji atvejo studija, detalai nagrinėjanti Lietuvą. Aprašomasis metodas naudojamas siekiant atskleisti Lietuvos energetikos specifiką, įgyvendinamus energetikos projektus, interesų grupių pozicijas ir vykdomą energetinio saugumo politiką. Norint suprasti ir įvertinti Lietuvos preferencijas, pozicijas bei sprendimus, bus atlikta pirminių šaltinių analizė. Tyrimas remsis šių šaltinių empiriniais duomenimis, pavyzdžiui, oficialiais dokumentais ir pareiškimais, kuriuos išleido ES institucijos, nacionalinės valdžios institucijos bei didžiosios Lietuvos energetikos įmonės. Labai svarbi informacija bus gauta iš Lietuvos valstybės ir vyriausybių vadovų, energetikos įmonių vadovų oficialių pareiškimų ir komentarų. Taip pat bus naudojama energetikos statistika – tai padės suprasti Lietuvos pirminių energijos išteklių vartojimo dinamiką bei energetinę priklausomybę nuo energijos tiekėjų, taip pagrindžiant Lietuvos ir verslo grupių preferencijas. Be to, tyrime bus atsižvelgta į antrinius šaltinius – aktualius analitinius žiniasklaidos straipsnius, akademinis ir taikomuosius viešosios politikos tyrimus.

Darbo aktualumas ir inovatyvumas. Šiuo darbu bus siekiama aktualizuoti empirinius duomenis Lietuvos integracijos į ES atžvilgiu – tyrimas apims Lietuvos energetikos integracijos į ES procesą nuo 1994 m. iki 2016 m. Be to, literatūros apžvalga parodė (žr. *LITERATŪROS APŽVALGA*), jog tai nagrinėjusių autorių nurodomos sunkios Lietuvos energetikos integracijos į ES priežastys yra fragmentiškos ir vienai kitai prieštaraujančios, todėl

---

⁴⁰ Tyrimas atliekamas nuo pirmosios Lietuvos nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo iki pagrindinių strateginių energetikos projektų įgyvendinimo pabaigos (elektros jungtys su Lenkija ir Švedija, SGD terminalas, ES Trečiasis energetikos paketas).

šis darbas turėtų patikslinti ir aktualizuoti priešasčių analizę ir pateikti nuoseklią argumentaciją šiuo aspektu. Šis procesas nebuvo tyrinėtas pasinaudojant liberaliojo tarpvyriausybės ir saugumizavimo teorijų kombinacijos, o šių teorijų kombinacija turėtų atskleisti lėtos Lietuvos energetikos integracijos į ES priešastis ir jos tęstinumą, taip papildant viena kitą. Potencialiai liberalusis tarpvyriausybės koreguojamas, nes pats vienas jis nepaaiškina šio proceso lėtumo ir tolimesnės jo raidos.

1. LITERATŪROS APŽVALGA

Kalbant apie literatūrą susijusią su energetikos politika Baltijos regione, Ramūnas Vilpišauskas rašė, jog grėsmės suvokimo ir energetinio saugumo didinimo metodų skirtumai yra akivaizdūs lyginant Baltijos jūros regiono šalių energetikos politikas.⁴¹ Viena vertus, Vokietija energetikos politiką visų pirma laiko verslo dalyku, ką atspindi jos požiūris į „Nord Stream 2“ projektą. Kita vertus, Lenkija ir Lietuva ją vertina kaip geopolitinį projektą, galintį sumažinti regiono ir ES energetinį saugumą. Jie teikia pirmenybę alternatyviems tiekimo šaltiniams, pavyzdžiui, iš JAV išsilytoms SGD dujoms, kurios 2017 m. pirmą kartą buvo pristatytos į SGD terminalus Lenkijoje ir Lietuvoje. Be to, tiekimo saugumui, kainų konkurencingumui ir tam tikrų energijos išteklių naudojimo poveikiui aplinkai teikiamas prioritetas skiriasi, o Vokietija ir Šiaurės šalys didesnę reikšmę teikia aplinkosaugos ir konkurencingumo elementams, kai Lenkija ir Baltijos šalys teikia pirmenybę energijos tiekimo saugumui.

Jakub Godzimirski, Ramūnas Vilpišauskas ir Romas Švedas pateikia išvadą, jog dominuojantis Baltijos šalių energetikos politikos bruožas buvo atotrūkis tarp politinės retorikos ir faktinio energetikos projektų, skirtų didinti energetinį saugumą, įgyvendinimo.⁴² Buvo pateikta keletas paaiškinimų, kodėl šis atotrūkis tarp politinių ketinimų ir faktinio pasiekimo egzistuoja:

- Pirma, politinės ekonomijos veiksniai, tokie kaip interesų grupių pasipriešinimas potencialiai konkurencijai iš naujų tiekimo šaltinių, bandant išsaugoti pelną (angl. rents), kuris gaunamas papildomai dėl galiojančių naftos, dujų ir elektros tiekimo apribojimų ir kuris būtų prarastas, atsiradus konkurencijai.

---

⁴¹ Ramūnas Vilpišauskas (2017). The evolving agenda of energy security in the Baltic sea region: persistent divergences in the perception of threats and state-market relationship, The Riga conference papers.

⁴² Jakub Godzimirski, Ramūnas Vilpišauskas, and Romas Švedas (2015). Energy Security: Regional Coordination Management of Interdependencies, Vilnius: Vilnius University Press.

- Antra, rinkimų ciklai ir trumpalaikis politikos formuotojų mąstymas, dažnai suskirstytas pagal partijų, valdančiųjų koalicijų ir opozicinių partijų bandymus panaudoti energetikos projektus rinkėjams sutelkti.
- Trečia, specifinės energetikos infrastruktūros projektų savybės, tokios kaip ilgas laikotarpis ir dideli investicijų poreikiai, dažnai tenkinami skirtingais finansavimo šaltiniais, taip pat jų tarpvalstybinis pobūdis, o tai reiškia, kad dalyvaujančios šalys turi įveikti savo kolektyvinio veiksmo problemas ir susitarti dėl konkrečių maršrutų, taisyklių ir investicijų modelių. Naujai suformuotos regiono vyriausybės peržiūrejo ir dažnai atšaukė pirmtakų inicijuotus projektus ir abejojo energetikos projektais, tą panaudodami jų rinkimų tikslais bei dažnai tęstinumo ir susitarimo dėl regioninių projektų su kitomis šalimis sąskaita.

Tuo tarpu Tomas Janeliūnas ir Agnija Tumkevič atliko Estijos, Lietuvos, Lenkijos ir Lietuvos lyginamąją analizę, kaip energetikos sektoriaus saugumizavimas yra susijęs su faktine šalies energetine situacija, saugumizavimo paskelbimo intensyvumo ir saugumizavimo proceso praktiniais rezultatais.⁴³ Estijos, Lietuvos ir Lenkijos atveju didesnis priklausomybės nuo energijos santykis lemia intensyvesnę saugumizavimą ir neeilines priemones (arba energijos projektus, kurie netipiški kai kurioms šalims). Žygimantas Vaičiūnas pažymėjo, jog „2004–2009 metais ES bendra energetikos politika ir Lietuvos energetiniai interesai nuosekliai vis labiau panašėjo. Lietuvai pavyko išplėsti ir pagilinti ES energetikos politikos darbotvarkę, o ES ir Lietuvos energetikos politikos prioritetų supanašėjimas vertintinas kaip Lietuvos Europos politikos laimėjimas, rodantis, kad Lietuvai pavyko savo nacionalinius interesus paversti visos ES energetikos politikos prioritetais“.⁴⁴ Jis taip pat akcentavo, jog „iki 2009 m. nebuvo įgyvendintas nė vienas projektas, kuris padėtų sujungti Lietuvos energijos išteklių tiekimo infrastruktūrą su ES sistemomis“.⁴⁵ Tačiau, anot jo, 2009 m. patvirtintas Baltijos energetikos rinkos jungčių planas galės paspartinti šių projektų įgyvendinimą.

Dainius Genys pateikė tyrimą nagrinėjantį politikų, mokslininkų ir žiniasklaidos formuojamus energetinio saugumo diskursus ir jų tarpusavio santykį. Pasak jo, energetinio saugumo diskursas Lietuvoje yra besivystantis, nes analizėje buvo parodyta, jog politikai, mokslininkai ir žiniasklaidos atstovai turi skirtingus požiūrius, veikimo būdus, galutinius

⁴³ Tomas Janeliūnas, Agnija Tumkevič (2013). Securitization of the energy sectors in Estonia, Lithuania, Poland and Ukraine: Motives and extraordinary measures, *Lithuanian Foreign Policy Review*.

⁴⁴ Žygimantas Vaičiūnas (2009). Europos Sąjungos bendros energetikos politikos formavimasis ir Lietuvos interesai. *Politologija*, 55(3), 89-120.

⁴⁵ *Ibid.*

tikslus ir naudoja skirtingą terminologiją, o tai veda prie stichiško diskurso formavimo.⁴⁶ Pasak autoriaus, energetinio saugumo diskurse dominuoja priklausomybė nuo vienintelio tiekėjo (iš Rusijos), energetikos rinkos konkurencijos trūkumas, žemas energetinis efektyvumas, prastas energetikos infrastruktūros susiejimas su Europos energetiniais tinklais.

Orintos Barkauskaitės tyrimas parodė, jog Lietuva, kuri yra itin priklausoma nuo energetinės žaliavos importo, pritaria energetikos politikos integracijos į ES idėjoms.⁴⁷ Kita vertus, Vokietijos atvejis parodė, jog yra kitų veiksnių, kurie yra svarbesni už ekonominius motyvus, skatinančius valstybių pritarimą / nepritarimą energetikos politikos integracijai į ES, o jie gali būti: valstybių geografinė padėtis, integracijos į europines energetikos sistemas bei žaliavos tiekėjų diversifikavimo mastas.

Tadas Adomaitis priėjo prie išvados, jog Lietuvos elektros rinkos integracija yra sunki, nes analizės laikotarpiu ES buvo bendros ES energetikos politikos kūrimo etape.⁴⁸ Jis akcentavo, jog ES plėtros iniciatyvos buvo retos, o politiniai ciklai Lietuvoje ne visada lėmė teigiamą integracijos raidą. Tuo tarpu Arūnas Kelmelis nagrinėjo klausimą, kodėl Lietuva ir Latvija pasirinko skirtingus Trečiojo Energetikos Paketo įgyvendinimo variantus, nepaisant fakto, jog abi šalys yra toje pačioje energetinės priklausomybės situacijoje. Jis akcentavo, jog Latvijos sprendimas atidėti Trečiojo Energetikos Paketą buvo susijęs su interesų grupių įtaka. Kita vertus, Lietuvos interesų grupės tokios įtakos neturėjo, o Lietuva ėmėsi veiksmų vedama nacionalinio intereso, t.y. užtikrinti energetinį saugumą.⁴⁹

Dar kita šios srities akademinės literatūros kryptis bando atskleisti veiksnius, kurie trukdo valstybėms narėms susitarti ir įgyvendinti bendrą energetikos politiką ir „kalbėti vienu balsu“ su trečiosioms tiekiančiomis / vartojančiomis šalimis.⁵⁰ Šie tyrimai priskiria ES valstybių narių nesugebėjimą suformuoti bendrąją išorės politiką dėl tam tikrų veiksnių, tokių kaip, pavyzdžiui, interesų įvairovė ir neužbaigta ES bendra vidaus rinka energetikos srityje. Young

---

⁴⁶ Dainius Genys (2014). Lietuvos energetinio saugumo diskurso formavimas: politikų, mokslininkų ir žiniasklaidos vaidmuo. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 1(34), 254-273.

⁴⁷ Orinta Barkauskaitė (2007). Energetikos politikos integracija Europos Sąjungoje: interesai ir galimi rezultatai, Magistro darbas, Vilniaus universitetas.

⁴⁸ Tadas Adomaitis (2012). Kodėl sudėtinga Lietuvos integracija į Europos energetikos rinką? Magistro darbas, Vilniaus universitetas.

⁴⁹ Arūnas Kelmelis (2015). Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimo klausimas: Lietuvos ir Latvijos atvejai, Magistro darbas, Vilniaus universitetas.

⁵⁰ Youngs, R. (2007). *Europe's External Energy Policy: Between Geopolitics and the Market*. CEPS Working Document No. 278. CEPS (Center for European Policy Studies); Van der Linde, C. (2007). *External energy policy: old fears and new dilemmas in a larger Union*. In A. Sapir, *Fragmented Power: Europe and the Global Economy* (1st ed., pp. 266-306). Bruegel; Baumann, F. and Simmerl, G. (2011) *Between Conflict and Convergence: The EU Member States and the Quest for a Common External Energy Policy*, Munich: Center for Applied Policy Research; Aalto, P., & Korkmaz Temel, D. (2013). *European Energy Security: Natural Gas and the Integration Process*. *JCMS: Journal Of Common Market Studies*, 52(4), p. 758-774.

teigia, jog šiuo metu ES energetikos politika neveiksmingai svyruoja tarp rinkos ir geopolitikos.⁵¹ Vietoj to reikia priemonių, kurios sujungtų rinką bei politiką į abipusiai sąlygotas visuotinio energetinio saugumo dalis. Kol tai neįvyks, energetikos politika gali išplėsti savo, kaip savarankiško sektoriaus politikos, reikšmę, tačiau ji nebus pakankamai ir sistemingai įtraukta į Europos užsienio ir saugumo politiką. Aalto, atsakydamas į klausimą dėl ES skatinamos gamtinių dujų integracijos, taip siekiant padidinti energetinį saugumą, pabrėžia, kad visiškas Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimas leistų ES vidaus energetikos rinkai ryžtingai kurti suartėjusią visuomenę.⁵² Baumann teigė, jog problema išlieka ta, kad nors tarp 27 ES valstybių narių sutariama dėl suderintos energetikos politikos poreikio, tokios iniciatyvos įgyvendinimui vis dar trukdo skirtingos nacionalinės perspektyvos.⁵³ Suvokimai, susiję su bendrais energetinio saugumo ir išorės energetikos politikos veiksmais, skiriasi nuo koordinavimo iki konkretaus energetinio saugumo ir solidarumo priemonių. Dėl skirtingų pirminių energijos šaltinių rūšių derinių, skirtingų tiekėjų ir skirtingų politinių palikimų, bendro požiūrio stoka yra pagrindinė kliūtis bendram balsui ES lygiu energetikos politikoje.

Autoriai, nagrinėdami ES energetikos politiką ir veiksnius, kurie lėmė energetikos sektoriaus liberalizacijos neįgyvendinimą iki galo, mini skirtingų nacionalinių perspektyvų įtaką (kurias lemia tokios priežastys kaip didelių verslo grupių įtaka, skirtingi energetinio saugumo suvokimai, viešojo rinkėjų nuomonė bei skirtingi valstybių narių pirminių energijos šaltinių rūšių deriniai) ir ES Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimo valstybėse narės svarbą. Šalyse vyravo skirtinga politinė nuotaika šio proceso atžvilgiu dėl skirtingų šaltinių rūšių derinių, skirtingų tiekėjų ir politinių palikimų. Todėl akivaizdu, jog lėtą energetikos integraciją į ES skirtingose šalyse gali lemti skirtingos priežastys, o tai pagrindžia šio magistro analizės tyrimo objektą ir tyrimo klausimą (žiūrėti viršuje).

Kalbant apie pačią Lietuvą, galima teigti, jog autoriai pateikė skirtingas perspektyvas dėl pačios Lietuvos energetikos integracijos proceso. Vienur teigiama, jog integracijos procesui Lietuvoje interesų grupės įtakos neturėjo. Kiti įvardija, jog viena iš atotrūkio tarp politinės retorikos ir faktinio energetikos projektų, skirtų didinti energetinį saugumą, įgyvendinimo priežasčių buvo būtent politinės ekonomijos veiksniai (t.y. interesų grupių priešinimasis). Tarp priežasčių minimi ir politinių ciklų įtaka bei faktas, jog pati ES buvo bendros ES energetikos

---

⁵¹ Youngs, R. (2007). Europe's External Energy Policy: Between Geopolitics and the Market. CEPS Working Document No. 278. CEPS (Center for European Policy Studies).

⁵² Aalto, P., & Korkmaz Temel, D. (2013). European Energy Security: Natural Gas and the Integration Process. JCMS: Journal Of Common Market Studies, 52(4), p. 758-774.

⁵³ Bruegel; Baumann, F. and Simmerl, G. (2011) Between Conflict and Convergence: The EU Member States and the Quest for a Common External Energy Policy, Munich: Center for Applied Policy Research.

politikos kūrimo etape, kas lėmė sunkią energetikos politikos integraciją į ES. Skirtingos priežastys iki galo neįtikina ir parodo fragmentišką ir nepilną pateikiamų priežasčių paveikslą, kodėl energetikos integraciją į ES Lietuvoje vyko (ir vis dar vyksta) taip sunkiai ir ilgai.

Kita vertus, autoriai akcentuoja kitoms šalims nebūdingų bruožų energetikos projektų įgyvendinime Baltijos šalyse (ypač Lietuvoje), kuris buvo paskatintas dėl saugumizavimo veiksnių. Autorių aiškinimai prieštarauja politinės ekonomijos aiškinimams. Galima teigti, jog autoriai, nagrinėdami Lietuvos atvejį, nepaaiškina aiškių ir detalių priežasčių, kodėl būtent Lietuvos energetikos politikos integracija į ES išlieka tokia lėta iki šios dienos ir kodėl ji apskritai vyksta, atsižvelgiant į interesų grupių nesuinteresuotumą integracijos į ES atžvilgiu.

2. TEORINĖS PRIEIGOS

2.1. Liberalusis tarpvyriausybės šalis

Tiriant Europos ir regioninę integraciją, liberalusis tarpvyriausybės šalis dažnai įvardijamas „pagrindine teorija“ (angl. *baseline theory*): „tai yra esminis paaiškinimas, su kuriuo dažnai lyginamos kitos teorijos“.⁵⁴ Svarbu akcentuoti, jog praktikoje ši teorija dažnai lyginama su konkuruojančiomis teorijomis. Pavyzdžiui, Frank Schimmelfennig lygino liberalųjį tarpvyriausybės šalis su neofunkcionalizmo ir posfunkcionalizmo teorijomis ir priėjo prie išvados, jog dviejų teorijų sintezė⁵⁵ yra naudinga aiškinant sudėtingus Europos integracijos atvejus, ypač tada kai naudojant tik vieną teoriją nėra įmanoma paaiškinti tam tikro integracijos atvejo.⁵⁶

Devintajame dešimtmetyje sukurtas Andrew Moravcsiko, jis buvo plačiai pripažintas dėl jo tinkamumo paaiškinti svarbiausius istorinius sandorius, kurie paskatino gilesnę integraciją. Autoriaus žodžiais tariant, liberalusis tarpvyriausybės šalis Europos integraciją laiko „racionalių nacionalinių lyderių pasirinkimų rinkiniu“, reaguojant į bendrąsias tarpusavio priklausomybes.⁵⁷ Šiuos pasirinkimus įtakoja „galingų šalies sudedamųjų dalių ekonominiai interesai, santykinė kiekvienos valstybės galia tarptautinėje sistemoje ir tarptautinių institucijų vaidmuo stiprinant tarpvalstybinių įsipareigojimų patikimumą“.⁵⁸

---

⁵⁴ Moravcsik, A. & Schimmelfennig, F. (2009). Liberal Intergovernmentalism. In: Wiener, A. & Diez, T. (eds.) *European Integration Theory*. New York: Oxford University Press, pp. 67–87, p. 67.

⁵⁵ Tiek liberalusis tarpvyriausybės šalis ir neofunkcionalizmas, tiek liberalusis tarpvyriausybės šalis ir postfunkcionalizmas.

⁵⁶ Schimmelfennig, F. (2018). Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union. *JCMS* 2018 Volume 56. Number 7. pp. 1578–1594.

⁵⁷ Moravcsik, A. (1998). *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Cornell University Press, p. 18.

⁵⁸ *Ibid.*

Pasak liberaliojo tarpvyriausybės, nacionalinių lyderių sprendimų gilinti integraciją laiką galima paaiškinti šalių tarpusavio priklausomybės modelių pokyčiais. Tuo tarpu, remdamasis tarpvyriausybinių derybų teorija, liberalusis tarpvyriausybiskumas siūlo, kad ES tarpvalstybinių derybų rezultatus lemia tos ES valstybės narės, kurios yra ekonomiškai santykinai mažiau priklausomos nuo kitų ir todėl turi palyginti didesnę derybinę galią.

Todėl liberalusis tarpvyriausybiskumas remiasi trimis pagrindinėmis prielaidomis:

- a) valstybės elgesys yra racionalus;
- b) nacionalinės vyriausybės yra nepriklausomos, tačiau jas riboja vietinių grupių preferencijų intensyvumas (įtakos turi derybų metu priimami teisės aktai) ir tai, ar vietinės grupės yra susiskaidžiusios šia tema; ir
- c) nacionalinės vyriausybės derasi tarpusavyje tarpvyriausybiniu lygmeniu.

Taigi ES derybos turėtų būti suprantamos kaip dviejų lygių žaidimai, o nacionalinės vyriausybės veikiančios kaip pagrindiniai veikėjai.⁵⁹ Vyriausybės gali perduoti tam tikrus įgaliojimus viršvalstybinėms institucijoms, tokioms kaip Europos Komisija, tačiau tik tam, kad šalies viduje būtų pasiekti kitaip nepasiekiami tikslai, pavyzdžiui, ekonomikos augimas ar energetinis saugumas. Be to, ES institucijos stiprina nacionalinių lyderių savarankiškumą ir iniciatyvą specialių socialinių grupių atžvilgiu.⁶⁰ Labiausiai motyvuotos susitarti vyriausybės skirs daugiau pastangų deryboms ir greičiausiai padarys nuolaidų.

Liberalusis tarpvyriausybiskumas pabrėžia, kad industrijos, kurios yra reikšmingai paveiktos derybų metu priimto įstatymo dėl patiriamo pelno ar nuostolių, taip pat daro didesnę įtaką, ypač šių derybų „pralaimėtojai“. Nacionalinės energetikos įmonės, pvz. komunalinių paslaugų, atsinaujinančių šaltinių, naftos ir daug energijos reikalaujančios pramonės įmonės, turės įtakos atitinkamų šalių derybinėms pozicijoms ir vyriausybių norui vystyti integraciją toje srityje. Labiausiai nukentėjusios pramonės šakos taip pat turės didelę įtaką jų vyriausybės derybinėms pozicijoms.

Liberalusis tarpvyriausybiskumas, aiškindamas valstybių narių sprendimus integruotis, teigia, jog „nacionalinių vyriausybių nuostatos dėl Europos integracijos daugiausia atspindėjo konkrečius ekonominius interesus, o ne kitus bendruosius rūpesčius“.⁶¹ Liberalusis tarpvyriausybiskumas daro prielaidą, kad valstybės deleguos valdžią ir centralizuos ją ES, jei tai padės sumažinti sandorių išlaidas. Nors liberaliojo tarpvyriausybiskumo valstybių narių

---

⁵⁹ Moravcsik, Andrew (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. JMCS: Journal of Common Market Studies.

⁶⁰ Ibid, p. 507.

⁶¹ Moravcsik, A., & Schimmelfennig, F. (2009). Liberal intergovernmentalism. In T. Diez & A. Wiener (Eds.), European Integration Theory. Oxford: Oxford University Press, p. 70.

centriškumas buvo ginčijamas⁶², šis teorinis modelis ne tik atspindi labiausiai paplitusį požiūrį į ES politiką, bet ir pateikia realistinį požiūrį, pagal kurį galima palyginti institucines ir į valdymą orientuotas teorines prieigas.⁶³ Galų gale, „valstybių narių vyriausybės vis dar turi pagrindinę poziciją ir politiniai klausimai, kuriuos valdžia perduoda ES lygiui, paprastai būna tie, kuriuos valstybės narės mato kaip atspindinančius jų interesus“.⁶⁴

2.2. Saugumizavimas

Saugumizavimo teorinės prieigos ištakos yra siejamos su Kopenhagos mokyklos saugumo studijomis ir pagrindinių jos atstovų Barry Buzan, Ole Wæver bei Jaap de Wilde suformuotu teoriniu saugumo analizės modeliu.⁶⁵ Abejojimas tradiciniu saugumo aiškinimu, kuris didžiausią dėmesį skiria valstybei ir kariniam sektoriui, norint suvokti ir paaiškinti saugumą, tapo modelio formavimo pagrindu.

Buzan ir Wæver saugumizavimą apibrėžia kaip „diskursyvų procesą, kurio metu politinėje bendruomenėje yra kuriamas intersubjektyvus supratimas, kad kažkas būtų traktuojama kaip egzistencinė grėsmė ... ir kad būtų galima paraginti imtis skubių ir išskirtinių priemonių grėsmei pašalinti“.⁶⁶ Šis modelis siekė išplėsti saugumo analizės apimtį įtraukiant grėsmes už karinio sektoriaus ribų ir kitus, ne tik valstybės, analizės lygmenis. Būtent įvairių tipų grėsmių ir tų grėsmių saugumizavimo – pavertimo saugumo problemomis – tyrinėjimas buvo pateikiamas kaip pagrindinis šio modelio tikslas. Kaip minėjo autoriai, grėsmės gali kilti įvairiose srityse (tiek karinėse, tiek nekarinėse), tačiau tam, kad tos sritys būtų laikomos grėsmėmis saugumui, jos turi atitikti griežtai apibrėžtus saugumizavimo komponentus, kurie atskiria tokias grėsmes nuo tikrai politinio proceso klausimų ar problemų.

Svarstomas klausimas tampa saugumo problema tik tada, kai ji pateikiama kaip kelianti egzistencinę grėsmę saugumo objektui.⁶⁷ Šis saugumo grėsmės, kaip egzistencinės grėsmės, pobūdis ne tik paverčia svarstomą klausimą saugumo problema, bet ir suteikia galimybę panaudoti ypatingas priemones šiai grėsmei įveikti ir pateisinti įvairius veiksmus už įprastų

---

⁶² Netgi ir energetikos politikoje: Haaland Matla'ry, J. (1997). *Energy policy in the European Union*. Houndmills: Macmillan. p. 5.

⁶³ Kacper Szulecki, Severin Fischer, Anne Therese Gullberg & Oliver Sartor (2016). *Shaping the 'Energy Union': between national positions and governance innovation in EU energy and climate policy*, *Climate Policy*, 16:5, 548-567, DOI: 10.1080/14693062.2015.1135100.

⁶⁴ Wettestad, J., Eikeland, P. O., & Nilsson, M. (2012) *EU climate and energy policy: A hesitant supranational turn*. *Global Environmental Politics*, 12(2), 67–86.

⁶⁵ Buzan, Barry. Wæver, Ole. De Wilde, Jaap (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, p. 5.

⁶⁶ Buzan, Barry and Ole Wæver (2003). *Regions and Powers. The Structure of International Security*, Fifth Printing 2007. Cambridge: Cambridge University Press.

⁶⁷ *Ibid.* p. 21.

politinių procedūrų ribų. Tokiu būdu svarstomas klausimas ne tik išlieka viešosios politikos dalimi ir reikalauja valdžios sprendimų bei resursų paskirstymo, bet ir tampa politikos prioritetu.⁶⁸

Politiniai veikėjai gali nuspręsti, kad egzistuoja grėsmė, kuri kelia pavojų nacionaliniam saugumui ir taip pasirinkti specifines politikas jai išspręsti arba minimizuoti. Remiantis saugumizavimo teorija, grėsmės saugumui yra konstruojamos subjektyviuose procesuose sąveikaujant saugumizuojantiems (t.y. tiems, kurie įvardina grėsmes tam tikram saugumo objektui) veikėjams ir jų auditorijai. Šios teorijos požiūris skiriasi nuo kitų saugumo teorijų, nes saugumizavimo atveju dėl grėsmių saugumui svarbos visuomenė tiesiog „susitaria“.⁶⁹

Taigi aktyviai konstruojant naratyvus, politiniais ar kitais tikslais galima sukurti atitinkamą auditorijos pasaulėžiūrą – viešojoje erdvėje sukuriama įvaizdžiai, kurie visuomenėje pradedami traktuoti kaip legitimūs.⁷⁰ Skirtingos grėsmės interpretacijos ir siūlomi sprendimai yra pasirenkami pačio saugumizuojančio veikėjo, tačiau informacija pristatoma taip, kad auditorija įsitikintų, kad tai vienintelis teisingas požiūris, o tam atlikti pasitelkiamas atitinkamas kalbėjimas – kalbos aktas.⁷¹ Sprendimai, kurie yra siūlomi problemai spręsti, yra nepaprastosios ir skubios priemonės. Jos pažeidžia įprastą politinio proceso taisyklę tam, kad saugumas būtų užtikrintas.⁷² Jei auditorija priima tai – saugumizavimo procesas yra užbaigtas.

Apibendrinus, saugumizavimo veiksmas turi apimti šias sudėtines dalis:

- Saugumizuojantį veikėją, kuris atlieka saugumizavimo naratyvą (kalbos aktą).
- Egzistencinę grėsmę (objektas keliantis grėsmę saugumo objektui).
- Saugumizavimo objektą (objektas, kuris saugumizuojamas).
- Auditoriją, kuriai saugumizavimo veiksmas yra adresuojamas.
- Nepaprastąsias priemones.

Vis daugiau vyriausybių įtraukia energetinį saugumą į savo oficialius nacionalinio saugumo dokumentus, priima energetinio saugumo strategijas ir išsikelia tikslus padidinti energetinį saugumą.⁷³ Saugumizavimo aktas paverčiamas rašytine forma ir tampa oficialaus saugumo darbotvarkės diskurso dalimi.

---

⁶⁸ Ibid, p. 23.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Berger, Peter L. Luckmann, Thomas (1991). *The Social Construction of Reality*. - Penguin Books.

⁷¹ Smircich, Linda. Morgan (1982), Gareth. *Leadership: The Management of Meaning*. *The Journal of Applied Behavioral Science*. Vol. 18, No. 2.

⁷² Buzan, Barry. Wæver, Ole Wilde and Jaap de Wilde (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, p. 25, 31.

⁷³ Tomas Janeliūnas, Agnija Tumkevič (2013). *Securitization of the energy sectors in Estonia, Lithuania, Poland and Ukraine: Motives and extraordinary measures*, *Lithuanian Foreign Policy Review*.

Tačiau, kaip rašė Ole Wæveris, saugumizavimo teorija galėtų būti naudojama ne tik paaiškinant „kas ir kaip atlieka objekto saugumizavimą“ ar „kada tai atsitinka“, bet ir „ką daro saugumizavimas“.⁷⁴ Kitaip tariant, saugumizavimo praktikos analizė gali atskleisti kai kuriuos priežastinius ryšius, kodėl konkretūs klausimai buvo saugumizuoti ir kokius pokyčius saugumizavimas atnešė. Kaip teigia Ole Wæveris, „skirtumas tarp saugumizuoto objekto ar nesaugumizuoto objekto slypi priežastiniuose ryšiuose. Saugumizavimo padarytas poveikis yra tai, kas yra patraukli siekiamybė (arba ne) įvairiems dalyviams“.⁷⁵

Šios teorijos atvejis leistų suprasti saugumo veiksnių įtaką Lietuvos energetikos politikos integracijai į ES vidaus rinką, t.y. kodėl ji vis dar vyksta, nors interesų grupės nėra suinteresuotos šio proceso įgyvendinimu. Energetikos sektorių Lietuvoje ir ES galime laikyti saugumizuojamu objektu, nes tiek Lietuva, tiek Europa turi ribotus energetinius išteklius, o tai kelia grėsmę energetiniam saugumui ir gali būti panaudotas kaip geopolitinis ginklas.⁷⁶

2.3. Tyrimo modelis

Tolimesnėse šio darbo dalyse analizei atlikti bus naudojamos liberalaus tarpvyriausybės ir saugumizavimo teorijos. Pirmoji bus pasitelkiama analizuoti, ar labiausiai dėl vykstančios integracijos galinčios nukentėti Lietuvos energetikos bendrovės turėjo didelę įtaką Lietuvos energetikos projektų įgyvendinimui. Įtaka bus analizuojama tiek per energetikos įmonių prizmę (t.y. per jų padėtį rinkoje, valdybų ir akcininkų struktūrą), tiek per teisėkūros procesą (t.y. bus analizuojami nacionalinių energetikos strategijų projektų pasiūlymai, kurie teikiami interesų grupių). Tuo tarpu antroji teorija padės analizuoti tebesitęsiančios integracijos į ES priežastis, kuri galimai vyksta dėl saugumo veiksnių. Saugumo veiksniai bus analizuojami per saugumizavimo teorijos nustatytus kriterijus ir Lietuvos atvejo atitikimą jiems. Naudojant jau aptartas teorines prieigas Lietuvos atvejo analizei, bus bandoma patvirtinti arba paneigti iškeltas hipotezės ir pateikti teorines išvagas.

3. NACIONALINIŲ ENERGETIKOS STRATEGIJŲ ANALIZĖ IR RAIDA

Pirmiausia reikia išsigryninti aiškius Lietuvos nacionalinius interesus energetikos sektoriuje bei suprasti Lietuvos energetikos politikos raidą. Tam bus nagrinėjamos Lietuvos energetikos strategijos, kurios atskleis to meto valstybės požiūrį į integraciją ir energetikos sektorių. Be to,

---

⁷⁴ Wæver, O. (2011). Politics, Security, Theory. In *Security Dialogue* 42(4-5), pp. 465–480.

⁷⁵ Ibid, p. 465-480.

⁷⁶ Urutchev, Vladimir (2014). Energy dependence: the EU's greatest energy security challenge? *European View*. Vol. 13, Issue 2. Pages 287–294.

strategijose galima identifikuoti strateginius energetikos projektus, kurie buvo svarbūs Lietuvai, kad integracija į ES energetikos rinką vyktų.

Lietuvos nacionalinė energetikos strategija per pastaruosius du dešimtmečius buvo peržiūrėta ir patikslinta jau šešis kartus, o tai reiškia, jog šiuo metu egzistuoja šeši skirtingi strateginiai dokumentai.⁷⁷ Kita vertus, kadangi mano analizuojamas laikotarpis apima tik laikotarpį iki 2016 m., šiame skyriuje aptarsiu tik pirmąsias penkias strategijas.

Nacionalinė energetikos strategija 1994 m.

Pirmą kartą Lietuvos Nacionalinė energetikos strategija buvo parengta ir patvirtinta 1994 m.⁷⁸ Akivaizdu, jog tuometinė Lietuvos situacija buvo sunki – Lietuva neseniai atgavo nepriklausomybę, ekonomika buvo silpna, o šalis buvo gilios ir sunkios transformacijos kelyje. Viešai prieinama tik santrumpa, kurią sudaro 2 puslapiai. Todėl išsamios analizės pateikti neįmanoma. Tačiau joje išskiriami skirtingi energetikos sektoriai ir nustatyti jų tikslai.

Dujų sektoriuje identifikuoti tikslai:⁷⁹

- Plėsti gamtinių dujų vartojimą energetikos, transporto ūkyje, autonominėse šildymo sistemose.
- Siekti susitarimų su Latvija dėl jos požeminių dujų saugyklų panaudojimo,
- Įvertinti galimybes įrengti dujų saugyklas Lietuvoje.
- Modernizuoti suskystintųjų dujų ūkį, plėsti jų saugyklas.
- Nagrinėti apsirūpinimą gamtinėmis ir suskystintosiomis dujomis iš Vakarų Europos šalių.

Elektros srityje identifikuoti tikslai:⁸⁰

- Eksploatuoti Ignalinos valstybinės atominės elektrinės reaktorius, kartu vykdyti priemones jos saugumui gerinti.
- Sprendimus dėl tolesnių branduolinės energetikos Lietuvoje perspektyvų parengti ir priimti iki 1998 metų.
- Užbaigti Kruonio hidroakumuliacinės elektrinės trečiąjį bei ketvirtąjį blokus ir viršutinį baseiną.

---

⁷⁷ 1994 m., 1999 m., 2002 m., 2007 m., 2012 m. ir 2018 m.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (1994 04 19, Nr. 288) Nutarimas dėl nacionalinės energetikos komplekso pertvarkymo programos (Nacionalinės energetikos strategijos). Vilnius: Valstybės žinios, 1994, Nr. 30-545.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

- Eksploatuoti Lietuvos elektrinę bei kitas šilumines elektrines ir modernizuoti jas, kiek tai ekonomiškai ir techniškai pagrįsta. Pirmenybę teikti kombinuotojo ciklo termofikacinėms elektrinėms.

Strategijoje buvo akcentuojamas regioninis bendradarbiavimas ir jo plėtojimas su kaimyninėmis šalimis kuro ir energijos tiekimo patikimui padidinti. Konkretus bendradarbiavimas su ES dar nėra minimas.⁸¹ Be to, pabrėžiama institucinių reformų svarba, kad būtų atskirtos energetikos politikos ir valstybinės administracinės funkcijos nuo energetikos įmonių komercinių funkcijų. Galima daryti išvadą, kad Lietuvos nepriklausomybės atgavimo pradžioje integracija į ES dar nėra nei Lietuvos prioritetas, nei jos energetikos politikos darbotvarkės dalis.

Nacionalinė energetikos strategija 1999 m.

Antroji nacionalinė energetikos strategija buvo patvirtinta 1999 metais.⁸² Joje jau atsiranda integracijos į ES akcentas, nes Lietuva jau pradėjo derybas dėl stojimo į ES. Vienas iš tikslų būtent ir buvo – Lietuvos energetikos integracija į ES energetikos sistemas. Tačiau jau identifikuota problema, jog IAE bus uždaryta, o tai sukels dideles problemas. Strategijoje numatyta, kad iki 2005 m. bus uždarytas pirmasis IAE blokas.

Kalbant apie strateginius energetikos projektus, elektros srityje svarbiausi iškelti tikslai – „pastatyti galingą jungtį su Lenkija integracijai į Vakarų Europos valstybių elektros energetikos sistemą ir tuo užtikrinti Lietuvos elektros energetikos sistemos darbo patikimumą, nuosekliai mažinant priklausomumą nuo Rusijos elektros energetikos sistemos“ bei „stiprinti bendradarbiavimą ir kooperaciją su Baltijos ir Šiaurės Europos šalimis, kurti bendrą elektros energijos rinką, mažinti priklausomumą nuo Rusijos EES, optimaliai išnaudoti šalių elektros energetikos potencialą“.⁸³ Jau tada buvo identifikuota rinkos sukūrimo svarba, o tam buvo numatyta iki 2001 m. restruktūrizavus elektros energetikos sektorių bei pasiruošti darbui laisvos rinkos sąlygomis elektros atskirus energijos gamybą, perdavimą bei skirstymą. Galima apibendrinti, kad esminiai strategijos tikslai šiame darbe nagrinėjamų integracijos projektų atžvilgiu yra sektoriaus restruktūrizacija ir atvėrimas, jungties su Lenkija statyba ir bendros rinkos sukūrimas. Kita vertus, energijos tiekimo saugumo klausimas nebuvo akcentuotas taip, kaip jis yra pateikiamas šiomis dienomis.

Nacionalinė energetikos strategija 2002 m.

---

⁸¹ Ibid.

⁸² Lietuvos Respublikos Seimas (1999 10 5, Nr. VIII-1348). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 1999, Nr. 86-2568.

⁸³ Ibid.

Kita, trečioji Lietuvos energetikos strategija, buvo patvirtinta 2002 m., kai Lietuva jau ruošėsi stojimui į ES.⁸⁴ Kadangi derybos dėl narystės ES tebevyko, visa strategija buvo paruošta turint mintyse energetikos politikos transformacijos procesą.

Žiūrint iš energetinio saugumo perspektyvos, strategijoje įvardijamas jau neišvengiamas faktas, jog IAE bus sustabdyta iki 2009 m. pabaigos. Be to, įvardijama ir aiškesnė šio fakto išvestinė energetinio saugumo problema, jog „beveik 90% pirminės energijos importuojama iš vienintelio tiekėjo, todėl energijos tiekimas Lietuvai yra lengvai pažeidžiamas“.⁸⁵

Ši strategija jau konkrečiau įvardina strateginius projektus energijos tiekimo saugumui užtikrinti. Elektros srityje įvardijami šie svarbūs (integracijos į ES prasme) Lietuvai projektai:⁸⁶

- elektros energijos perdavimo linijos į Lenkiją statyba.
- įgyvendinti generavimo įmonių ir skirstymo tinklų privatizavimo programą, ES direktyvų reikalavimus. Tuo tikslu 2002 metais elektros sektorius buvo reorganizuotas išskiriant Lietuvos, Mažeikių elektrines ir Rytų bei Vakarų skirstomuosius tinklus. Sektoriaus privatizavimo programos numatoma įgyvendinti 2003 metais.
- kartu su Latvija ir Estija integruoti Baltijos šalių rinką į Skandinavijos šalių elektros energijos rinką.
- per artimiausius 10 metų integruoti Lietuvos energetikos sistemas į Europos Sąjungos energetikos sistemas.

Dujų srityje svarbiausi infrastruktūriniai projektai įvardijami:⁸⁷

- Būtina kuo skubiau pastatyti galingą jungtį su Lenkijos elektros energetikos sistema.

Nacionalinė energetikos strategija 2007 m.

Nacionalinę energetikos strategiją, kuri buvo atvirtinta 2007 m., išsiskiria iš kitų savo detalumu, todėl galima ją įvardinti kaip nuoseklią, aiškią ir didelės apimties.⁸⁸ Lietuva tuo metu buvo jau ES narė, o strategijoje atsispindi tikslai, kurie susiję būtent su naryste ES ir energetikos sektoriaus integracija į ją. Energetinio saugumo dimensija jau yra pateikiama kaip viena esminių problemų ir tai pabrėžiama visoje strategijoje nuosekliai. IAE uždarymas 2009 m. jau yra priimtas kaip faktas, kuris sumažins Lietuvos energetinį saugumą ir priklausomybę

---

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Seimas (2002 10 10, Nr. IX-1130). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2002, Nr. 99-4397.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos Seimas (2007 01 18, Nr. X-1046). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2007, Nr. 11-430.

nuo vieno tiekėjo. Taip pat įvardijami ir nepasiekti tikslai: „visus artimiausios ateities tikslus, numatytus 2002 m. patvirtintoje Nacionalinėje energetikos strategijoje, pavyko įgyvendinti Lietuvos elektros tinklai nesujungti su Lenkijos tinklais, per mažai padaryta didinant gamtinių dujų tiekimo patikimumą“.⁸⁹

Strategijoje įvardinamos ir aiškios priemonės tam spręsti. Viena iš jų – „baigti įgyvendinti ES direktyvų reikalavimus liberalizuojant elektros ir dujų sektorius, įvertinant nacionalinius energetinio saugumo interesus. Be to, elektros srityje pateikiami šie infrastruktūriniai projektai, kurie svarbūs integracijai į ES:⁹⁰

- ne vėliau kaip 2015 m. pradėti eksploatuoti naują regioninę atominę;
- ne vėliau kaip iki 2012 m. Lietuvos aukštos įtampos elektros tinklus sujungti su Skandinavijos šalių ir Lenkijos tinklais
- Iki 2015 m. įgyvendinti technines priemones, reikalingas Lietuvos elektros energetikos sistemos sinchronizuotam darbui su UCTE sistema.

Dujų srityje minimi šie projektai, kurie susiję su integracija į ES:

- išnagrinėti regioninio suskystintų gamtinių dujų importo terminalo statybos tikslingumą ir 2007 m. parengti galimybių studiją, joje numatyti tokio terminalo pajėgumą, statybos vietą ir laiką.
- iki 2015 m. įgyvendinti strategiškai svarbius Baltijos valstybių susijungimo su Lenkijos dujų tiekimo sistemomis projektus ir tokiu būdu užsitikrinti priėjimą prie alternatyvių gamtinių dujų tiekimo srautų ir ES dujų rinkos galimybes.

Strategijoje jau akcentuojama, jog ES suteikia papildomas galimybes šiems projektams įgyvendinti. Todėl galima daryti išvadą, jog šioje strategijoje jau aiškiai atsispindi politinė valia panaikinti priklausomybę nuo vieno tiekėjo. Kita vertus, nepaisant realios energijos tiekimo grėsmės, iki 2009 m. nebuvo įgyvendintas nei vienas projektas.⁹¹

Nacionalinė energetikos strategija 2012 m.

Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija, kuri buvo pavišinta 2010 m., o buvo patvirtinta 2012 m., apibendrina visų praeitų strategijų naratyvą ir dar labiau pabrėžė, kad priklausomybė nuo vienintelio išorinio energijos tiekėjo yra didelė problema.⁹² Šios strategijos pagrindinis siekis – energetinė nepriklausomybė. Strategijoje sąvoka „energetinė

---

⁸⁹ Ibid.

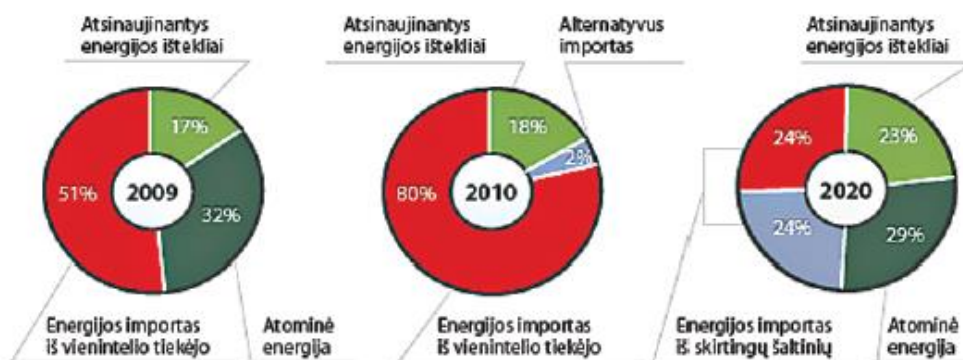
⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Romas Švedas (2014). 2009-2013: energetikos politikos proveržio metai, Lietuva Europos Sąjungoje. Metraštis 2009-2013, Europos integracijos studijų centras.

⁹² Lietuvos Respublikos Seimas (2012 06 26, Nr. XI-2133). Nutarimas dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2012, Nr. 80-4149.

nepriklausomybė“ apibūdinama, kaip „galimybė laisvai pasirinkti energijos išteklių rūšį ir jų tiekimo šaltinius (įskaitant vietinę gamybą), labiausiai atitinkančius valstybės energetinio saugumo poreikius ir Lietuvos vartotojų interesus įsigyti energijos išteklius palankiausia kaina“.⁹³ Tai natūrali Lietuvos reakcija į susiklosčiusią padėtį, nes (kaip pateikta strategijoje esančioje diagramoje apačioje) po IAE uždarymo žymiai padidėjo Lietuvos priklausomybė nuo vieno išorinio tiekėjo.

PAV. 1: LIETUVOS ENERGIJOS IŠTEKLIŲ STRUKTŪRA

Šaltinis: Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija 2012 m.

Kaip teigia Romas Švedas, tuo metu vidaus politikoje vyravo argumentai, jog priklausomybės nuo vienintelio energijos tiekėjo akcentavimas pernelyg dirbtinai sukuria priešą.⁹⁴ Kita vertus, tais pačiais metais Lietuvos valstybės saugumo departamentas paskelbė savo veiklos ataskaitą, kurioje akcentavo Rusijos Federacijos „Gazprom“ keliamą grėsmę Lietuvos energetiniam saugumui dėl šio įmonės taikomų dujų kainų ir tiekimo sąlygų.⁹⁵

Patvirtinus šią strategiją, strateginiai energetikos projektai dar nebuvo įgyvendinti. Todėl šiame dokumente dalis projektų jau turi aiškius terminus, kada jie turi būti įgyvendinti. Elektros srityje numatyti šie projektai ir terminai:⁹⁶

- Lietuvos–Lenkijos elektros jungties LitPol Link 1 eksploatacijos pradžia 2015 m. ir jungties išplėtimas 2020 m., taip pat nutiesiant papildomą Lietuvos–Lenkijos elektros jungtį (LitPol Link 2), kurios ateityje taip pat užtikrins ir darbą sinchroniniu

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Romas Švedas (2014). 2009–2013: Energetikos politikos proveržio metai. Lietuva Europos Sąjungoje. Metraštis 2009–2013, Europos integracijos studijų centras.

⁹⁵ Ten pat bei LR Valstybės saugumo departamentas, „Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento 2012 m. veiklos ataskaita visuomenei.“ Vilnius: LR VSD 2013. <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2017/03/Veiklos-ataskaita-2012.pdf>. (2021-02-15).

⁹⁶ Lietuvos Respublikos Seimas (2012 06 26, Nr. XI-2133). Nutarimas dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2012, Nr. 80-4149.

režimu su Europos elektros perdavimo sistemos operatorių asociacijos (toliau – ENTSO-E) kontinentinės Europos elektros tinklai.

- Lietuvos–Švedijos elektros jungties NordBalt užbaigimas 2015 m.
- Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energetikos sistemų susijungimas su ENTSO-E kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu.
- elektros perdavimo veiklos atskyrimas nuo tiekimo ir kitų veiklos rūšių (trečiojo ES energetikos paketo įgyvendinimas).
- elektros rinkos, plėtros ir valdymo principų suderinimas su Trečiojo ES energetikos paketo nuostatomis ir reikalavimai (trečiojo energetikos paketo įgyvendinimas).

Dujų srityje numatomi šie projektai:

- Dujotiekis į Lenkiją (iki 2020 m.).
- suskystintų gamtinių dujų terminalo statyba (minima galimybė pastatyti iki 2014 m., bet tikslas – 2020 m.).
- Dujų rinkos liberalizavimas įgyvendinant Trečiojo ES energetikos paketo nuostatas.

3.1. Apibendrinimas

Nuo nepriklausomybės pradžios Lietuva išsigrūnino savo tikslus ir iššūkius energetikos srityje. Pavyzdžiui, Lietuva suprato savo energetikos sektoriaus iššūkį – priklausomybę nuo vieno išorinio tiekėjo. Be to, integracija į ES tapo vienu iš jos tikslų. Tam buvo numatytos priemonės, tačiau jų iki 2009 m. nepavyko įgyvendinti. Peržiūrint visas Lietuvos nacionalines strategijas, galima akivaizdžiai pamatyti, jog energetinių projektų įgyvendinimas vyko lėtai, o jų terminai buvo vis nukeliami. Taip pat galima identifikuoti pagrindinius strateginius projektus, kuriuos galima laikyti kaip svarbius Lietuvos integracijai į ES. Vienas iš jų – naujos atominės elektrinės pastatymas – buvo atmestas rinkėjų per referendumą.⁹⁷ Likusieji projektai, kuriuos verta analizuoti dėl jų lėto įgyvendinimo, būtų šie:

- Lietuvos–Lenkijos elektros jungtis *LitPol Link* (įgyvendintas 2015 m.).
- Lietuvos–Švedijos elektros jungtis *NordBalt* (įgyvendintas 2015 m.).
- Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energetikos sistemų susijungimas su ENTSO-E kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu (neįgyvendintas).
- Dujotiekis į Lenkiją (neįgyvendintas).

---

⁹⁷ Lietuvos Respublikos vyriausios rinkimų komisijos sprendimas, Nr. Sp-297 „Dėl konsultacinio (patariamojo referendumo dėl naujos atominės elektrinės statybos Lietuvos Respublikoje rezultatų, 2012 m., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F4A9293B6E4E>

Tačiau ne visi projektai buvo įgyvendinti lėtai. Nors dar 2007 m. strategijoje suskystintų dujų terminalas, kaip ilgalaikis projektas, buvo tik pradėtas nagrinėti, bet jau 2012 m. strategijoje jis įvardijamas kaip greitesnė ir patrauklesnė (dujotiekiui į Lenkiją) alternatyva įgyvendinti ir dujų tiekimui užtikrinti.⁹⁸ Būtent tai ir išsipildė – 2014 m. jis buvo pradėtas eksploatuoti.⁹⁹ Taip pat ES Trečiasis energetikos paketas buvo įgyvendintas tiek *de jure*, tiek *de facto*, o to įgyvendinimui nekilo didesnių trukdžių.¹⁰⁰

4. SPARTUS ENERGETIKOS PROJEKTŲ ĮGYVENDINIMAS NUO 2009 M.

Iki 2009 m. nebuvo įgyvendintas nė vienas strateginis energetikos projektas, kuris sujungtų Lietuvos energijos tiekimo infrastruktūrą su ES sistemomis.¹⁰¹ Tačiau 2009 m. pasikeitė projektų įgyvendinimo tempas. 2009 m. sausio mėn. Lietuvoje buvo įsteigta Energetikos ministerija (energetikos funkcijas atskiriant nuo tuometinės Ūkio ministerijos¹⁰²), o tai simbolizavo energetikos sektoriaus ir šioje srityje įgyvendinamų projektų svarbą.¹⁰³

Šią projektų įgyvendinimo svarbą ir pagreitėjusį įgyvendinimo tempą parodo ir faktas, jog per 8 mėn. buvo parengtas Baltijos energetikos rinkos veiksmų planas.¹⁰⁴ Atitinkamai jau 2009 m. birželio 17 d. Europos Komisijos pirmininkas ir Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono valstybių atstovai¹⁰⁵ pasirašė memorandumą dėl Baltijos energijos rinkos jungčių plano.¹⁰⁶ Šio plano tikslas buvo sukurti tinkamai veikiančią ir integruotą energijos rinką bei būtiną energetikos infrastruktūrą. Kaip pastebi Romas Švedas, „stebėtina, kad tokio sudėtingumo dokumentą aštuonios Baltijos jūros valstybės ir Europos Komisija parengė tik per aštuonius mėnesius. Nemažiau stebėtina, kad toliau jis taip pat sparčiai buvo ir įgyvendinamas“.¹⁰⁷

---

⁹⁸ Lietuvos Respublikos Seimas. „Nutarimas dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo.“ (2012 06 26, Nr. XI-2133). Vilnius: Valstybės žinios, 2012, Nr. 80-4149.

⁹⁹ Energetinio saugumo tyrimų centras (2017). Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015-2016, Kaunas, p. 29.

¹⁰⁰ Žiūrėti Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Electricity sector, <https://enmin.lrv.lt/en/sectoral-policy/electricity-sector-1> bei Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Gas sector, <https://enmin.lrv.lt/en/sectoral-policy/natural-gas-sector>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁰¹ Energetinio saugumo tyrimų centras (2017). Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015-2016, Kaunas, p. 29. Nors buvo įgyvendintas Būtingės terminalo projektas, jis nesujungė Lietuvos energetikos infrastruktūros su ES sistemomis, o buvo skirtas importuoti ir eksportuoti naftą.

¹⁰² Dabar Ekonomikos ir inovacijų ministerija.

¹⁰³ Romas Švedas (2017), EU Energy Island – Characteristics, Threats, and How to break out of it: A Case Study of Lithuania. Lithuanian Annual Strategic Review, 2016-2017 Volume 15.

¹⁰⁴ European Commission (2009), Baltic Energy Market Interconnection Plan https://ec.europa.eu/energy/topics/infrastructure/high-level-groups/baltic-energy-market-interconnection-plan_en. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁰⁵ Danijos, Vokietijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos, Švedijos, Suomijos ir Lenkijos atstovai

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, <https://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/tarptautinis-bendradarbiavimas-1/regioninis-bendradarbiavimas/bemip-iniciatyva>.

¹⁰⁷ Romas Švedas (2017), EU Energy Island – Characteristics, Threats, and How to break out of it: A Case Study of Lithuania. Lithuanian Annual Strategic Review, 2016-2017 Volume 15.

Nuo to laiko Lietuvai pavyko įgyvendinti net keletą projektų (SGD terminalą, LitPol link jungtį, NordBalt jungtį, ES Trečiąjį energetikos paketą). Visi šie veiksmai parodo, jog buvo stengiamasi kuo greičiau paspartinti energetinių projektų įgyvendinimą.

5. ENERGETIKOS SEKTORIAUS REGLAMENTAVIMAS IR JO RAIDA

Tam, kad suprastumėme kaip vyko Lietuvos integracija, reikia atsižvelgti tiek į ES reglamentavimą, kuris nustato integracijos į ES įgyvendinimo eigą, tiek į Lietuvos teisės aktus, kurie vykdo ir įgyvendina ES direktyvų nustatytą integraciją į ES.

5.1. ES Trečiasis energetikos paketas

Vienas svarbiausių ES teisės aktų yra 2009 m. priimtas ES Trečiasis energetikos paketas – elektros ir dujų direktyvos.¹⁰⁸ Šių direktyvų tikslas – dar labiau atverti dujų ir elektros rinkas ES. Paketas apima penkias sritis:¹⁰⁹

- Veiklų atskyrimo principą.
- Nepriklausomų reguliavimo institucijų įsteigimą valstybėse narėse.
- Europos reguliuotojų bendradarbiavimo agentūros sukūrimą.
- Tarpvalstybinį bendradarbiavimą.
- Atvirą bei sąžiningą mažmeninę energetikos rinką.

Kita vertus, esminė Lietuvai sritis buvo veiklų atskyrimas, nes (kaip bus aptarta Lietuvos energetikos rinkos analizės skyriuje) Lietuvoje vyravo vertikalčiai integruotos monopolinės įmonės, kurios turėjo dominuojančią padėtį rinkoje.

Veiklų atskyrimas

Veiklų atskyrimo principas direktyvose sulaukė didžiausio dėmesio. Atskyrimas yra energijos tiekimo ir gamybos atskyrimas nuo perdavimo tinklų eksploatavimo. Pasak EK, jei viena įmonė eksploatuoja perdavimo tinklą ir tuo pačiu metu gamina ar parduoda energiją, ji gali būti motyvuota trukdyti konkurentams naudotis infrastruktūra, o tai užkerta kelią sąžiningai konkurencijai rinkoje ir gali lemti didesnes kainas vartotojams.¹¹⁰ Todėl ES

---

¹⁰⁸ Europos Parlamentas, Taryba, *Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB*, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2009 bei Europos Parlamentas, Taryba, *Direktyva 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/55/EB*, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2009.

¹⁰⁹ Europos Komisija, Trečiasis energetikos paketas, https://ec.europa.eu/energy/topics/markets-and-consumers/market-legislation/third-energy-package_en.

¹¹⁰ Ibid.

Trečiasis energetikos paketas pasiūlė tris energetikos įmonių veiklos atskyrimo modelius, o valstybės narės galėjo pasirinkti vieną iš jų įgyvendinti savo valstybėse:¹¹¹

- **Nuosavybės atskyrimas.** Visos integruotos energetikos įmonės parduoda savo dujų ir elektros tinklus. Tokiu atveju jokiai tiekimo ar gamybos įmonei neleidžiama turėti akcijų daugumą ar kištis į perdavimo sistemos operatoriaus darbą.
- **Nepriklausomas sistemos operatorius.** Tiek elektros, tiek dujų tiekimo įmonės vis tiek gali oficialiai turėti dujų ar elektros perdavimo tinklus, tačiau visą tinklo eksploatavimą, priežiūrą ir investicijas turi palikti nepriklausomai įmonei.
- **Nepriklausomas perdavimo sistemos operatorius.** Tiek dujų, tiek elektros tiekimo įmonės vis dar gali turėti dujų ir elektros tinklus ir juos eksploatuoti, tačiau tai turi daryti per dukterinę įmonę. Visi svarbūs sprendimai turi būti priimami nepriklausomai nuo patronuojančios įmonės.

Veiklų atskyrimas yra galimybė užtikrinti rinkos konkurencinę aplinką, skaidrumą bei išvengti interesų konflikto. Tai leidžia pašalinti vertikalios integracijos įmonių galimybes sudaryti trečiųjų šalių prieigos prie elektros tinklų diskriminacines sąlygas, lemti konkurencijos iškreipimus ir riboti trečiųjų šalių investicijas.

5.2. ES direktyvų įgyvendinimas Lietuvoje

ES priimtos direktyvos nustatė tikslus bei tam tikras alternatyvas, kurias valstybės narės turėjo įgyvendinti. Kita vertus, už patį direktyvų įgyvendinimą buvo atsakingos valstybės narės. Jos iki 2011 m. kovo 3 d. turėjo perkelti minėtas direktyvas į savo nacionalinę teisę.¹¹² Toliau bus pristatyta trečiojo energetikos paketo įgyvendinimo Lietuvoje eiga dujų ir elektros sektoriuose.

Dujų sektorius

Lietuva perkėlė trečiąjį energetikos paketą gamtinių dujų srityje 2011 m. birželio 30 d., kai buvo priimtas Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimas.¹¹³ Jis *de jure* įtvirtino, jog „vykdoma gamtinių dujų perdavimo veikla privalo būti atskirta nuo gamtinių dujų gavybos

---

¹¹¹ Europos Parlamentas, Taryba, *Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB*, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2009 bei Europos Parlamentas, Taryba, *Direktyva 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/55/EB*, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2009.

¹¹² Europos Komisija, Klausimai ir atsakymai dėl trečiojo ES dujų ir elektros vidaus rinkos teisės aktų paketo, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_11_125. Žiūrėta (2021-02-15).

¹¹³ Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2011 m. birželio 30 d. Nr. XI-1564, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403380&p_query=&p_tr2= Žiūrėta (2021-02-15).

veiklos ir tiekimo veiklos, atskiriant perdavimo sistemos ir (arba) perdavimo sistemos operatoriaus nuosavybę nuo gavybos ir (arba) tiekimo veiklą vykdančių gamtinių dujų įmonių“.¹¹⁴ Akivaizdu, jog šiuo įstatymo pakeitimu buvo pasirinktas pirmasis – nuosavybės atskyrimo – Trečiajame energetikos pakete nurodytas perdavimo veiklos atskyrimo būdas. Iki tol AB „Lietuvos dujos“ galėjo užsiimti visomis šiomis išvardintomis veiklomis.¹¹⁵

Kita vertus, trečiąjį energetikos paketą reikėjo įgyvendinti ne tik *de jure*, bet ir *de facto*. Remiantis Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos duomenimis, trečiasis energetikos paketas *de facto* buvo įgyvendintas 2014 m. lapkričio mėnesį.¹¹⁶ 2013 m. rugpjūčio 1 d. Amber Grid, AB buvo atsieta nuo AB „Lietuvos dujų“, ir pradėjo dujų perdavimo veiklą, o 2014 m. lapkričio 1 d. Lietuvos Dujų Tiekimas, UAB pradėjo dujų skirstymo veiklą.¹¹⁷ Todėl galima teigti, jog dujų sektoriaus įmonių veiklą atskyrimo procesas vyko sklandžiai ir buvo įgyvendintas laiku.

Elektros sektorius

Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo koncepcija, kuria buvo siekiama apibrėžti kaip ES Trečiasis energetikos paketas bus įgyvendintas Lietuvoje, buvo patvirtinta dar 2010 m. gegužės 4 d.¹¹⁸ Kita vertus, elektros energijos sektoriuje trečiasis energetikos paketas Lietuvoje buvo perkeltas *de jure* tik 2012 m. sausio 17 d., kai buvo priimtas Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimas.¹¹⁹

Trečio energetikos įgyvendinimas *de facto* vyko kiek kitaip, nes dar 2010 m. buvo įsteigtos keturios atskiros įmonės, kurių veikla apėmė energijos perdavimą, gamybą, skirstymą ir priežiūrą.¹²⁰ 2011 m. buvo įkurta Lietuvos Energijos Gamyba, AB, kuriai buvo pavesta vykdyti gamybos veiklą ir valdyti Elektrėnų šiluminę elektrinę, Kauno hidroelektrinę ir Kruonio hidroakumuliacinę elektrinę.¹²¹ 2012 m. liepos mėn. Vyriausybė priėmė nutarimą, kuriuo buvo pavirtinti veiksmai, kurie buvo būtini norint atskirti elektros energijos perdavimą nuo gamybos

---

¹¹⁴ Ibid, 40 str. 1 punktas.

¹¹⁵ Daugiau informacijos apie tai skyriuje „Lietuvos energetikos rinkos analizė 2009 – 2016 m.“

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Gas sector, <https://enmin.lrv.lt/en/sectoral-policy/natural-gas-sector>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo koncepcijos patvirtinimo, priimtas 2010 m. gegužės 4 d. Nr. 517, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.371786?jfwid=ppvfyz84i>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2012 m. sausio 17 d. Nr. XI-1919, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.417491?positionInSearchResults=32&searchModelUUID=142bdbce-f6fe-48a9-9fe6-2b200637f9e8>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹²⁰ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Electricity sector, <https://enmin.lrv.lt/en/sectoral-policy/electricity-sector-1>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹²¹ Ibid.

ir tiekimo. 2012 m. rugsėjo mėn. buvo baigtas įgyvendinti ES Trečiasis energetikos paketas elektros sektoriuje.¹²²

6. LIETUVOS ENERGETIKOS RINKOS ANALIZĖ

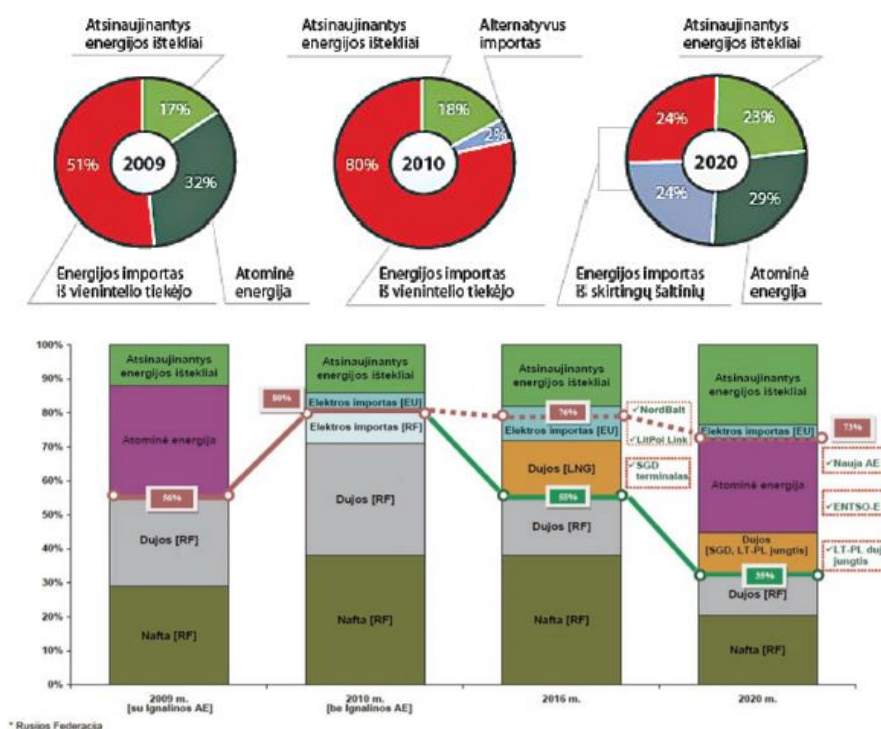
Šiame skyriuje analizuojama Lietuvos energetikos rinkos specifika ir nustatyti pagrindiniai rinkos žaidėjai. Analizė neapima viso laikotarpio, o apima kritinius laikotarpius:

- **Elektros srityje.** Ignalinos atominės elektrinės uždarymą (2009 m.) bei LitPol ir NordBalt jungčių įgyvendinimo pabaigą (2016 m.).
- **Dujų srityje.** Pradedama nuo 2010 m. – tada Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisija pradėjo skelbti ataskaitas apie rinką ir joje dalyvaujančius rinkos žaidėjus.

6.1. Priklausomybė nuo Rusijos energetinių šaltinių

Lietuvos energetinės nepriklausomybės strategijoje (2012 m.) pateikiama diagrama (1 pav.), kuri parodo Lietuvos priklausomybę nuo vieno tiekėjo – Rusijos Federacijos.¹²³

PAV. 2: LIETUVOS PIRMINĖS ENERGIJOS STRUKTŪRA: PRIKLAUSOMYBĖ NUO VIENINTELIO IŠORINIO ENERGIJOS TIEKĖJO

Šaltinis: Nacionalinė energetinės nepriklausomybės strategija 2012 m.

¹²² Ibid.

¹²³ Lietuvos Respublikos Seimas (2012 06 26, Nr. XI-2133). Nutarimas dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2012, Nr. 80-4149.

Diagramoje parodyta Lietuvos pirminės energijos struktūra 2009 m. ir 2010 m. Be to, jau tada identifikuojamas tikslas, kaip jo sudėtis turėtų keistis nuo 2016 m. iki 2020 m. Raudona horizontali linija visoje diagramoje rodo energijos priklausomybės nuo Rusijos Federacijos lygį. 2010 m. IAE buvo uždaryta, todėl Lietuvos energetinė priklausomybė nuo Rusijos išaugo iki 80 proc. Nuo 2010 m. diagramos linija dalijasi į dvi: punktyrines ir ištisines. Punktyrinė linija yra orientacinis scenarijus ir parodo, kad priklausomybės nuo Rusijos lygis šiek tiek sumažėtų tik dėl atsinaujinančių energijos šaltinių dalies išplėtimo. Tuo tarpu nenutrūkstama linija žemyn rodo, kad būtų galima gerokai sumažinti energetinę priklausomybę nuo Rusijos plėtojant šalia šios linijos nurodytus projektus: 2016 m. elektros tinklų sujungimus su Švedija „NordBalt“ ir Lenkijos „LitPolLink“ bei SGD terminalą; 2020 m. – nauja atominė elektrinė, sinchronizuojama elektra su ENTSO-E, ir dujų sujungimas su Lenkija. Galima daryti išvadą, kad 2009 – 2012 m. priklausomybė nuo Rusijos buvo labai didelė.

Toje pačioje diagramoje parodytos Lietuvos priklausomybės nuo skirtingų energijos šaltinių tendencijos. 1990–2010 m. pirminį Lietuvos energijos šaltinį sudarė branduolinė energija, dujos ir nafta, kurių kiekviena sudarė apie 30 proc. Taip pat 10 proc. – iš atsinaujinančių energijos išteklių. Branduolinė energija vaidino lemiamą vaidmenį – t.y. IAE pagamino nuo 60 iki 88,1 proc. visos šalies elektros energijos. Jos uždarymas buvo reikšmingas nuostolis vietinės Lietuvos elektros gamybai.

Lentelėje žemiau pateikiamas Lietuvos energijos tiekimo balansas veikiančios IAE laikotarpiu ir jau neveikiančios IAE laikotarpiu. Uždarius IAE, vietinė elektros gamyba ir jos eksportas sustojo ir buvo pakeistas importu, kuris sudarė apie 65 proc. visų suvartojamos elektros energijos. Lietuva tapo viena didžiausių elektros energijos importuotojų Europos Sąjungoje. Padidėjo ir anglies bei gamtinių dujų importas (iki kol buvo įgyvendintas SGD terminalo projektas). Tai, kas liko kaip vietinė gamyba, yra atsinaujinantys energijos šaltiniai.

LENTELĖ 3: LIETUVOS ENERGIJOS TIEKIMO BALANSAS

Rodikliai	Veikianti Ignalinos AE		Neveikianti Ignalinos AE						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Mtoe									
Gamyba	4,0	4,4	1,5	1,5	1,5	1,6	1,7	1,8	1,8
Visas importas ¹²⁴	5,5	4,3	5,7	5,8	5,8	5,4	5,3	5,4	5,6
Iš to:									
Anglis	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1
Nafta ir produktai	2,9	2,4	2,7	2,4	2,4	2,4	2,4	2,7	2,9
Dujos	2,5	2,1	2,4	2,7	2,7	2,2	2,2	2,1	1,8
Atsinaujinanti energija	-	-0,1	-0,1	-	-	-0,1	-	-	-

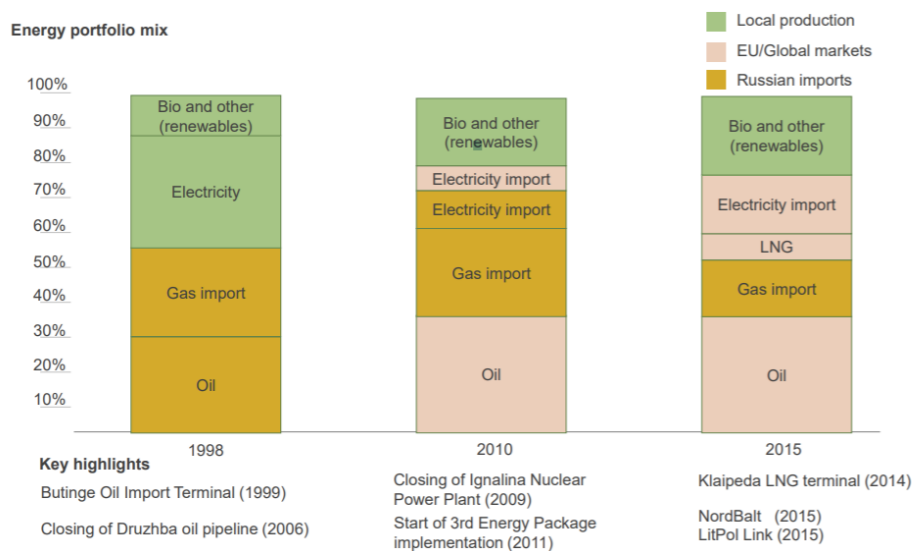
¹²⁴ Importas atėmus eksportą

Elektra	-0,1	-0,2	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7
Bendras vartojimas	9,5	8,7	7	7,3	7,3	7			
Galutinis vartojimas	6,1	5,2	5,4	5,8	5,9	5,6	5,7	5,8	6,0

Šaltinis: Tarptautinė energetikos agentūra

Kita vertus, 2015 m. Lietuvos pirminės energijos struktūra pasikeitė – atsirado alternatyvių importo rinkų dujų ir elektros srityse. Paveiksle žemiau galima pastabėti, jog 2015 m. Lietuvos priklausomybė nuo Rusijos elektros ir dujų sumažėjo, nes 2014 m. buvo įgyvendintas Klaipėdos SGD terminalo projektas¹²⁵, o 2015 m. – NordBalt projektas¹²⁶ bei LitPol Link projektas¹²⁷. Kita vertus, Lietuva dar buvo didžiąją dalimi priklausoma nuo importuojamų dujų iš Rusijos (tai sudarė apie 15 proc. visos Lietuvos pirminės energijos struktūros).

PAV. 3: LIETUVOS PIRMINĖS ENERGIJOS STRUKTŪRA 2015 m.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, http://www.lsta.lt/files/seminarai/2015-04-09_Ryga/03.-ey-bus-2015-rokas-masiulis.pdf

6.2. Lietuvos energetikos įmonių analizė

Energetikos įmonės veikiančios dujų rinkoje 2011 m.

Gamtinių dujų importas. Gamtinių dujų importo rinkoje 2011 metais¹²⁸ veikė šie dalyviai:¹²⁹

¹²⁵ AB „Klaipėdos nafta“ oficialus tinklapis, <https://www.kn.lt/musu-veikla/sgd-terminalai/klaipedos-sgd-terminalas/159>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹²⁶ AB Litgrid oficialus tinklapis, <https://www.litgrid.eu/index.php/tinklo-pletros/infrastrukturos-projektai/transformatoriu-pastotes/20037>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹²⁷ AB Litgrid oficialus tinklapis, <https://www.litgrid.eu/index.php/tinklo-pletros/lietuvos-elektros-perdavimo-tinklu-10-metu-pletros-planas-/3850>. Žiūrėta (2021-02-15).

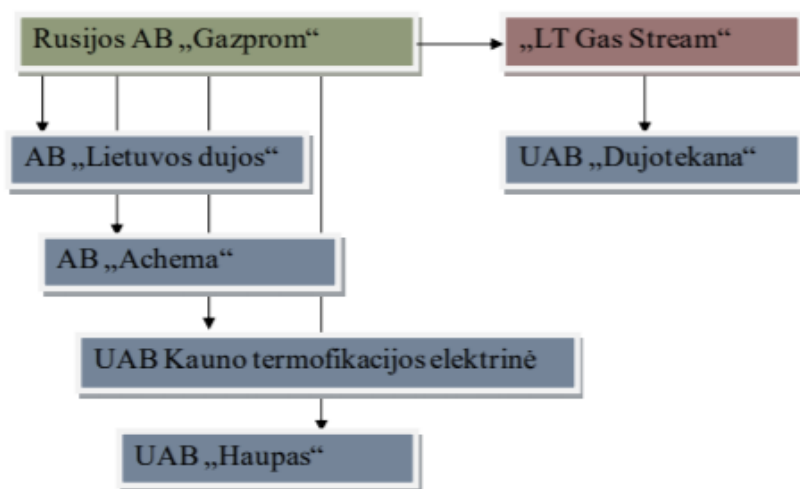
¹²⁸ Šie metai pasirinkti dėl to, jog tai anksčiausiai Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita.

¹²⁹ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2011). Gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaita už

- AB „Lietuvos dujos“
- UAB „Dujotekana“,
- AB „Achema“,
- UAB Kauno termofikacijos elektrinė (KTE),
- UAB „Haupas“.

Lietuvoje dujos buvo importuojamos iš Rusijos AB „Gazprom“, kuri buvo vienintelis išorinio dujų tiekėjas.¹³⁰ Kita vertus, UAB „Dujotekana“ importuojamas dujas pirkto ne tiesiogiai iš Rusijos AB „Gazprom“, o per tarpininką – „LT Gas Stream“.

PAV. 4: GAMTINIŲ DUJŲ IMPORTO Į LIETUVĄ SEGMENTO DALYVIAI, 2011 m.

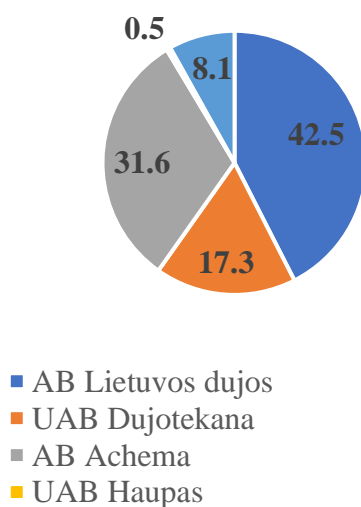
Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Svarbu akcentuoti, jog struktūriškai didžiausią dalį importuojamų gamtinių dujų rinkos užėmė AB „Lietuvos dujos“.

2011 metus, 2011 m., <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/dujos-rinkos-stebesena-2011.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹³⁰ Ibid.

PAV. 5: GAMTINIŲ DUJŲ IMPORTUOTŲ UŽIMAMA RINKOS DALIS, 2011 M.

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Gamtinių dujų perdavimas. Gamtinių dujų perdavimo paslaugas teikė vienintelė įmonė – AB „Lietuvos dujos“.¹³¹

Gamtinių dujų skirstymas. Gamtinių dujų skirstymo veiklą 2011 m. vykdė 6 įmonės, kurios turėjo tam licencijas.¹³²

LENTELĖ 4: GAMTINIŲ DUJŲ SKIRSTYMO LICENCIJŲ TURĖTOJAI, 2011 M.

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas
1.	AB „Lietuvos dujos“
2.	AB agrofirma „Josvainiai“
3.	UAB „Intergas“
4.	UAB „Fortum Heat Lietuva“
5.	UAB „Druskininkų dujos“
6.	AB „Achema“

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Viena iš jų – AB „Lietuvos dujos“, kuri užėmė didžiausią gamtinių dujų skirstymo rinkos dalį. Pavyzdžiui, ši įmonė 2011 metais paskirstė 1 066,1 mln. m³ dujų, o tai buvo 97,6 proc. viso paskirstyto gamtinių dujų kiekio vartotojams.

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

LENTELĖ 5: PASKIRSTYTO GAMTINIŲ DUJŲ KIEKIS, TŪKST. M³, 2011 m.

Skirstymo įmonė	Iš viso	Buitiniai vartotojai	Nebuitiniai vartotojai
	2011 m.	2011 m.	2011 m.
AB „Lietuvos dujos“	1 066 097	181 827	884 855
UAB „Intergas“	18 795	88	18 706
UAB „Fortum Heat Lietuva“	4 298	4	4 294
UAB „Druskininkų dujos“	247	148	98
AB agrofirma „Josvainiai“	2 457	63	2 394

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Gamtinių dujų tiekimas. Iš viso gamtinių dujų tiekimo licencijas 2011 m. turėjo 14 gamtinių dujų tiekimo įmonių, tačiau tik 8 iš jų vykdė tiekimo veiklą. Tačiau viena iš jų – taip pat ir AB „Lietuvos dujos“.

LENTELĖ 6: LICENCIJUOTOS GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO ĮMONĖS, 2011 M.

Eil. Nr	Tiekimo įmonė	Veiklos vykdymas
1.	AB „Lietuvos dujos“	Vykdė
2.	AB agrofirma „Josvainiai“	Vykdė
3.	UAB „Prekybos namai Giro	Nevykdė
4.	UAB „Dujotekana“	Vykdė
5.	Bendra Lietuvos ir Rusijos įmonė UAB „Stella Vitae“	Nevykdė
6.	AB „Achema“	Vykdė
7.	UAB „Intergas“	Vykdė
8.	Lietuvos ir JAV UAB „Iteralit“	Nevykdė
9.	UAB „Haupas“	Vykdė
10.	UAB „Druskininkų dujos“	Vykdė
11.	UAB Kauno termofikacijos elektrinė	Nevykdė
12.	UAB „Fortum Heat Lietuva“	Vykdė
13.	UAB „Imlitex“	Nevykdė

14.	Lietuvos energija, AB	Nevykdė
-----	-----------------------	---------

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Išvada. Iš duomenų matome, jog 2011 m. dominuojanti įmonė dujų sektoriuje buvo AB „Lietuvos dujos“ – ji užėmė dominuojančią poziciją visuose trejuose srityse: gamtinių dujų tiekime, skirstyme, perdavime. Todėl šios įmonės įtaka Lietuvos energetikos politikai turi būti analizuojama giliau – suprantant jos tiek akcininkų, tiek valdybos sudėtį, nes ji gali būti suinteresuota vilkinti integracijos į ES rinką procesą, kad išlaikytų dujų rinkoje dominuojančią poziciją. Taip verta atkreipti ir į kitas įmones.

Energetikos įmonės veikiančios dujų rinkoje 2015 m.¹³³

Gamtinių dujų importas. Dujų rinka Lietuvoje iš esmės pasikeitė 2015 m., nes jau buvo įgyvendintas trečiasis energetikos paketas (kuriuo siekiama atskirti generavimą nuo perdavimo ir, suskaidžius vyraujančią vertikaliai integruotą monopoliją, sukurti konkurenciją ir padidinti skaidrumą gamtinių dujų rinkoje) bei SGD terminalo projektas. 2015 m. gamtines dujas importavo šios įmonės:¹³⁴

- UAB „Lietuvos dujų tiekimas“
- UAB „Dujotekana“
- UAB „Haupas“
- AB „Achema“
- UAB Kauno termofikacijos elektrinė
- UAB „LITGAS“.

Nors dalis gamtinių dujų į Lietuvą 2015 m. buvo importuojamos iš Rusijos OAO „Gazprom“, UAB „LITGAS“, užtikrindama Klaipėdos suskystintų gamtinių dujų terminalo (toliau – SGD) minimaliai veiklai reikalingą gamtinių dujų kiekį, gamtines dujas įsigijo iš bendrovės Norvegijos „Statoil“ ASA.¹³⁵ UAB „Dujotekana“ dujas vis dar importavo iš „LT GAS Stream AG“.¹³⁶

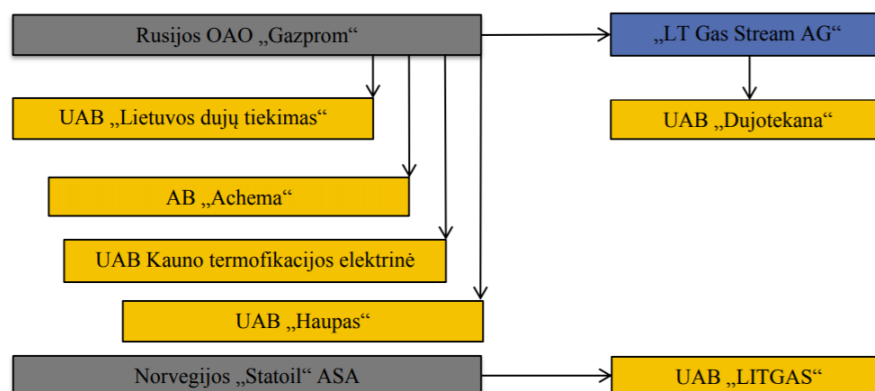
¹³³ Šie metai buvo pasirinkti, nes buvo įgyvendintas SGD terminalo projektas ir trečiasis energetikos projektas.

¹³⁴ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2015). Gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaita už 2015 m., https://www.regula.lt/SiteAssets/dujos/GD_rinkos_ataskaita_2015_IV_ketv.pdf. Žiūrėta (2021-02-15).

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Ibid.

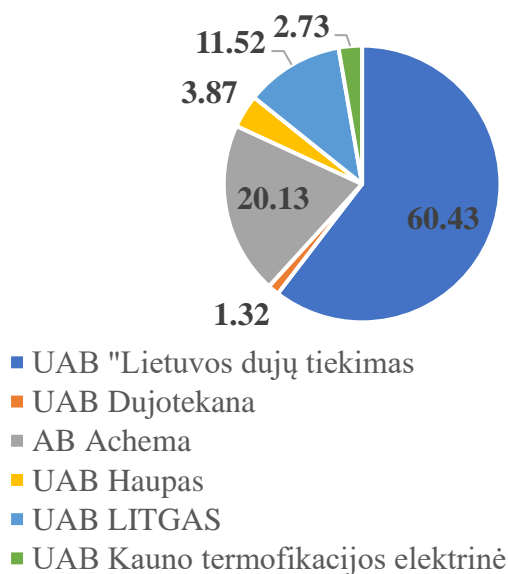
PAV. 6: GAMTINIŲ DUJŲ IMPORTO Į LIETUVĄ SEGMENTO DALYVIAI, 2015 M.

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Struktūriškai daugiausia dujų importavo UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ (60,43 %), bet Lietuvos gamtinių dujų rinkoje atsirado ir konkurencija, nes UAB „LITGAS“ pradėjo importuoti dujas iš Norvegijos „Statoil“ ASA (11,52 %).

PAV. 7: GAMTINIŲ DUJŲ IMPORTUOTŲ UŽIMAMA RINKOS DALIS, 2015 M.

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Gamtinių dujų skirstymas. Gamtinių dujų skirstymo veiklai vykdyti 2011 metais galiojo 6 skirstymo licencijos, tačiau AB „Lietuvos dujos“ jau buvo išskaidyta, o vietoj jos gamtinių dujų skirstymą perėmė AB „Energetikos skirstymo operatorius“.¹³⁷

¹³⁷ Ibid.

LENTELĖ 7: GAMTINIŲ DUJŲ SKIRSTYMO LICENCIJŲ TURĖTOJAI, 2015 M.

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas
1.	AB „Lietuvos dujos“ (Sujungus įmones AB „Lesto“ ir AB „Lietuvos dujos“, šių įmonių veiklą tęsė naujai įsteigta akcinė bendrovė „Energijos skirstymo operatorius“)
2.	AB agrofirma „Josvainiai“
3.	UAB „Intergas“
4.	UAB „Fortum Heat Lietuva“
5.	UAB „Druskininkų dujos“
6.	AB „Achema“

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Didžiausią skirstymo rinkos dalį vis dar užėmė AB „Lietuvos dujos“. Ši įmonė per ketvirtąjį šių metų ketvirtį paskirstė 2239,2 GWh gamtinių dujų, arba 98,99 proc. viso paskirstyto gamtinių dujų kiekio.

LENTELĖ 8: PASKIRSTYTO GAMTINIŲ DUJŲ KIEKIS, TŪKST. M³, 2015 m.

Skirstymo įmonė	Iš viso	Buitiniai vartotojai	Nebuitiniai vartotojai
	2011 m.	2011 m.	2011 m.
AB „Energijos skirstymo operatorius“	2 239 218	124 018	2 115 200
UAB „Intergas“	8 633	240	8 393
UAB „Fortum Heat Lietuva“	5 765	12	5 754
UAB „Druskininkų dujos“	602	391	211
AB agrofirma „Josvainiai“	7 895	8 223	7 759

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Gamtinių dujų perdavimas. 2015 m. gamtinių dujų perdavimo rinkoje veikė vienas operatorius – AB „Amber Grid“, o šia veikla AB „Lietuvos dujos“ jau nebeužsiėmė.

Gamtinių dujų tiekimas. Iš duomenų galima pamatyti, jog AB „Lietuvos dujos“ nevykdė dujų tiekimo veiklos, nes UAB „Lietuvos dujų tiekimas“ veiklą vykdyti pradėjo nuo 2014 m.

lapkričio 1 d. ir perėmė gamtinių dujų tiekimo veiklą su jai priskirtu turtu, teisėmis bei pareigomis iš AB „Lietuvos dujos“.¹³⁸

LENTELĖ 9: LICENCIJUOTOS GAMTINIŲ DUJŲ TIEKIMO ĮMONĖS, 2015 M.

Eil. Nr	Tiekimo įmonė	Veiklos vykdymas
1.	AB „Lietuvos dujos“	Nevykde
2.	AB agrofirma „Josvainiai“	Vykde
3.	UAB „Prekybos namai Giro	Nevykde
4.	UAB „Dujotekana“	Vykde
5.	Bendra Lietuvos ir Rusijos įmonė UAB „Stella Vitae“	Nevykde
6.	AB „Achema“	Vykde
7.	UAB „Intergas“	Vykde
8.	UAB „Haupas“	Vykde
9.	UAB „Druskininkų dujos“	Vykde
10.	UAB Kauno termofikacijos elektrinė	Nevykde
11.	UAB „Fortum Heat Lietuva“	Vykde
12.	UAB „Imlitex“	Nevykde
13.	Lietuvos energija, AB	Nevykde
14.	UAB „Baltic Energy Services“	Vykde
15.	UAB „Enefit“	Nevykde
16.	UAB „Grata group“	Vykde
17.	UAB „Dolaurus“	Nevykde
18.	AB „Panevėžio energija“	Nevykde
19.	UAB „ENERTY“	Nevykde
20.	UAB „SOGA Baltic Oil“	Nevykde
21.	UAB „Energijos tiekimas“	Nevykde
22.	AB „Šiaulių energija“	Vykde
23.	UAB „Energijos kodas“	Vykde
24.	UAB Energijos tiekimo centras	Nevykde
25.	UAB „ELDU“	Nevykde

¹³⁸ Ibid.

26.	UAB „LITGAS“	Vykdė
27.	NORDARSI OU	Nevykdė
28.	UAB „European Gas Trading Group“	Nevykdė
29.	UAB „Geros dujos“	Vykdė
30.	UAB „Energijos prekyba“	Nevykdė
31.	UAB „Lietuvos dujų tiekimas“	Vykdė nuo 2014-11-01
32.	AB „Kauno energija“	Vykdė
33.	AB „Klaipėdos energija“	Nevykdė
34.	UAB „Vokadis“	Nevykdė
35.	UAB koncernas „Achemos grupė“	Nevykdė

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Išvada. 2015 m. duomenys parodo, jog AB „Lietuvos dujos“ jau nebedominavo visuose gamtinių dujų tiekimo grandinės srityse, nes ji buvo išskaidyta į kelias įmones (UAB „Lietuvos dujų tiekimas“, AB „Energijos skirstymo operatorius“ bei AB „Amber Grid“). Kita vertus, iki tol ji užėmė dominuojančią poziciją rinkoje, kuria galėjo naudotis darant įtaką teisėkūros procedūroms ir strateginių energetikos projektų įgyvendinimui, kurie potencialiai galėjo susilpninti AB „Lietuvos dujos“ poziciją rinkoje išplečiant konkurencinę aplinką Lietuvos energetikos sektoriuje. Todėl AB „Lietuvos dujos“ įtaką strateginių energetinių projektų įgyvendinimui reikėtų analizuoti iki jos išskaidymo.

Gamtinių dujų sektoriaus įmonių interesas integracijos į ES požiūriu

Gamtinių dujų įmonių interesas integracijos į ES požiūriu priklauso nuo to, ar jos gautų ekonominę naudą iš integracijos, ar ne. Iš OAO „Gazprom“ importuojamų dujų naudos (iki SGD terminalo įgyvendinimo pradžios) gavo šios įmonės:

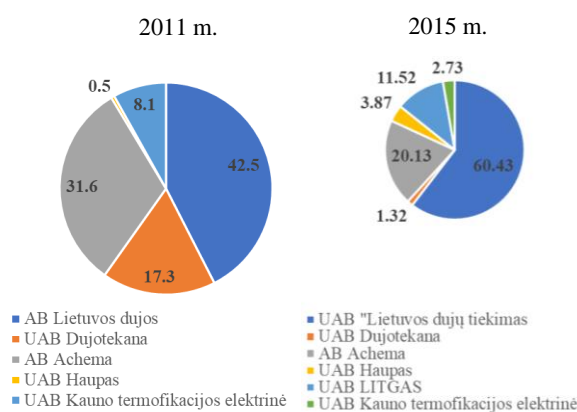
- AB „Lietuvos dujos“
- UAB „Dujotekana“
- AB „Achema“
- UAB Kauno termofikacijos elektrinė (KTE)
- UAB „Haupas“

Todėl jos galėjo priešintis energetikos projektų įgyvendinimui, kad išlaikytų savo padėtį rinkoje ir išvengtų papildomos konkurencijos, nes dėl jos šios įmonės galėtų prarasti dalį pelno. 2015 m., kai atsirado naujas konkurentas – valstybinė įmonė UAB LITGAS, kuri importavo dujas iš Norvegijos per SGD terminalą, kitų rinkos žaidėjų dalis sumenko. Pavyzdžiui, UAB

„Dujotekana“ įmonės užimama rinkos dalis sumenko nuo 17,3 proc. iki 1,32 proc. UAB Kauno termofikacijos elektrinės rinkos dalis sumažėjo nuo 8,1 proc. iki 2,73 proc.

Achemos importuojamų dujų dalis irgi sumenko rinkoje, bet ji importuoja dujų savo veiklai vykdyti ir yra aiškiai pasisakiusi, jog „*Achema niekada nekvestionavo SGD terminalo projekto, kaip iš tiesų reikalingo Lietuvos energetiniam saugumui. Tačiau „Achema“ yra sunkiai pajėgi išlaikyti daugiau nei pusę visų terminalo išlaidų – mums dujos yra reikalingos kaip žaliava, bet ne kaip resursas, užtikrinantis energetinį saugumą*“.¹³⁹

PAV. 8: GAMTINIŲ DUJŲ IMPORTUOTŲ UŽIMAMA RINKOS DALIS, 2011 M. IR 2015 M.

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita Svarbūs įvykiai elektros energetikos rinkoje iki 2010 m.

Iki 2002 m. Lietuvos elektros energetikos rinkoje veikė viena vertikalčiai integruota monopolinė bendrovė (AB „Lietuvos energija“), o didžiausias elektros gamintojas buvo VĮ „Ignalinos atominė elektrinė“.¹⁴⁰

Kita vertus, 2000 m. AB „Lietuvos energija“ buvo nuspręsta reorganizuoti. Atitinkamai įstatymu buvo nustatytas visos nepagrindinės veiklos atskyrimas, kuri būtų įgyvendintas išskaidant įmonę į atskiras gamybos, perdavimo ir paskirstymo technologines grandis.¹⁴¹

2002 m. sausio 1 d. šis sprendimas buvo įgyvendintas, o vietoje AB „Lietuvos energija“, kuri buvo vertikalčiai integruota monopolinė įmonė, atsirado dvi elektros energijos gamybos įmonės (Lietuvos elektrinė ir Mažeikių termofikacinė elektrinė), viena perdavimo įmonė (AB

¹³⁹ Jurgita Lapienytė (2015), „Achema“ supranta SGD terminalo naudą, bet nenori už jį mokėti – neturi pinigų, LRT, žr. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/96122/achema-supranta-sgd-terminalo-nauda-bet-nenori-uz-ji-moketi-neturi-pinigu>.

¹⁴⁰ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2005), Lietuvos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos metinė ataskaita Europos Komisijai, <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/ek-2004.pdf>.

¹⁴¹ Ibid.

„Lietuvos energija“), kuri taip pat atliko ir rinkos operatoriaus veiklą, ir dvi skirstymo tinklų įmonės (AB „Rytų skirstomieji tinklai“ ir AB „VST“).¹⁴²

2003 m. įvyko privatizacija, kai valstybei nuosavybės teise priklausančios tuometinės AB „VST“ akcijos (77 proc.) buvo parduotos privačiai Lietuvos įmonei „NDX Energija“.¹⁴³

2008 m. buvo sukurta nacionalinio investuotojo įmonė LEO LT, AB, kuri buvo įkurta sujungtų įmonių (perdavimo įmonės AB „Lietuvos energija“ ir dvejų skirstomųjų tinklų įmonių AB „VST“ ir AB Rytų skirstomieji tinklai) pagrindu. Po šio susijungimo 61,7 proc. šios bendrovės akcijų valdė Lietuvos Respublika, o likusius 38,3 proc. – UAB „NDX Energija“.¹⁴⁴ Ši nauja privatizuota investavimo įmonė turėjo įgyvendinti strateginius Lietuvos energetikos projektus.

Tačiau kilo abejonių dėl LEO LT, AB skaidrumo, o 2009 m. Seimas padidino valstybės įtaką bendrovėje LEO LT ir atvėrė galimybę jos reorganizacijai ar likvidavimui.¹⁴⁵

*2010 m. situacija rinkoje*¹⁴⁶

Elektros gamyba. IAE galutinai buvo uždaryta 2009 m. pabaigoje, per kuriuos dar pagamino 10,85 TWh elektros energijos. Jos elektros energijos gamyba didžiąja dalimi buvo pakeista importu. Pavyzdžiui, 2010 m. importas, palyginus su 2009 m., išaugo beveik 9,5 karto (nuo 0,68 TWh iki 7,13 TWh), o sudaro 61 proc. šalyje viso suvartoto elektros energijos kiekio.¹⁴⁷ Svarbu akcentuoti, jog 2011 metais AB „Lietuvos energija“ ir AB „Lietuvos elektrinės“ buvo sujungtos į vieną įmonę – Lietuvos energija, AB, kuri valdė didžiausius elektros gamybos pajėgumus Lietuvoje, t. y. Kruonio HAE, Kauno hidroelektrinę, Lietuvos elektrinę Elektrėnuose.¹⁴⁸

---

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2009). Lietuvos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos metinė ataskaita Europos Komisijai, <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/ek-2008.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁴⁵ Ibid.

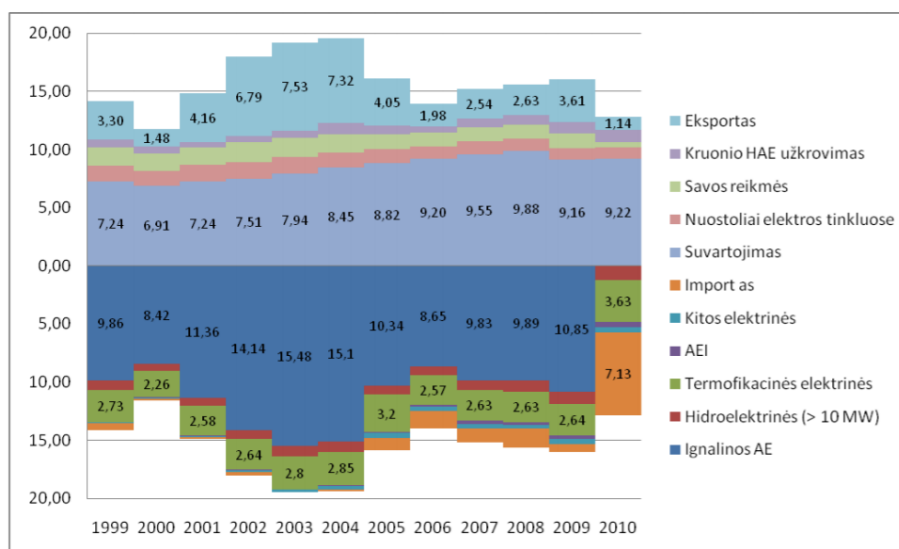
¹⁴⁶ Šie metai pasirinkti, nes statistikoje jau matosi uždarytos Ignalinos atominės elektrinės įtaka elektros energijos balanse.

¹⁴⁷ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2011). elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2010 metus, <https://www.regula.lt/SiteAssets/elektra/elektros-rinkos-stebesenos-ataskaita-2010.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁴⁸ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2012). elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2011 metus, <https://www.regula.lt/SiteAssets/elektra/elektros-energetikos-rinkos-stebesenos-ataskaita-uz-2011-metus.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

PAV. 9: ELEKTROS ENERGIJOS BALANSAS 1999 - 2010 METAIS, TWH

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Elektros energijos perdavimas. Įgyvendinant ES Trečiąjį energetikos paketą, elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus Litgrid, AB veikla 2010 metais buvo atskirta nuo kitų veiklų, kurios nėra susijusios su elektros energijos perdavimu.¹⁴⁹

Elektros energijos skirstymas. 2010 m. AB VST akcijos buvo išpirktos valstybės iš privataus investuotojo UAB „NDX energija“, o po to AB VST ir AB RST buvo reorganizuotos į vieną bendrovę AB LESTO, kuriai buvo suteikta elektros energijos skirstymo licencija.¹⁵⁰

Elektros energijos tiekimas. Po IAE uždarymo Lietuva tapo daugiau kaip 50 proc. suvartotos elektros energijos importuojančia šalimi.¹⁵¹ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija nepateikė duomenų apie 2010 m. importo kiekius pagal įmones. Kita vertus, daugiausia elektros energijos 2011 ir 2012 m. importavo AB „INTER RAO Lietuva“.¹⁵² Pavyzdžiui, 2012 m. ši įmonė importavo 58,5 proc. viso importuoto elektros energijos kiekio. AB „Lietuvos energija“ importavo 10,7 proc., UAB „Elektrum Lietuva“ – 10,3 proc. viso importuoto elektros energijos kiekio.

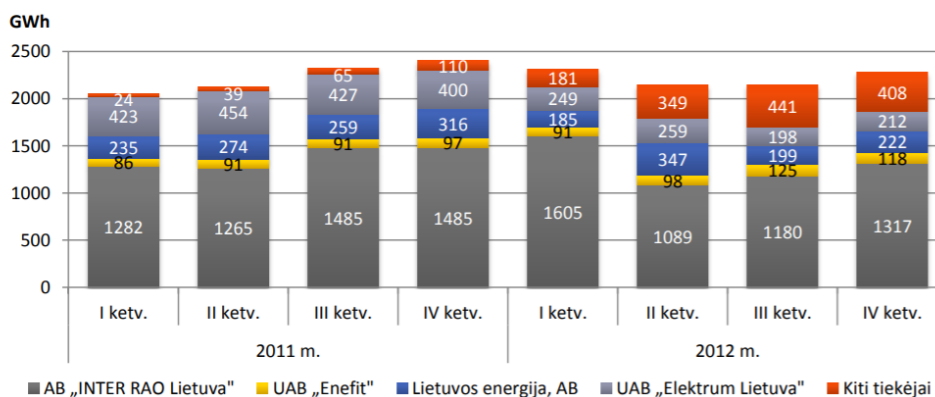
¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2011). Elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2010 metus, <https://www.regula.lt/SiteAssets/elektra/elektros-rinkos-stebesenos-ataskaita-2010.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁵² Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2013). Elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2012 metus, <https://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2014-rugpjutis/elektros-rinkos-stebesenos-ataskaita-uz-2012-metus.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

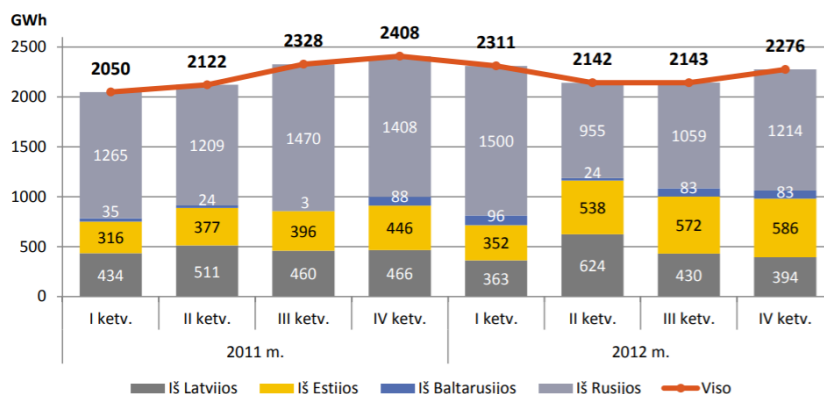
PAV. 10: ELEKTROS ENERGIJOS IMPORTO STRUKTŪRA PAGAL RINKOS DALYVIUS, GWh, 2011 – 2012 M.

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Elektros importas. Pagrindinės šalys, iš kurių Lietuva 2012 m. importavo elektros energiją, buvo Rusija, Latvija, Estija ir Baltarusija.¹⁵³ Iš Rusijos 2012 m. buvo importuota 55,3 proc. viso importuoto elektros kiekio, iš Latvijos – 20,4 proc., iš Estijos – 23,1 proc., iš Baltarusijos – 3,2 proc. Kita vertus, svarbu paminėti, jog 2012 m. birželio 18 d. Lietuvoje pradėjo veikti „Nord Pool Spot“ elektros birža, o tai laikoma vienu svarbiausių elektros rinkos integracijos žingsnių.¹⁵⁴ Kadangi ši birža veikia skaidriai, taip užtikrinamos vienodos taisyklės rinkos dalyviams, lygios sąlygos konkurencijai bei formuojama skaidri elektros kaina.

PAV. 11: ELEKTROS ENERGIJOS IMPORTO STRUKTŪRA PAGAL ŠALIS, GWh, 2011-2012 M.

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Išvada. Elektros rinkoje, kitaip nei dujų rinkoje, 2010 – 2012 m. nebuvo vienos dominuojančios įmonės. Akivaizdu, jog IAE uždarymas turėjo įtakos importui (dėl ko padidėjo

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/litgrid-tapo-elektros-birzos-nord-pool-spot-akcininku>. Žiūrėta (2021-02-15).

importas iš Rusijos), o dominuojanti įmonė elektros energijos tiekimo rinkoje buvo AB „INTER RAO Lietuva“ (antra – AB „Lietuvos energija“). Gamyboje dominavo AB „Lietuvos energija“. Tačiau dėl ES Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimo buvo atskirtos tiekimo, perdavimo ir skirstymo veiklos (perdavime veikė Litgrid, AB, o skirstyme – AB LESTO), todėl vienos dominuojančios įmonės visose šiose veiklose Lietuvoje jau nebuvo.

Įmonių, veikiančių Lietuvos elektros rinkoje, analizė 2016 m.¹⁵⁵

Elektros gamyba. Esminių pokyčių elektros gamybos rinkoje nebuvo. Svarbu paminėti tai, jog išaugo atsinaujinančius energetinius šaltinius naudojančių elektrinių skaičius.

Elektros energijos perdavimas. Elektros energijos perdavimo rinkoje esminių pokyčių taip pat nebuvo – Litgrid, AB išliko vienintelis elektros energijos perdavimo sistemos operatoriaus.

Elektros energijos skirstymas. 2016 m. elektros energijos skirstymo rinkoje veikė 6 rinkos dalyviai:

- AB „Achema“,
- AB „Lifosa“,
- AB „Akmenės cementas“,
- UAB „E Tinklas“
- UAB „Dirbtinis pluoštas,
- Pagrindinė elektros skirstymo įmonė, kuri užėmė didžiausią skirstymo plotą Lietuvos Respublikos teritorijoje – AB „Energijos skirstymo operatorius“¹⁵⁶.

Elektros energijos tiekimas. Nuo 2013 m. birželio 3 d. „Nord Pool“ elektros energijos biržoje atsiskaitymus tarp šalių vykdyti pati birža (o ne tiekėjai), todėl nustatyti importo ir eksporto rinkos struktūras pagal rinkos dalyvių pirkimus (pardavimus) „Nord Pool“ biržoje tapo neįmanoma.¹⁵⁷ Kita vertus, iš duomenų galime pamatyti, jog didžiausią elektros pardavimų dalį biržoje 2016 m. turi AB „INTER RAO LIETUVA“ (96,4 % rinkos). „Lietuvos energijos gamyba“, AB ir kiti tiekėjai turi atitinkamai 2,1 % ir 1,5 % rinkos dalies 2016 m.¹⁵⁸

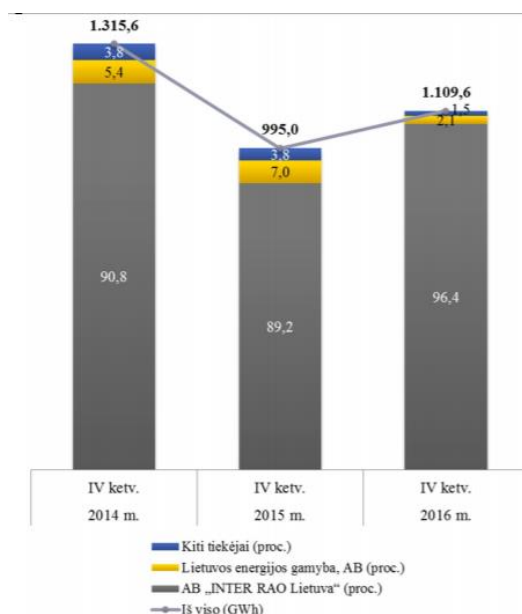
¹⁵⁵ Šie metai buvo pasirinkti, nes buvo įgyvendinti elektros jungčių „NordBalt“ bei „LitPol“ projektai ir jų įtaka rinkai atsispindi statistikoje.

¹⁵⁶ Iki 2016 m. sausio 1 d. - AB LESTO.

¹⁵⁷ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2015), elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2015 metus, https://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2016/2016-rugsejis/Ataskaita_%202015_metai_elektros-stebesena.pdf, Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁵⁸ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2017), elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2016 metus, 2017 m., https://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2017/2017-kovas/elektra_ataskaita_2016_IV_ketv.pdf, Žiūrėta (2021-02-15).

PAV. 12: ELEKTROS ENERGIJOS PADAVIMŲ RINKOS STRUKTŪRA ELEKTROS BIRŽOJE PAGAL TIEKĖJUS, 2014-2016 M.

Šaltinis: Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pateikta ataskaita

Elektros importas. Dėl įgyvendintų „NordBalt“ bei „LitPol“ projektų, kurie suteikė rinkai papildomos konkurencijos, sumažėjo priklausomybė nuo importuotos elektros energijos iš Rusijos. Pagrindinės šalys, iš kurių Lietuva 2016 m. importavo elektros energiją, buvo Rusija, Latvija, Estija, Baltarusija, Švedija, Lenkija.¹⁵⁹ Iš Rusijos 2016 metais buvo importuota 39,6 proc. viso importuoto elektros kiekio, iš Latvijos – 29,2 proc., iš Estijos – 0,7 proc., iš Baltarusijos – 2,8 proc., iš Švedijos – 18,7 proc., o iš Lenkijos – 8,9 proc.

Fiksuotas kainų mažėjimas. 2015 m.– 2016 m. buvo įgyvendintos ir pradėtos eksploatuoti naujos elektros jungtys „NordBalt“ (tarp Lietuvos ir Švedijos) ir „LitPol Link“ (tarp Lietuvos ir Lenkijos). Šios jungtys prisidėjo prie sumažėjusių elektros energijos kainų, kurios buvo fiksuotos Lietuvoje.¹⁶⁰ Elektros energijos kainos elektros energijos biržoje „Nord Pool“ 2016 m., palyginti su 2015 m., mažėjo atitinkamai 12,8 proc.¹⁶¹

Konkurencijos aplinka pasikeitė nežymiai. Lietuvoje išliko 3 didžiausi elektros energijos tiekėjai mažmeninėje rinkoje (UAB „Energinis tiekimas“, UAB „Elektrum Lietuva“ ir AB „INTER RAO Lietuva“), o jų dalis mažmeninėje rinkoje sudarė 70,3 proc. pagal elektros

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2017), Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita Europos Komisijai, žr. https://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2017/2017-rugpjutis/ataskaita_EK_2017_08_02.pdf. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁶¹ Ibid.

energijos kiekį.¹⁶² Kita vertus, tarp nepriklausomų elektros energijos tiekėjų 2016 m., palyginti su 2015 m., daugiausia augo UAB „Energijos tiekimas“ užimamos rinkos dalis.¹⁶³

Išvada. Pačios rinkos struktūra nuo 2010 – 2012 m. nepasikeitė, tačiau dėl atsiradusios konkurencijos rinkoje pasikeitė elektros energijos importo struktūra – sumažėjo elektros energijos importo kiekiai iš Rusijos, atsirado naujos importo rinkos (Lenkija bei Švedija). Be to, sumažėjo elektros energijos kainos, kas nėra ekonomiškai naudinga rinkoje dominuojantiems rinkos žaidėjams.

Elektros sektoriaus įmonių interesas integracijos į ES požiūriu

Elektros įmonės, kurios užėmė didžiąją dalį elektros tiekimo, tikėtina nebuvo suinteresuotos integracija į ES ir jungčių įgyvendinimu, nes tai skatina konkurenciją, mažina elektros kainą bei tų įmonių pelnus. 2011 m. ir 2012 m. daugiausia elektros energijos importavo AB „INTER RAO Lietuva“.¹⁶⁴ Pavyzdžiui, 2012 m. ši įmonė importavo 58,5 proc. viso importuoto elektros energijos kiekio. AB „Lietuvos energija“ importavo 10,7 proc., UAB „Elektrum Lietuva“ – 10,3 proc. viso importuoto elektros energijos kiekio. Nors šių įmonių dominavimas išliko ir po „NordBalt“ bei „LitPol Link“ įgyvendinimo išliko, tačiau atrodo, jog UAB „Elektrum Lietuva“ iš to išlošė daugiausiai, nes padidėjo jos rinkos dalis. Be to, po jungčių įgyvendinimo elektra pigo, kas nebuvo naudinga elektros tiekėjams ir lėmė smukusias pardavimo pajamas.

7. INTERESŲ GRUPĖS – GALIMA LĖTO ENERGETIKOS POLITIKOS DERINIMO PRIEŽASTIS

Remiantis liberalaus tarpvyriausybiškumo teorija, interesų grupės atlieka svarbų vaidmenį nacionalinių preferencijų formavimuisi ir vyriausybių norui vystyti integraciją tam tikroje srityje. Šiuo atveju, Lietuvos energetikos sektoriaus interesų grupės galimai darė įtaką Lietuvos vyriausybei, kas galėjo lemti lėtą energetikos projektų įgyvendinimą (arba neveiksnumą šioje srityje iki 2009 m.). Kaip parodė nacionalinių energetikos strategijų analizė, galima išskirti šiuos projektus, kurių terminai buvo vis nukeliami:

- Lietuvos–Lenkijos elektros jungtis *LitPol Link* (įgyvendintas 2015 m.).
- Lietuvos–Švedijos elektros jungtis *NordBalt* (įgyvendintas 2015 m.).

---

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2013), elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2012 metus, <https://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2014-rugpjutis/elektros-rinkos-stebesenos-ataskaita-uz-2012-metus.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

- Lietuvos, Latvijos ir Estijos elektros energetikos sistemų susijungimas su ENTSO-E kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu (neįgyvendintas).
- Dujotiekis į Lenkiją (neįgyvendintas).

Todėl šioje dalyje būtent ir bus analizuojama interesų grupių įtaka šių projektų įgyvendinimui.

Šis veiksnys buvo pastebimas ir viešojoje erdvėje. Buvęs Lietuvos premjeras, Andrius Kubilius, kalbėdamas apie Nacionalinę energetikos strategiją, minėjo, jog *„neleisime įvairioms jėgoms ir interesų grupėms trukdyti mūsų žinginių į energetinę nepriklausomybę“*.¹⁶⁵ Jis teigė, jog *„priklausydami Europos Sąjungai, realiai dar vis esame Rytų energetinės erdvės dalimi. Tai reiškia, kad būdami vienos bendruomenės nariais, mes gyvename kitoje bendruomenėje su visiškai kitokiais santykiais, kur energetika naudojama kaip politinio spaudimo instrumentas, kur neskaidrumas yra priimtinas ir toleruotinas, kur veikia visiškai kiti dėsniai. Pavyzdžių toli ieškoti nereikia: naftos tiekimo per „Družbos“ naftotiekį nutraukimas, „Gazprom“ spaudimas Vyriausybei, kad ši atsisakytų įgyvendinti europines direktyvas...“*.¹⁶⁶ Svarstydamas, kodėl anksčiau šitie klausimai nebuvo sprendžiami, jis atsakė, jog *„iš dalies energetika buvo labai uždara sistema ir interesų grupės tuo naudojosi. Visuomet lengviau nedaryti permainų. Permainos yra susijusios su pasipriešinimu, dažnai tai yra nepopuliaru, tai keičia nusistovėjusius santykius...“*¹⁶⁷ Ramūnas Vilpišauskas taip pat pastebėjo, jog interesų grupės energetikos sektoriuje buvo aktyvios ir, kaip jis teigė, 2010 m., paviešinus Nacionalinės energetikos strategijos projektą, ją pradėjo komentuoti įvairios interesų grupės, kurios buvo nepatenkintos, jog strategija neskiria pakankamai dėmesio jų atstovaujamiems energetikos ištekliams.¹⁶⁸ Tai parodo, jog interesų grupių įtaką energetikos politikoje buvo pastebimas reiškinys.

Pats interesų grupių veikimas valstybės sprendimų priėmimo procese nėra savaime blogas reiškinys – tai yra paplitę visose demokratinėse valstybėse. Jos gali dalintis svarbia ekspertine informacija ir pateikti išvadas apie galimas sprendimo pasekmes, kurios gali būti svarbios

---

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija (2012), Premjeras Andrius Kubilius apie Nacionalinę energetikos strategiją.

https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Teisin%C4%97%20informacija/Teis%C4%97s%20aktai/Bendrieji%20energetikos%20strateginiai%20dokumentai/Nacionalin%C4%97%20energetikos%20strategija/NES_brosiura_LT.pdf. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Ibid.

¹⁶⁸ Ramūnas Vilpišauskas (2010), Lietuvos energetika: link nepriklausomybės ES sudėtyje, Delfi, <https://www.delfi.lt/news/daily/europietis/lietuvas-energetika-link-nepriklausomybes-es-sudetyje.d?id=37118113>. Žiūrėta (2021-02-15).

politikams ir valstybės institucijoms. Tačiau svarbiausia šioje srityje – skaidrumas ir bendradarbiavimas. Politikai turi išfiltruoti pateiktą informaciją ir atskirti, kur yra pateikiamos argumentuotos ir kompetentingos išvados, o kur pateikiama informacija yra manipuluojama ir siekiama naudoti sau.

Tačiau galimai egzistavo (ir vis dar egzistuoja) ir nematoma interesų grupių veikimo pusė, kuri naudoja teisinėmis spragomis ir taip balansuoja ties teisėtumo riba, o gal net ir veikia neteisėtai ir korumpuotai. Šią interesų grupių pusę, kuri galėjo turėti įtakos Lietuvos energetikos projektų įgyvendinimui, sunku empiriškai įrodyti. Kita vertus, liberalusis tarpvyriausybės biškumas teigia, jog integracija į ES vyksta tada, kai interesų grupės yra suinteresuotos integracijos į ES įgyvendinimu ir jos gauna ekonominę naudą, o tas atsispindini vyriausybės preferencijose. Todėl svarbiausia empiriškai parodyti, jog Lietuvos energetikos sektoriuje veikiančios interesų grupės nebuvo suinteresuotos Lietuvos energetikos sektoriaus integracija į ES. Tam bus panaudota viešai prieinama informacija (siūlymai teisės aktų projektams, energetikos įmonių akcininkų struktūra ir kiti straipsniai). Todėl analizė apims skirtingus sektorius (dujų ir elektros), o interesų grupių įtaka bus analizuojama tiek per energetikos įmonių prizmę (jų padėtį rinkoje, valdybų ir akcininkų struktūrą), tiek per teisėkūros procesą (analizuojami nacionalinių energetikos strategijų projektų pasiūlymai, kurie teikiami interesų grupių).

7.1. Dominuojančios Lietuvos energetikos bendrovės dujų rinkoje

OAO „Gazprom“ įtaka

Iš energetikos sektoriaus analizės galima pastebėti, jog iki veiklų atskyrimo (kai buvo įgyvendintas ES Trečiasis energetikos paketas) dominuojanti įmonė dujų sektoriuje buvo AB „Lietuvos dujos“. Ji užėmė dominuojančią poziciją visuose trejuose srityse: gamtinių dujų tiekime, skirstyme bei perdavime. Kadangi įgyvendinti Lietuvos strateginiai energetikos projektai atvertų Lietuvos energetikos rinką ES energetikos bendrovėms, tai skatintų konkurenciją, kuri AB „Lietuvos dujos“ būtų nenaudinga ir mažintų jos poziciją rinkoje. Atitinkamai ji galėjo daryti įtaką Lietuvos sprendimams ir projektų dujų srityje įgyvendinimui. Be to, verta išnagrinėti ne tik AB „Lietuvos dujos“ padėtį rinkoje bei kaip ji keičiasi atsirandant konkurencijai, bet ir jos struktūrą – suprantant tiek jos akcininkų, tiek valdybos sudėtį.

2004–2014 m., po Lietuvos Respublikos vyriausybės sprendimo¹⁶⁹ privatizuoti AB „Lietuvos dujos“ bendrovę, „Gazprom“ buvo vienas iš AB „Lietuvos dujos“ akcininkų: „E.ON

---

¹⁶⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmus sprendimą dėl poreikio privatizuoti AB „Lietuvos dujos“. Atitinkamai 2003 m. dalis įmonės akcijų buvo parduota Vokietijos koncernui „E.ON Ruhrgas International

Ruhrigas Int GmbH“ valdė 38,9 proc., „Gazprom“ – 37,1 proc., Lietuvos Respublika – 17,7 proc., kiti – 6,3 proc.¹⁷⁰ Atitinkamai Vokietijos ir Rusijos įmonės turėjo po du atstovus AB „Lietuvos dujos“ valdyboje, o Lietuva – vieną.¹⁷¹ Be to, su akcijų pardavimu Lietuva įsipareigojo 10 metų (iki 2015 m.) pirkti dujas tik iš OAO „Gazprom“.¹⁷²

Kaip teigia Romas Švedas, AB „Lietuvos dujos“ buvo vertikaliai integruotas monopolis (tiekimasis, perdavimas ir skirstymas), o šios įmonės valdyba galėjo vienu metu priimti sprendimus, kurie susiję su dujų kainomis, perdavimu ir skirstymu.¹⁷³ Kadangi Valerijus Galubevas buvo valdybos pirmininkas ir narys įmonėse OAO „Gazprom“ ir AB „Lietuvos dujos“, jis, būdamas AB „Lietuvos dujos“ valdybos nariu ar pirmininku, galėjo tvirtinti savo paties, kaip OAO „Gazprom“ atstovo, siūlomą kainą.¹⁷⁴ Todėl AB „Lietuvos dujos“ tikėtina, kad turėjo interesą išsaugoti *status quo* ir išvengti konkurencijos.

Kadangi AB „Lietuvos dujos“ valdė ir dujotiekius (tiek perdavimo, tiek skirstymo sistemas), bendrovės valdyba priėmė sprendimą dėl perdavimo sistemos plėtros ir tarptautinių jungčių, pavyzdžiui, su Lenkija, statybos.¹⁷⁵ Kita vertus, atsižvelgus į tuometinės AB „Lietuvos dujos“ sudėtį, šiai įmonei nebuvo reikalingi alternatyvūs dujų tiekimo maršrutai Lietuvoje, nes tai sukurtų konkurenciją dujų tiekimui, o tai darytų tiesioginę įtaką dujų kainai ir mažintų OAO „Gazprom“ pelną.

Be to, tuo metu „Gazprom“ buvo gamtinių dujų tiekėja E.ON Ruhrgas Int GmbH, todėl „Gazprom“ užėmė dominuojančią padėtį vokiečių akcininkų atžvilgiu.¹⁷⁶ Todėl Vokietijos bendrovė ir jos atstovai AB „Lietuvos dujos“ valdyboje nebuvo suinteresuoti konfliktuoti su „Gazprom“ atstovais dėl mažos Lietuvos interesų.¹⁷⁷ Taip pat Lietuva negalėjo daryti įtakos AB „Lietuvos dujos“ sprendimams, nes turėjo tik mažą dalį akcijų įmonėje, o Lietuvą šioje įmonėje atstovavo tik vienas valdybos narys.

AG“, o 2004 m. dalis bendrovės akcijų buvo parduotos dujų tiekimo Lietuvai monopolininkui OAO „Gazprom“. Žr. Valstybės turto fondo ir OAO „Gazprom“ 2004 m. sausio 23 d. Akcijų pirkimo-pardavimo sutartis,

<https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Veikla/Veiklos%20sritys/Nafta%2C%20dujos%2C%20elektara%2C%20C5%A1iluma%2C%20energijos%20vartojimo%20efektyvumas/Lietuvos%20gamtini%C5%B3%20duj%C5%B3%20sektorius%20-%20Teis%C4%97s%20aktai/gazprom.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁷⁰ Romas Švedas (2017), EU Energy Island – Characteristics, Threats, and How to break out of it: A Case Study of Lithuania. Lithuanian Annual Strategic Review, 2016-2017 Volume 15.

¹⁷¹ Ibid.

¹⁷² Valstybės turto fondo ir OAO „Gazprom“ 2004 m. sausio 23 d. Akcijų pirkimo-pardavimo sutartis.

<http://www.enmin.lt/lt/news/gazprom.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁷³ Ibid.

¹⁷⁴ Ibid.

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Romas Švedas (2017), EU Energy Island – Characteristics, Threats, and How to break out of it: A Case Study of Lithuania. Lithuanian Annual Strategic Review, 2016-2017 Volume 15.

¹⁷⁷ Ibid.

Todėl OAO „Gazprom“ turėjo didžiausią įtaką AB „Lietuvos dujos“ sprendimams, o Lietuva – mažiausią. Tai galėjo prisidėti prie dujotiekio į Lenkiją vis nukeliamo įgyvendinimo. Šis užsitęsęs procesas buvo naudingiausias OAO „Gazprom“, nes taip galėjo išlaikyti savo, kaip Lietuvos vienintelio dujų tiekėjo, statusą. Lietuvos energetikos rinkos atvėrimas ir integracija į ES nebūtų ekonomiškai naudingas žingsnis įmonei AB „Lietuvos dujos“ (bei atitinkamai OAO „Gazprom“), nes tai pritrauktų naujų rinkos žaidėjų, o AB „Lietuvos dujos“ užimama rinkos dalis tikėtina mažėtų.

Dujotekanos įtaka

UAB „Dujotekana“ įmonės užimama rinkos dalis 2011 m. buvo 17,3 proc. visos dujų tiekimo rinkos, o tiekimui naudojo OAO „Gazprom“ dujas. Alternatyvūs gamtinių dujų tiekimo šaltiniais būtų finansiškai nenaudingi šiai įmonei, nes tai mažintų jos gamtinių dujų rinkos dalį bei uždirbamą pelną.

Žiniasklaidoje taip pat pateikiama įvairi informacija apie jos įtaką sprendimų priėmimui. Pavyzdžiui, Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas skelbė, jog šio komiteto surinktais duomenimis, „Rusijos dujų koncerno „Gazprom“ tiekiamomis dujomis Lietuvoje prekiaujanti UAB „Dujotekana“ 2004 metais įvairioms politinėms kampanijoms finansuoti išleido 550 tūkst. litų“.¹⁷⁸ Be to, teigiama, jog „2006–2011 m. UAB „Dujotekana“ rėmė tokias su politikais susijusias viešąsias įstaigas, kaip „Demokratinės politikos institutą“, iki 2013 m. rėmė dienraštį „Lietuvos rytas“, skyrė paramą Vilijai Blinkevičiūtei ir Kazimirai Danutei Prunskienei“.¹⁷⁹ Visa tai parodo, jog ši įmonė darė įtaką sprendimų priėmėjams. Ši informacija neparodo, jog parama buvo skirta tiesiogiai dėl strateginių energetikos projektų įgyvendinimo vilkinimo. Kita vertus, tikėtina, jog įmonė norėjo išlaikyti esamą situaciją Lietuvos gamtinių dujų rinkoje ir buvo suinteresuota daryti įtaką, kuri leistų išvengti papildomos konkurencijos, ir taip lėtinti strateginių energetikos projektų įgyvendinimą. Įtakos veikimas buvo patvirtintas ir pačios Vyriausybės 2008 m., kai savo metinėje veiklos ataskaitoje Seimui paskelbė, jog „Dujoms tiekti ankstesnė valdžia paliko sutartimis įtvirtintą tarpininkę „Dujotekaną“, iš kurios vartotojai priversti pirkti dujas 8 litais brangiau nei iš „Lietuvos dujų““.¹⁸⁰

Įtaka teisėkūrai ir sprendimo priėmimui per pateikiamus siūlymus

---

¹⁷⁸ Gytis Pankūnas, Liudmila Timofejeva (2018), NSGK patvirtino tyrimo dėl neteisėto poveikio politikams išvadas, LRT, žr. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/214295/nsgk-patvirtino-tyrimo-del-neteiseto-poveikio-politikams-issvadas>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2009) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 metų veiklos ataskaita, žr. https://lr.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2008_ataskaita.pdf. Žiūrėta (2021-02-15).

Dujų sektoriaus interesų grupių veikimas ir nesuinteresuotumas Lietuvos integracija į ES gali pasireikšti ir per teisėkūros procesą, pvz. jos gali teikti išvadas nacionalinių energetikos strategijų projektams ar kitiems su energetika susijusių teisės aktų projektams. Siūlymus gali teikti ne tik pačios energetikos sektoriaus bendrovės, bet ir jų asociacijos. Šie pasiūlymai gali atspindėti to meto sektoriaus požiūrį į Lietuvos energetikos politikos integraciją į ES.

Analizuojant pasiūlymus nacionalinių energetikos strategijų projektams, galima pamatyti, jog interesų grupės buvo skeptiškos Lietuvos numatytiems strateginiams energetikos projektams dujų sektoriuje dar 2002 m. Pavyzdžiui, asociacija „Lietuvos energetikų sąjunga“, pabrėždama atsinaujinančių energetikos išteklių vystymo svarbą, teigė, jog „*pasaulio energetikoje, siekiant užtikrinti patikimą apsirūpinimą energija, naudojamasi energijos išteklių, jų tiekimo, bei technologijų įvairove. Lietuvoje siūloma ateityje remtis praktiškai vienu kuru – dujomis, kurių tiekimo galimybės tik iš Rusijos ar per Rusiją. Lietuvos dujotiekio sujungimas su Vakarų Europos dujotiekiais skamba patraukliai, bet Europos pagrindinis dujų tiekėjas yra Rusija ir ši priklausomybė augs iki 2020 m. dujotiekio statyba susijungiant su Vakarais duos darbo jo statytojams, bet ne pačių dujų.*“¹⁸¹ Asociacija akcentavo, jog reikia galvoti apie alternatyvius dujų tiekėjus, bet ne apie infrastruktūrą, taip bandant nuvertinti dujotiekio reikšmę priklausomybės mažinimui.

Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija 2010 m., teikdama siūlymus nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos projektui, kuris buvo patvirtintas tik 2012 m., pabrėžė, jog „*manytina, kad būtina realiai įvertinti būsimus dujinio kuro poreikius ir ypač tų vartotojų, kurie neturi galimybių naudoti kitą kurą ir tuomet planuoti alternatyvaus jų aprūpinimo dujomis projektus. Jungtis su Lenkijos gamtinių dujų tinklais ir suskystintų gamtinių dujų terminalas yra iš esmės konkuruojančios alternatyvos ir neracionalu planuojant mažėjančius dujų poreikius finansuoti iš karto abu projektus*“.¹⁸² Šioje situacijoje taip pat galima pamatyti, jog asociacija nebuvo suinteresuota projektų įgyvendinimu, akcentuodama dujų poreikio galimą mažėjimą ir Lietuvos ketinimą įgyvendinti galimai perteklinį projektų skaičių energetikos srityje.

---

¹⁸¹ Asociacija Lietuvos energetikų sąjunga (2002), Komiteto išvada Seimo nutarimo "Dėl Nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo" projektui Nr. IXP-1773: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.184128?positionInSearchResults=119&searchModelUUID=69392e51-7ef6-459e-baea-f35055cf7305>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁸² Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos išvados (2010). Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektui, dokumento Nr. 10-3798-01. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.55123?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=791d2507-5d3d-4ead-b70a-0b4653ec5c51>. Žiūrėta (2021-02-15).

Lietuvos pramonininkų konfederacija, nors ir pritarė strateginių energetikos projektų įgyvendinimui, dujotiekio svarbą sieja su išoriniais veiksniais ir tolimesniu laikotarpiu. Pavyzdžiui, ji teigė, jog „iš esmės ši jungtis gali pasitarnauti gamtinių dujų rinkos integracijai tik tolimesnėje perspektyvoje, jei Lenkijoje sparčiai ir intensyviai būtų plėtojama skalūninių dujų gavyba arba kai bus įgyvendinta BEMIP plane numatyta reversinio dujų tiekimo iš Vakarų Europos į Baltijos šalis ir Suomiją alternatyva“.¹⁸³

Apibendrinus, galime matyti, jog interesų grupės bandė daryti įtaką ir teisėkūros procesui, akcentuojant galimus energetikos projektų įgyvendinimo trūkumus. Nors daugumai jų siūlymų nebuvo pritarta, tačiau tai leidžia pamatyti jų požiūrį į integraciją. Akivaizdu, jog jos nebuvo suinteresuotos greitu strateginių energetikos projektų įgyvendinimu.

7.2. Galima privataus investuotojo įtaka elektros energetikos projektų įgyvendinimui

Įmonės „NDX Energija“ vaidmuo Lietuvos energetikos sektoriuje

2003 m. Lietuvos elektros energetikos sektoriuje įvyko privatizacija – valstybės nuosavybės teise priklausančios AB „VST“ akcijos (77 proc.) buvo parduotos privačiai Lietuvos įmonei „NDX Energija“. AB „VST“ tuo metu buvo atsakinga už žemosios ir vidutinės įtampos elektros tinklų priežiūrą, patikimumą bei plėtrą Vakarų bei Vidurio Lietuvos dalyje.¹⁸⁴ Be to, ji turėjo ir visuomeninio elektros tiekėjo licenciją, o ji, kartu su įmone AB „Rytų skirstomieji tinklai“, užėmė pagrindinę tiekimo rinkos dalį – apie 84,4 proc. parduotos elektros energijos šalies vartotojams.¹⁸⁵ Šiuo atžvilgiu privataus juridinio asmens valdomai AB „VST“ Lietuvos energetikos sektoriaus integracija į ES nebūtų naudinga ekonomiškai, nes padidėtų konkurencija ir elektros tiekėjų skaičius Lietuvoje.

Tačiau ta pati privati įmonė („NDX Energija“) buvo ištraukusi į Lietuvos energetikos įmonių konsolidavimą 2007 m., kai vienoje įmonėje („LEO LT“) buvo sukoncentruotos elektros skirstomųjų tinklų ir perdavimo tinklo bendrovės. Įgyvendinus šį procesą „NDX Energija“ iš vienos skirstomųjų tinklų bendrovės savininko tapo dalininku visame Lietuvos elektros skirstymo ir perdavimo sektoriuje.

---

¹⁸³ Pagrindinio komiteto išvados (2012-06-19). Seimo nutarimo „dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ projektui, dokumento Nr. XIP-3260 (3). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.427569?jfwid=-vvheq9sg>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁸⁴ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2005), Lietuvos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos metinė ataskaita Europos Komisijai, <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/ek-2004.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁸⁵ Ibid.

Kita vertus, socialdemokratų vyriausybės palaimintas „LEO LT“ projektas buvo įkurtas vienam pagrindiniam tikslui – įgyvendinti Lietuvos strateginius energetikos projektus.¹⁸⁶ Nors pati įmonė neigė, jog šių projektų įgyvendinimas „NDX Energija“ įmonei yra pelningas projektas¹⁸⁷, tikėtina, jog „NDX Energija“ laikė strateginių energetikos projektų įgyvenimą ekonomiškai naudingu, nes elektros projektai buvo numatyti „LEO LT“ įstatuose ir akcininkų sutartyje.¹⁸⁸ Kitaip sunku paaiškinti, kodėl privati įmonė dalyvavo projekte, kurio pagrindinis tikslas – šių projektų įgyvendinimas.

Nepaisant to, vėliau viešojoje erdvėje kilo didelis politinis pasipiktinimas būtent dėl to, jog „LEO LT“ pagrindinis tikslas buvo ne energetinio saugumo užtikrinimas bei strateginių energetikos projektų įgyvendinimas, bet pelnas.¹⁸⁹

Bendrovė „LEO LT“ bandė gelbėti savo reputaciją teigdama, jog yra pasiruošusi statyti elektros jungtį į Švediją, net jei „*Europos Komisijos parama strateginių energetikos projektų vykdymui vėluotų arba būtų nepakankama*“.¹⁹⁰ Tačiau tuometinis premjeras Andrius Kubilius minėjo, jog „*visuomenės opinija apie LEO LT reikalus jau buvo labai prasta, galima spėlioti, kiek prie to prisidėjo aštri „MG Baltic“ kova prieš tą projektą. Reikia prisiminti, kad tuo metu „MG Baltic“ labai aštriai kovojo*“.¹⁹¹ Taip pat Ramūnas Vilpišauskas pateikė savo išvalgą, jog „*tas spaudimas, su kuriuo šį projektą stūmė jo iniciatoriai, man atrodo ir buvo ta klaida, kuri vėliau suveikė taip, jog apskritai LEO LT buvo išformuotas. Ir man atrodo, kad tada ypač trūko gebėjimo kalbėtis ir įtikinti visuomenę, kad panašus projektas yra reikalingas Lietuvai, ir kad jis būtų naudingas ne tik privatiems investuotojams, bet ir valstybės piliečiams*“.¹⁹² Taigi kilus abejonių dėl „LEO LT“ bendrovės skaidrumo, 2009 m. Seimas padidino valstybės įtaką bendrovėje „LEO LT“ ir atvėrė galimybę jos reorganizacijai ar likvidavimui, kas ir buvo įgyvendinta.¹⁹³

---

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija (2007), Vyriausybė pritarė Lietuvos elektros organizacijos LEO LT, AB sukūrimui, žr. <https://eimin.lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybe-pritare-lietuvos-elektros-organizacijos-leo-lt-ab-sukurimui>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁸⁷ TV3 (2009) Neigia siekį pasipelnyti iš elektros perdavimo jungties tiesimo į Švediją, žr. <https://www.tv3.lt/naujiena/verslas/neigia-sieki-pasipelnyti-is-elektros-perdavimo-jungties-tiesimo-i-svedija-n294128>.

¹⁸⁸ Delfi (2008), D.Nedzinskas: „Leo Lt“ pirmiausia turi siekti pelno, žr. <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/dnedzinskas-leo-lt-pirmiausia-turi-siekti-pelno.d?id=15663173>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Delfi (2009), „Leo LT“ elektros tiltą su Švedija finansuotų savo lėšomis, žr. <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/leo-lt-elektros-tilta-su-svedija-finansuotu-savo-lesomis.d?id=20245577>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁹¹ Ibid.

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2009), Lietuvos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos metinė ataskaita Europos Komisijai, <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/ek-2008.pdf>. Žiūrėta (2021-02-15).

Pasak liberalaus vyriausybės teorijos, interesų grupės, kurios dėl tam tikrų valdžios sprendimų (pavyzdžiui integracijos į ES) galimai patirtų didelę žalą, būtų suinteresuotos daryti įtaką tokiems sprendimams ir juos paveikti, kad jie nebūtų įgyvendinti. Šiuo nagrinėjamu aspektu, „NDX Energija“ buvo įsitraukusi į strateginių energetinių projektų įgyvendinimo veiklą. Nors tai galimai ir buvo pelningi projektai pačiai įmonei (nepaisant jos priešingų viešų pasisakymų), kilęs didelis politinis pasipriešinimas ir abejonės dėl „LEO LT“ sukūrimo skaidrumo dar ilgesniam laikui „išaldė“ strateginių projektų įgyvendinimą. Todėl šiuo atveju ne interesų grupių, kurios patirtų ekonominę žalą dėl projektų energetikos projektų įgyvendinimo ir konkurencijos atsiradimo, tiesioginė įtaka sulėtino projektų įgyvendinimą elektros srityje, bet politinių jėgų bei visuomenės pasipriešinimas įgyvendinimo priemonėms. Interesų grupių („NDX Energija“) įtaka šiuo atveju labiau buvo netiesioginė, nes ji dalyvavo šiame procese, kas buvo viena iš priežasčių kompromitavusi „LEO LT“ projektą kaip tokį.

Įtaka teisėkūrai ir sprendimo priėmimui per pateikiamus siūlymus

Elektros sektoriaus interesų grupių veikimas ir nesuinteresuotumas Lietuvos integracija į ES taip pat gali pasireikšti per teisėkūros procesą: siūlymai teisės aktų projektams gali būti teikiami tiek tiesiogiai per įmonę, tiek per to sektoriaus asociacijas.

Analizuojant pasiūlymus nacionalinių energetikos strategijų projektams, galima pastebėti interesų grupių skeptiškumą strateginiais energetiniais projektais elektros srityje. Pavyzdžiui, asociacija „Lietuvos energetikų sąjunga“, teigdama pasiūlymus 2002 m. nacionalinei energetikos strategijai, teigė, jog „*Lietuvos ir Lenkijos elektros sistemų sujungimas turėtų būti strateginiu tikslu, bet reikia žinoti, kad elektros sistemų sujungimui elektros linijos pastatymo neužtenka. Reikia tenkinti daug specifinių reikalavimų, kurių Lietuva be Rusijos pagalbos artimiausiu metu įvykdyti negali*“ bei „*Siūlymas statyti jungtį į Lenkiją su nuolatinės srovės intarpu nelabai suprantamas dabar, kai Europos Sąjunga pradėjo dialogą su Rusija dėl energetikos, tame tarpe ir dėl Rusijos ir Europos Sąjungos elektros sistemų sujungimo (protokolas pasirašytas Varšuvoje 2002 m. kovo 20 d.)*“.¹⁹⁴ Taigi interesų grupės dar 2002 m. rado argumentų, kodėl dar nereikėtų pradėti įgyvendinti energetikos projektų, akcentuodami Rusijos svarbą tų projektų realizavimui.

2007 m. Lietuvos elektros energetikos asociacijos prezidentas R. Rukšėnas konstatavo, jog naujos elektros jungtis su Švedija ir Lenkija neišspręs elektros tiekimo problemos, nes nėra

---

¹⁹⁴ Asociacija Lietuvos energetikų sąjunga (2002), komiteto išvada Seimo nutarimo "Dėl Nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo" projektui Nr. IXP-1773: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.184128?positionInSearchResults=119&searchModelUUID=69392e51-7ef6-459e-baea-f35055cf7305>. Žiūrėta (2021-02-15).

garantijos, jog šios šalys pačios nesusidurs su elektros gamybos pajėgumų trūkumais.¹⁹⁵ Atitinkamai pasiūlymas buvo pirmiausia iki 2010 metu pastatyti Lietuvos elektrinėje 400 MW kombinuoto ciklo dujų turbininį bloką.

Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija 2010 m. pabrėžė, jog „*Lietuva, neturėdama savo iškastinio kuro išteklių (taip pat ir branduolinio), planuodama apsirūpinimo elektros energija galimybes (naujus generavimo pajėgumus ir/ar jungtis) turėtų labai atsakingai ir visapusiškai pasverti jų konkurencingumą lyginant su kitomis alternatyvomis. Abejotina, ar Lietuvos elektrinės, naudojančios iškastinį kurą, galės veiksmingai konkuruoti su kitų šalių (turinčių anglies, skalūnų, naftos, gamtinių dujų ir branduolinio kuro išteklius) analogiškomis elektrinėmis*“.¹⁹⁶ Šiuo teiginiu buvo akcentuojama, jog vietinė Lietuvos elektros gamybos rinka bus nepajėgi konkuruoti su kitų šalių elektrinėmis. Todėl projektai turėtų būti įgyvendinami tik išsamiai išanalizavus Lietuvos konkurencingumą.

Pasaulio energetikos tarybos Lietuvos komitetas, apibendrinęs visus energetikos asociacijų siūlymus, teigė, jog „*Elektros jungtys su Švedija ir Lenkija padidins elektros tiekimo patikimumą ir konkurencingumą, tačiau kadangi kaimyninių šalių biržose elektra kainuoja panašiai kaip ir Lietuvoje, tad iš esmės elektros kainos vartotojams nesumažės. Investiciniai kaštai bus įskaičiuoti į galutinę elektros kainą, kurią turės sumokėti energijos vartotojai. Strategijos įgyvendinimo laikotarpiu elektros vartotojams tektų apmokėti elektros tinklų sujungimo ir sinchronizavimo išlaidas bei dalį Visagino AE statybos kaštų, todėl siekiant išvengti šuoliško elektros pabrangimo Strategijoje turėtų būti tiksliai numatyti projektų įgyvendinimo laikotarpiai, įvertinta įtaka energijos kainoms galutiniams vartotojams ir tik tuomet nustatyti prioritetai bei įgyvendinimo eiliškumas*“.¹⁹⁷ Dėl asociacijų manymų strategijoje esančių netikslumų, jų siūlymas buvo gražinti ją tobulinimui ir atlikti alternatyvių scenarijų analizę ir įvertinant pateiktas pastabas.

---

¹⁹⁵ Komiteto išvados (2007-01-10). Seimo nutarimo „dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ projektui, dokumento Nr. XP-1892(3). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.290418?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=f95cf668-6ad8-40e2-bba2-619e9419f902>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁹⁶ Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos išvados (2010). Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektui, dokumento Nr. 10-3798-01.

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.55123?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=791d2507-5d3d-4ead-b70a-0b4653ec5c51>. Žiūrėta (2021-02-15).

¹⁹⁷ Pagrindinio komiteto išvada (2012-06-19), Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“, dokumento Nr. XIP-3260(3). Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.427569?positionInSearchResults=60&searchModelUUID=df9e7d54-6fc0-472f-af66-4dda19bf4c98>. Žiūrėta (2021-02-15).

Panašiai kaip ir dujų srityje, interesų grupės darė įtaką ir teisėkūros procesui, akcentuojant galimus energetikos projektų įgyvendinimo trūkumus ir pabrėžiant kitus prioritetus.

7.3. Apibendrinimas

Interesų grupių tiesioginę įtaką Lietuvos energetikos politikos integracijai į ES sunku apčiuopti. Tačiau ši analizė parodo, jog Lietuvos energetikos įmonėms, pagal jų vidinę struktūrą ir užimamą rinkos dalį, Lietuvos energetikos sektoriaus integracija į ES nebuvo naudinga. Tas atsispindėjo ir jų teikiamų siūlymų turinyje. Jų įtaka rinkoje išliko iki pat jų veiklą atskyrimo (tiek užimamo rinkos dalies dydžio prasme, tiek siūlymų prasme). Kita vertus, surinkta informacija **leidžia patvirtinti pirmąją hipotezę (H1) tik iš dalies (jog lėta Lietuvos energetikos integracija į ES lėmė interesų grupių įtaka)**, nes surinkta informacija neparodo tiesioginės įtakos sprendimų priėmimui. **Tačiau surinkta informacija leidžia tvirtinti, jog interesų grupės darė didelę įtaką tiek sprendimų priėmėjams, tiek projektų įgyvendinimui, lemiančią lėtą Lietuvos energetikos politikos integraciją.**

Tačiau Lietuvos energetikos politikos integracijos į ES procesas (t.y. energetikos projektų įgyvendinimas) suintensyvėjo dar prieš energetikos bendrovių veiklą atskyrimą. 2009 m. gali būti laikomi kaip atskaitos taškas – tada konservatorių Vyriausybė įsteigė Lietuvos Respublikos energetikos ministeriją, po to jau buvo pasirašytas memorandumas dėl Baltijos energijos rinkos jungčių plano, o IAE buvo jau uždaryta. Vyriausybė, įgyvendinusi ES Trečiąjį energetikos projektą, įsteigė AB Litgrid, kuri ir buvo atsakinga už elektros jungčių įgyvendinimą. Dujų srityje 2010 m. liepos 21 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė, kad AB „Klaipėdos nafta“ pradėtų rengti SGD terminalo projektą.¹⁹⁸ Visa tai Lietuvai suteikė projektų įgyvendinimo priemones ir buvo pamatas paspartėjusiam energetikos projektų įgyvendinimui. Šie faktai rodo, jog nuo tada interesų grupių įtaka Lietuvos Respublikos Vyriausybės preferencijoms nusilpo. Todėl, bent jau iš surinktų empirinių duomenų, politinės ekonomijos veiksniai negali paaiškinti, kodėl Lietuvos energetikos integracija į ES vyko toliau – jie gali paaiškinti tik lėtos integracijos priežastis iki maždaug 2008 – 2009 m.

8. LIETUVOS ENERGETIKOS SEKTORIAUS SAUGUMIZAVIMAS

Saugumizavimo teorija gali padėti paaiškinti, kodėl energetikos projektų įgyvendinimas Lietuvoje paspartėjo po maždaug 2009 metų. Tuo metu Lietuvos priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių išaugo, nes buvo uždaryta IAE. O tai galėjo būtų tinkama proga

---

¹⁹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2010 07 21, Nr. 1097) Nutarimas dėl gamtinių dujų terminalo projekto plėtros). Valstybės žinios, 2010-07-29, Nr. 90-4755. Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.378825?jfwid=8m7ncsfbb>. Žiūrėta (2021-02-15).

saugumizuoti energetikos sektorių ir imtis iki tol neįprastų priemonių Lietuvai – strateginių energetikos projektų įgyvendinimo.

Saugumizavimo teorijos analitinis įrankis – analizės kriterijai

Saugumizavimo teorija pateikia analizės įrankį, kurį taikant galima paaiškinti, ar Lietuvos strateginių energetikos projektų įgyvendinimas paspartėjo būtent dėl saugumo veiksmų.

Kaip buvo minėta anksčiau, saugumizavimas turi apimti šias sudėtines dalis:

- Saugumizavimo objektas.
- Saugumizuojantis veikėjas.
- Egzistencinė grėsmė.
- Auditorija, kuriai saugumizavimo veiksmas yra adresuojamas.
- Nepaprastąsias priemones.

Kita vertus, saugumizavimo koncepcijos pagrindinis analizės dėmesys yra skiriamas būtent tam tikros problemos saugumizavimo procesui: „saugumizavimo praktika yra analizės pagrindas“.¹⁹⁹ Šioje darbo dalyje analizuojamas Lietuvos energetikos projektų įgyvendinimo paspartėjimas, todėl svarbiausia šios analizės dalis yra pats saugumizavimo veiksmas, bet ne sėkmingas šio proceso užbaigimas (auditorijos saugumizavimo veiksmo priėmimas). Būtent todėl į šios analizės apimtį nėra įtraukta auditorija, kuriai saugumizavimo veiksmas yra adresuojamas.²⁰⁰ Atitinkamai, analizės pagrindą sudarys saugumizuojantis veikėjas, saugumizavimo objektas, nepaprastosios priemonės ir saugumizavimo kalbos aktas – šie elementai yra svarbiausi empiriniam saugumizavimo teorijos taikymui.²⁰¹

Saugumizuojantis veikėjas – asmuo (ar jų grupė), kuris atlieka saugumo kalbos veiksmą ir saugumizuoja problemas, paskelbdamas saugumizavimo objektą, kuriam gresia grėsmė.²⁰² Nepaisant to, kad skirtingi veikėjai gali konkuruoti saugumo srityje, valstybės veikėjai paprastai yra privilegijuoti, nes jų nuomonė saugumo klausimais yra labiau priimamos, o tai suteikia galią apibrėžti saugumą.

Saugumizavimo objektas – objektai, kuriems gresia egzistencinis pavojus ir kurie turi teisėtą reikalavimą išlikti. Grėsmes jų išlikimui galima vertinti panašiai kaip gyvybiškai

---

¹⁹⁹ Buzan, Barry. Wæver, Ole. De Wilde, Jaap. (1998) *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, p. 32.

²⁰⁰ Nors saugumizavimo veiksmo užbaigtumas yra svarbus elementas, bet tai nėra įtraukta į Buzan saugumizavimo analizės sudedamąsias dalis. Taip pat tai empiriškai sunku analizuoti, o šio darbo apimtyje auditorijos saugumizavimo veiksmo priėmimas nėra aktualus.

²⁰¹ K. Szulecki (Ed.) (2017), *Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges*, Palgrave Macmillan, London, p. 36.

²⁰² Buzan, Barry. Wæver, Ole. De Wilde, Jaap. (1998) *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, p. 36.

svarbių energetinių sistemų pažeidžiamumą, t.y. jų rizikos ir atsparumo (gebėjimą atlaikyti trikdžius) derinį.²⁰³ Saugumizavimo objektai (arba, pavyzdžiui, gyvybiškai svarbus energetikos sektorius) ir jų pažeidžiamumas atspindi materialinių veiksmų ir veikėjų interpretacijos sąveiką: „praktikoje pakeitimo saugumizavimo veikėjai gali bandyti bet ką sukurti kaip saugumizavimo objektą“.²⁰⁴ Tai reiškia, kad saugumizavimas vyksta platesnėje diskursyvioje erdvėje, kur bendrosios perspektyvos ar intersubjektyvios prasmės struktūros, tokios kaip „saugumo vaizduotės“ ir nacionalinė tapatybė, yra naudojamos įteisinti tam tikrus veiksmus.²⁰⁵

Nepaprastosios priemonės – apibūdinamos kaip „žaidimo taisyklių nepaisymas“, nes saugumizavimas „peržengia politiką už nusistovėjusių žaidimo taisyklių ribų ir problemą įrėmina kaip ypatingą politikos rūšį, arba kaip aukščiau politiką“.²⁰⁶ Šis apibrėžimas susilaukė nemažai kritikos ir akademinės bendruomenės diskusijų.²⁰⁷ Tačiau apibendrinus šios priemonės turėtų apimti ankstesnės politinės praktikos nepaisymą ir įprasto verslo įpročio, lemiančio politikos, diskurso, biudžeto, faktinės politikos, organizacinius ar institucinius pokyčius.²⁰⁸ Kitaip tariant, „normali politika“ reiškia įprastas, gana lėtas ir apgalvotas procedūras; tuo tarpu „saugumizuota politika“ yra susijusi su išskirtiniais ir greitais atsakais į saugumą.²⁰⁹ Tomas Janeliūnas ir Agnija Tumkevič pasiūlė šiuos kriterijus strateginių energetikos projektų atitikimo nepaprastųjų priemonių kriterijams analizei:²¹⁰

1. **Energetikos projekto naujumas.** Naujos energetikos iniciatyvos, palyginti su tęstinėmis ir jau šaliai būdingomis konkrečioms politinėms ir ekonominėms sąlygoms, gali būti vertinamos kaip išskirtinės ir nepaprastos.
2. **Energetikos projekto kaina.** Kuo daugiau investicijų reikia tam tikram energetikos projektui, tuo netipiškesnė turėtų būti energetinio saugumo priemonė.

---

²⁰³ Cherp, Aleh, and Jessica Jewel (2014) The Concept of Energy Security: Beyond the four As. *Energy Policy* 75: 415-412

²⁰⁴ Buzan, Barry. Wæver, Ole. De Wilde, Jaap. (1998) *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, p. 36.

²⁰⁵ K. Szulecki (Ed.) (2017), *Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges*, Palgrave Macmillan, London, p. 36.

²⁰⁶ Buzan, Barry. Wæver, Ole. De Wilde, Jaap. (1998) *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, p. 29 ir 24.

²⁰⁷ K. Szulecki (Ed.) (2017), *Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges*, Palgrave Macmillan, London, p. 38.

²⁰⁸ *Ibid*, p. 45.

²⁰⁹ Roe P., (2011) Is securitization a “negative” concept? Revisiting the normative debate over normal versus extraordinary politics. In *Security Dialogue* 43(3) p. 249-266.

²¹⁰ Tomas Janeliūnas, Agnija Tumkevič (2013), *Securitization of the energy sectors in Estonia, Lithuania, Poland and Ukraine: Motives and extraordinary measures*, *Lithuanian Foreign Policy Review*.

3. **Energetikos projekto mastas.** Kuo daugiau dalyvių dalyvauja projekte, tuo sunkiau pasiekti sutartus sprendimus. Taip pat tai reikalauja daugiau lėšų bei laiko įgyvendinimui. Todėl kuo daugiau dalyvių projekte, tuo jis netipiškesnis.
4. **Įgyvendinimo terminas.** Kuo daugiau laiko reikia projektui įgyvendinti, tuo jis sunkesnis ir netipiškesnis šaliai.

Jei visi įgyvendinami projektai atitiks šiuos kriterijus – jie bus laikomi nepaprastosiomis priemonėmis.

Kalbos aktas – Buzan apibūdina tai kaip „saugumizavimo procesas kalbos teorijoje vadinamas kalbos aktu. Jis nėra įdomus kaip ženklas, nurodantis kažką realesnio; tai yra pats pasakymas, kuris yra aktas“.²¹¹ Atitinkamai saugumizavimo kalbos aktui reikalingos trys sąlygos:²¹²

- a) Kalbos veiksmas turi atitikti saugumo gramatiką;
- b) Saugumizuojantys veikėjai turi turėti autoritetą, kad padidintų tikimybę, jog auditorija sutiks su saugumizavimo žingsnio (socialinio kapitalo) reikalavimais;
- c) Tariamų grėsmių, kurios arba palengvina, arba trukdo saugumizavimo procesui, ypatybės.

Kita vertus, ši saugumizavimo teorijos dalis taip pat sulaukė kritikos. Didelis dėmesys konkrečiam kalbos aktui apsiriboja vien kalbine analize ir veda prie veikėjų centrismo, tuo tarpu struktūra (pvz. socialinis kontekstas), pagrindinės autoriteto / žinių taisyklės (kas gali kalbėti) ir sėkmės laipsnis (kas yra girdima) yra nepakankamai išvystyti saugumizavimo teorijoje.²¹³ Praktiškai retai vyksta paprastas saugumizavimo veiksmas – tai dažniausiai sudėtingas konkuruojančių valdžios institucijų, valdžios metrikos ir diskurso žaidimas.²¹⁴ Saugumas yra istorinių struktūrų ir kovos dėl valdžios procesų tarp visuomenės grupių, turinčių konkuruojančių interesų, produktas – todėl kontekstas yra svarbus.²¹⁵ Wæver suteikia galimybę

---

²¹¹ Buzan, Barry. Wæver, Ole. De Wilde, Jaap (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers, p. 36.

²¹² K. Szulecki (Ed.) (2017). *Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges*, Palgrave Macmillan, London, p. 38.

²¹³ Sritzel, Holger (2007). *Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond*. *European Journal of International Relations* 13 (3), p. 373. Taip pat Salter, Mark B. (2008) *Securization and Desecuritization: A Dramaturgical Analysis of the Canadian Air Transport Security Authority*. *Journal of International Relations and Development* 11 (3), p. 322 bei Curley, Melissa G. and Jonathan Herington (2010) *The Securitization of Avian Influenza: International Discourses and Domestic Politics in Asia*. *Review of International Studies* 37 (1), p. 145.

²¹⁴ Salter, Mark B. (2008). *Securization and Desecuritization: A Dramaturgical Analysis of the Canadian Air Transport Security Authority*. *Journal of International Relations and Development* 11 (3), p. 322.

²¹⁵ Lipschutz, Ronnie D. (1995a) *On security*. In *On Security*, ed. Ronnie D. Lipschutz, 1-23. New York: Columbia University Press, p. 8.

išplėsti kalbos veiksmo logiką.²¹⁶ Šiai nuomonei pritaria ir kiti autoriai, manantys, kad „papildomos sąvokos, tokios kaip neverbalinės politinės komunikacijos formos, nekelia metodinio iššūkio pagrindinei saugumizavimo koncepcijai *per se*“.²¹⁷ Jie siūlo sudėtingesnę, sociologinę saugumizavimo proceso analizės metodiką, įskaitant diskursyvią praktiką, visą kontekstą ir galios santykius, kurie yra laikomi svarbiais aiškinant saugumo problemų atsiradimą.²¹⁸ Todėl kalbos aktas referuoja ne į vieną veiksmo įvykį, bet į veiksmų procesą.²¹⁹

Analizės atlikimas. Saugumizavimo teorijos suteiktas įrankis turi apimti visą įvykių kontekstą. Todėl, sekant Balzacq pavyzdžiu, „norėdamas užfiksuoti saugumizavimo procesų platumą ir gylį, analitikas negali sutelkti dėmesio į vieną tekstą, o išnagrinėti įvairius tekstų žanrus, skirtingais laiko momentais, skirtinguose socialiniuose kontekstuose“.²²⁰ Atitinkamai žemiau pavaizduota matrica, kuri suskirstyta pagal saugumizavimo teorijos siūlomus elementus ir jų sudėtinės dalis.

---

²¹⁶ Wæver, Ole (2003). *Securitization: Taking Stock of a Research Programme in Security Studies*. Copenhagen: mimeo, p. 28.

²¹⁷ Curley, Melissa G. and Jonathan Herington (2010) *The Securitization of Avian Influenza: International Discourses and Domestic Politics in Asia*. *Review of International Studies* 37 (1), p. 145.

²¹⁸ Sritzel, Holger (2007). *Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond*. *European Journal of International Relations* 13 (3), p. 373.

²¹⁹ Guzzini, Stefano (2011). *Securitization as a Causal Mechanism*. *Security Dialogue*, p. 335.

²²⁰ Balzacq, Thierry (2008). *The Policy Tools of Securitization: Information Exchange, Eu Foreign and Interior Policies*. *Journal of Common Market Studies*.

LENTELĖ 10: SAUGUMIZAVIMO TEORIJS ANALITINIO ĮRANKIO SIŪLOMI ELEMENTAI IR JŲ KRITERIJAI

ELEMENTAI	ANALIZĖS OBJEKTAI	KRITERIJAI
Saugumizavimo objektas	Energetikos sektorius	<ul style="list-style-type: none"> • Kyla grėsmė jo išlikimui • Nurodoma išorinė (arba vidinė) grėsmė.
Saugumizuojantis veikėjas	Politiniai veikėjai	<ul style="list-style-type: none"> • atlieka saugumo kalbos veiksmą ir saugumizuoja problemas • Skelbia, jog saugumizavimo objektui kyla grėsmė
Nepaprastosios priemonės	Strateginiai energetikos projektai	<ul style="list-style-type: none"> • Energetikos projekto naujumas • Energetikos projekto kaina • Energetikos projekto mastas • Įgyvendinimo terminas
Kalbos aktas	Energetikos sektoriaus kontekstas, nacionalinės energetikos strategija, politinių veikėjų vieši pasisakymai.	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbos veiksmas turi atitikti saugumo gramatiką; • Saugumizuojantys veikėjai turi turėti autoritetą, kad padidintų tikimybę, jog auditorija sutiks su saugumizavimo žingsnio (socialinio kapitalo) reikalavimais; • Pasireiškia tariamų grėsmių, kurios palengvina saugumizavimo procesą arba jį apsunkina, ypatybės.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

8.1. Grėsmių prielaidos Lietuvos energetikos sektoriui

Saugumizavimo teorijoje objekto pavertimui saugumizuojamu objektu nebūtina, jog egzistotų reali grėsmė. Svarbu, jog saugumizuojantis veikėjas ją pristatytų kaip grėsmę. Kita vertus, akivaizdu, jog reali ir egzistuojanti grėsmė gali palengvinti saugumizavimo veiksmą, o gal net ir būtų viena iš sąlygų šį veiksmą atlikti. Todėl šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį ir į saugumizavimo situacijai palankias aplinkybes, pavyzdžiui Lietuvos geopolitinį, politinį ir sektorinį kontekstą.

Šiame darbe jau minėtos Lietuvos energetikos sektoriaus problemos sudaro sąlygas realios grėsmės atsiradimui. Lietuvos energetikos sektoriaus pažeidžiamumas ypač išaugo po 2009 m., kai buvo uždarytas antrasis IAE blokas – Lietuva nuo to laiko importavo ne tik dujas ir naftą, bet ir elektros energiją. Tai lėmė, jog Lietuvos priklausomybė nuo Rusijos energetikos šaltinių ženkliai išaugo. Priklausomybė nuo vieno energijos iš tiekėjo sudaro sąlygas šiam tiekėjui (dėl konkurencijos stokos) diktuoti energijos išteklių tiekimo sąlygas, įskaitant energijos išteklių kainą. Tokioje srityje kaip gamtinių dujų tiekimas tai ypač aktualu, nes Lietuvoje iki SGD terminalo projekto įgyvendinimo gamtinių dujų tiekimas buvo užtikrinamas tik dujotiekiais, o tai nėra lengvai pakeičiama transportavimo priemonė. Dėl galimų tiekimo sutrikimų gamtinių dujų sektorius buvo pažeidžiamas, o priklausomybės nuo vieno tiekėjo atveju tai gali tapti realios grėsmės energetikos sistemai problema.

Gamtinių dujų tiekimo prasme, Rusija nėra ir nebuvo laikoma patikima partnere. Tą parodė Rusijos nesutarimai su Ukraina 2006 m., 2009 m. ir 2014 m.²²¹ Kadangi daugeliui Europos valstybių dujos buvo tiekiamos per Ukrainą, tai privedė prie dujų tiekimo nutraukimo ir daugeliui Europos valstybių.²²² Rusija pabrėžė ekonominę tokios elgsenos dimensiją – sutarčių nesilaikymą ir neapmokėtas skolas.²²³ Kita vertus, galima išvelgti kitas šio spaudimo Ukrainai priežastis: išlaikyti Ukrainos energetinę priklausomybę nuo Rusijos bei parodyti ES ir kitoms kaimyninėms valstybėms, jog Ukraina – nepatikima energetinių išteklių tranzito šalis. Taip pat galima teikti, jog vienas iš Rusijos užsienio politikos tikslų – įtakos energetikos sektoriuje buvusiose Sovietų Sąjungos respublikose išlaikymas.

Lietuva taip pat yra susidūrusi su energijos tiekimo iš Rusijos problemomis. 2006 m. Rusija nutraukė naftos tiekimą Lietuvai „Družba“ dujotiekiu.²²⁴ Be to, tai sutapo su tuo, jog tais pačiais metais Rusijos vyriausybė nutraukė „Jukos“ naftos bendrovės veiklą, o lenkų „PKN Orlen“ tapo vienu pagrindinių Lietuvos naftos perdirbimo gamyklos savininkų.²²⁵ Rusijos Federacija nepaisė daugybės Lietuvos vyriausybės ir ES vadovų prašymų atkurti naftos tiekimą „Družba“ vamzdynu ir bendrovės siūlomos finansinės paramos.²²⁶ Naftos transportavimas

---

²²¹ Dina Khrennikova, Anna Shiryayevskaya, and Daryna Krasnolutska (2019) Why the Russia-Ukraine Gas Dispute Worries Europe, žr. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-06/why-the-russia-ukraine-gas-dispute-worries-europe-quicktake>. Žiūrėta (2021-02-15).

²²² Paul Kirby (2014) Russia's gas fight with Ukraine, BBC, žr. <http://www.bbc.com/news/world-europe-29521564>.

²²³ Ibid.

²²⁴ Romas Švedas (2017), EU Energy Island – Characteristics, Threats, and How to break out of it: A Case Study of Lithuania. Lithuanian Annual Strategic Review, 2016-2017 Volume 15.

²²⁵ Ibid.

²²⁶ Aleksas Rozentalis (2011) Maskva "Družbos" čiaupo neatsuka ir už pinigus, Verslo žinios, žr. https://www.vz.lt/archive/article/2011/8/17/%C5%BEiniasklaida_maskva_dru%C5%BEbos_%C4%8Diaupo_n_eatsuka_ir_u%C5%BE_pinigus. Žiūrėta (2021-02-15).

„Družba“ vamzdynu nebuvo atkurtas, o nafta iš Rusijos į Lietuvos naftos perdirbimo gamyklą tiekama laivais Baltijos jūroje, o tai yra brangiau ir kelia pavojų aplinkai.²²⁷

Lietuva susidūrė ir su dujų rinkos monopolizacija – „Gazprom“ *de facto* valdė AB „Lietuvos dujos“, o alternatyvių tiekimo šaltinių (apart Rusijos „Gazprom“) Lietuva neturėjo.

Todėl istoriškai susiklostę įtempti Rusijos ir Lietuvos santykiai, praeities patirtis bei nuoskaudos sudarė sąlygas Lietuvai Rusiją vertinti kaip realią grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui.

8.2. Saugumizavimas per politinių veikėjų kalbos aktus

Saugumizuojantys veikėjai Lietuvos atveju – pagrindinės su energetikos politikos formavimu susijusios institucijos ir jų atstovai, tarp jų Seimas, Energetikos ministerija, Vyriausybė ir Prezidentas. Šių institucijų atstovų kalbos bus analizuojamos remiantis šiais kriterijais:

1. Kalbos veiksmas turi atitikti saugumo gramatiką;
2. Saugumizuojantys veikėjai turi turėti autoritetą, kad padidintų tikimybę, jog auditorija sutiks su saugumizavimo žingsnio (socialinio kapitalo) reikalavimais;
3. Pasireiškia tariamų grėsmių, kurios palengvina saugumizavimo procesą arba jį apsunkina, ypatybės.

Kadangi analizuojamos aukščiausių institucijų vadovų kalbos – jos jau tenkina antrąjį kriterijų. Trečiojo kriterijaus pasireiškimas Lietuvoje buvo įrodytas 8.1 skyriuje (*Žr. Grėsmių prielaidos Lietuvos energetikos sektoriui*).

Šiame darbe minėtų institucijų atstovų kalbos bus analizuojamos šiuose formatuose: tiek metiniuose pranešimuose, tiek oficialiuose dokumentuose, kurie buvo išleisti po IAE uždarymo (kada energetinė priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių ženkliai išaugo) ir iki energetinių projektų įgyvendinimo (2015 m.).

Dalios Grybauskaitės metinių pranešimų analizė per saugumo prizmę

Šioje darbo dalyje bus analizuojami Dalios Grybauskaitės metiniai pranešimai nuo jos kadencijos pradžios. 2009 m. Dalia Grybauskaitė tapo Lietuvos Respublikos prezidente. Savo pirmoje metinėje kalboje 2010 m. ji akcentavo valstybes problemas, o viena iš jų buvo ir energetinis saugumas. Tai, jos nuomone, buvo tuometinis Lietuvos prioritetas. Kaip ji teigė: *„Isipareigojame laisvinti verslą nuo beprasmių suvaržymų, užsitikrinti energetinę nepriklausomybę... Todėl mano kadencijos prioritetai yra... euroatlantinės darbotvarkės*

---

²²⁷ Romas Švedas (2017), EU Energy Island – Characteristics, Threats, and How to break out of it: A Case Study of Lithuania. Lithuanian Annual Strategic Review, 2016-2017 Volume 15.

įgyvendinimas, kartu - aktyvi veikla, **stiprinant Lietuvos teritorinį, energetinį ir technologinį saugumą, maksimaliai išnaudojant tarptautinių organizacijų galimybes**“.²²⁸ Galima išvelgti, jog šitoje kalboje Prezidentė išryškina energetinio saugumo ir nepriklausomybės svarbą. Nors konkreči grėsmė energetikai (priklausomybė nuo Rusijos) nėra įvardinta, bet galima išvelgti, jog energetikos priklausomybė (nuo vienintelio tiekėjo - Rusijos) yra Prezidentės laikoma grėsmė, o jos mažinimas – prioritetas.

2011 m. pranešime ji jau akcentavo strateginių energetikos projektų svarbą: „**Pagrindinis praėjusio laikotarpio pasiekimas yra tai, kad nuo du tūkstančiai penkioliktųjų metų Lietuva ir Baltijos šalys energetikos srityje nebebus izoliuotos nuo likusios Europos. Tai mūsų tikslas, kuris aktyviomis ir Lietuvos pastangomis tapo visos Europos tikslu. Tačiau jam įgyvendinti turime įvykdyti gyvybiškai svarbius jungčių su Švedija ir Lenkija projektus, kuo skubiausiai pasistatyti suskystintų dujų terminalą.**“²²⁹ Kalboje atsispindi saugumo gramatika, nes strateginiai energetikos projektai yra įvardijami kaip Lietuvai gyvybiškai svarbūs.

2012 m. kalboje Prezidentė konkrečiau įvardino Lietuvos problemas ir jų sprendimus: „**Po dvidešimt metų išdrįsime eiti energetinio savarankiškumo keliu. Mažiname priklausomybę nuo vienintelio tiekėjo. Aiškiai pasakėme sau - Lietuva turės suskystintųjų dujų terminalą. Ilgus metus veržtą energetinės priklausomybės kilpą taip pat atlaisvina saulė, vėjas ir kitos alternatyvos...** Vyriausybė iš esmės apsisprendė dėl viso paketo svarbių energetikos projektų“.²³⁰ Prezidentė iš esmės atkartoja Lietuvai kylančią grėsmę (priklausomybę nuo vienintelio tiekėjo – Rusijos) ir ją mažinančias priemones, kurias svarbu įgyvendinti (energetikos projektus).

2013 m. metiniame pranešime Prezidentės retorika energetinio saugumo ir jam kylančių grėsmių atžvilgiu atsiskleidė agresyvesniu pavidalu. Jos teigimu: „**Tačiau, jeigu neįstengsime galutinai nusiplėšti energetinės priklausomybės pančių, ir toliau išliksime ekonomiškai pažeidžiami. Nes būtent energetika yra pavojingiausias geopolitinis instrumentas, naudojamas mūsų ekonominei, socialinei ir net politinei nepriklausomybei sumenkinti. Energetikos srityje galvoti savo galva pradėjome neseniai. Ir mums vis dar trūksta nepriklausomų kompetentingų specialistų. Tačiau net ir su ribotomis pajėgomis jau išjudinome istorines permainas, užsitikrindami energetinių šaltinių įvairovę: prisijungėme prie**

---

²²⁸ Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2010) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP, žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2010>. Žiūrėta (2021-02-15).

²²⁹ Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2011) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP, žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2011>. Žiūrėta (2021-02-15).

²³⁰ Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2012) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP, žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2012>. Žiūrėta (2021-02-15).

didžiausios Europoje elektros biržos „Nord Pool Spot“, pradėjo veikti biokuro birža, jau statomos „Nord Balt“ ir „LitPollink“ elektros jungtys, dujų tiekimas atskiriamas nuo perdavimo, vykdoma radikali dujų sektoriaus reforma, užbaigtas Elektrėnų devintasis blokas, pereiname prie didesnio vietinio kuro panaudojimo.”²³¹ Lietuvos energetikos sektorius tiesiogiai įvardijamas kaip patiriantis didžiausią grėsmę dėl jo priklausomybės nuo vienintelio tiekėjo. Dar svarbiau, jog tai įvardijama kaip geopolitinis instrumentas, kuris naudojamas prieš Lietuvą.

2014 m. Prezidentė džiaugiasi, jog netrukus bus įgyvendinti strateginiai energetikos projektai, kurie užtikrins Lietuvos energetinę nepriklausomybę: „*Tačiau rudenį, įveikęs visus priešiškus štorumus ir svetimomis rankomis inspiruotų komisijų keltas audras, į Lietuvą parplauks mūsų energetinės Nepriklausomybės simbolis – specialus laivas suskystintųjų gamtinių dujų terminalui. Šis geopolitinis ir pirmasis Baltijos regione – Lietuvos, Norvegijos ir Pietų Korėjos bendradarbiavimo projektas – istorinių permainų mūsų šalies energetikos sistemoje rezultatas. Tai visos Lietuvos pastangas vainikuojanti sėkmė, po kurios egzistencinę grėsmę keliančios rusiškos dujos Lietuvai tampa tiesiog nebūtinės. Per kelerius metus Lietuva sugebėjo užsitikrinti ne tik dujų, bet ir elektros tiekimo alternatyvas. Jau kitąmet – 2015–aisiais – pradės veikti elektros tiltas su Švedija – Lietuva elektros tinklais susijungs su Vakarų Europa.*“²³² Rusija ir jos parduodamos dujos yra konkrečiai įvardijamos kaip grėsmė Lietuvai. Retorika dėl strateginių energetikos projektų svarbos išlieka ta pati.

2015 m. kalboje Prezidentė išryškino pasiekimus ir sunkią Lietuvos kovą prieš Rusijos dominavimą Lietuvos energetikos sektoriuje: „*Lietuva ne tik pati išsivadavo iš energetinio jungo, pasistatydama Suskystintųjų gamtinių dujų terminalą ir būtiniausias energetinius objektus bei jungtis. Mes išdrįsime inicijuoti tyrimą dėl „Gazproma“ piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi dujų rinkoje. Ir Europos Komisija pradėjo tirti galimus pažeidimus net aštuoniose šalyse, kur buvo taikomos nesąžiningos kainos, varžoma laisva prekyba dujomis. Drąsi ir nuosekli Lietuvos laikysena šioje kovoje padės užtikrinti viso regiono energetinį saugumą. Nuo šiol Krekliui naudoti „Gazpromą“ kaip politinio ir ekonominio šantažo įrankį Europoje bus sudėtingiau*“.²³³

---

²³¹ Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2013) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP, žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2013>. Žiūrėta (2021-02-15).

²³² Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2014) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP, žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2014>. Žiūrėta (2021-02-15).

²³³ Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2015) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP, žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2015>. Žiūrėta (2021-02-15).

Po strateginių energetikos projektų įgyvendinimo Prezidentės retorika nebebuvo tokia aštri energetikos klausimams. Kita vertus, visuose 6 analizuotuose Prezidentės metiniuose pranešimuose (2010 – 2015 m.) buvo naudojama aštri saugumo retorika, kuri skatino strateginių energetikos projektų įgyvendinimą.

LENTELĖ 11: GRĖSMIŲ ENERGETIKOS SEKTORIUI PAMINĖJIMAS DALIOS GRYBAUSKAITĖS KALBOSE ANALIZĖ

Metinis pranešimas	Kalbos aktų analizės kriterijai		
	Saugumo gramatika	Politinio veikėjo autoritetas	Kontekstas, kuris palengvina saugumizavimo procesą
2010 m.	+	Dalia Grybauskaitė – išrinkta Lietuvos Respublikos Prezidentė. Todėl atitinka šį kriterijų	Didelė energetinė priklausomybė nuo Rusijos energetikos išteklių, interesų grupių dominavimas rinkoje, Rusijos konfliktas su Ukraina dėl dujų tranzito. Todėl atitinka šį kriterijų
2011 m.	+		
2012 m.	+		
2013 m.	+		
2014 m.	+		
2015 m.	+		

Šaltinis: Sudaryta autoriaus

Vyriausybės metinių ataskaitų Seimui analizė per saugumo prizmę

Svarbi ir pačios Vyriausybės, kuri atsakinga už politikos formavimą ir jos įgyvendinimą, formuojama pozicija. Šią poziciją bus bandoma išvelgti per Vyriausybės metinės veiklos ataskaitas, kurias ji pristato Seimui.

2008 m. Vyriausybė savo metinėje ataskaitoje Seimui nurodė, jog vienas iš jos prioritetų – strateginių energetikos projektų įgyvendinimo paspartinimas.²³⁴ Joje įvardijama, jog Lietuva vis dar liko izoliuota nuo ES energetikos sistemos – be elektros tinklų ir dujų vamzdynų, kurie ją jungtų su likusia ES. Tai pat įvardijama grėsmė, jog po IAE uždarymo Lietuva pirks brangią elektrą iš Rusijos. Dujų sektoriuje Lietuva turi sutartį su „Dujotekana“, iš kurios vartotojai priversti pirkti dujas brangiau nei iš „Lietuvos dujų“. Visa tai Vyriausybė įvardina kaip problemas, kurios gali skaudžiai atsiliiepti vartotojams ir šalies ekonomikai. Todėl ji užsibrėžė tikslą Paspartinti energetikos infrastruktūrinių projektų, užtikrinančių energijos tiekimo saugumą, patikimumą ir diversifikavimą, įgyvendinimą.

²³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2009) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 metų veiklos ataskaita, žr. https://lr.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2008_ataskaita.pdf. Žiūrėta (2021-02-15).

2009 m. Vyriausybė akcentavo, jog per atkurtos nepriklausomos valstybės gyvavimą Lietuvos energetikos sektoriuje neįvyko esminių pokyčių, o 2010 m. Lietuva yra labiau energetiškai priklausoma nei 1990 metais.²³⁵ Anot jos, grėsmę taip pat kelia Lietuvos rinką monopolizavusios energetikos bendrovės. Vyriausybė tam iškart rado priemones, kurių, anot jos, reikėjo neatidėliotinai imtis: „*Praėjusių metų pradžioje įkūrus Energetikos ministeriją, padėtis ėmė keistis iš esmės. Abstraktus energetinės nepriklausomybės siekis tampa konkrečiais projektais, kurių įgyvendinimas ne tik pajudėjo iš mirties taško, bet ir ėmė duoti vaisių*“. Vyriausybė ne tik nurodė energetikos sektoriui gresiančią grėsmę, bet ir ėmėsi realių veiksmų tą grėsmę pašalinti.

2010 m. ataskaitoje Vyriausybė pabrėžė, jog didžiausia Lietuvos energetikos problema – priklausomybė nuo Rusijos energetikos išteklių. Šiai problemai išspręsti nustatomas prioritetas ne tik strateginių projektų įgyvendinimui, bet ir ES Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimui, kuris užtikrintų energetikos bendrovių pertvarką ir panaikintų monopoliją.

2011 m. Vyriausybė išlaikė tą pačią kryptį ir daugiausiai dėmesio skyrė strateginių energetikos projektų ir ES Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimui.²³⁶

2012 m. Vyriausybė nurodė patvirtinusi Nacionalinę energetikos nepriklausomybės strategiją, kurios svarbiausias tikslas – Lietuvos energetinės nepriklausomybės iki 2020 metų užtikrinimas, sustiprinsiantis Lietuvos energetinį saugumą ir konkurencingumą.²³⁷ Tačiau pagrindinis iššūkis ir prioritetas buvo įgyvendinti strateginius energetikos projektus bei ES Trečiąjį energetikos paketą. Šie prioritetai išliko ir kitose Vyriausybės metinėse ataskaitose iki pat 2016 m.²³⁸

Galima teigti, jog energetikos saugumo dimensija išliko svarbi visose aštuoniuose Vyriausybės veiklos ataskaitose (2008 - 2016 m.), kai buvo išvelgtos energetikos sektoriaus problemos. Šioms problemoms spręsti buvo nustatyti aiškūs prioritetai – strateginių energetikos projektų bei ES Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimas.

---

²³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2010) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 metų veiklos ataskaita, žr. https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2009_ataskaita.pdf. Žiūrėta (2021-02-15).

²³⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2011) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 metų veiklos ataskaita, žr. https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2011_ataskaita.pdf. Žiūrėta (2021-02-15).

²³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2012) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 metų veiklos ataskaita, žr. https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2012_veiklos_ataskaita.pdf. Žiūrėta (2021-02-15).

²³⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013, 2014, 2015, 2016 metų veiklos ataskaitos.

LENTELĖ 12: GRĖSMIŲ ENERGETIKOS SEKTORIUI PAMINĖJIMAS VYRIAUSYBĖS VEIKLOS ATASKAITOSE ANALIZĖ

Metinė veiklos ataskaita	Kalbos aktų analizės kriterijai		
	Saugumo gramatika	Politinio veikėjo autoritetas	Kontekstas, kuris palengvina saugumizavimo procesą
2008 m.	+	Vyriausybė – Lietuvos vykdomosios valdžios funkcijas atliekanti institucija. Todėl atitinka šį kriterijų.	Didelė energetinė priklausomybė nuo Rusijos energetikos išteklių, interesų grupių dominavimas rinkoje, Rusijos konfliktas su Ukraina dėl dujų tranzito. Todėl atitinka šį kriterijų.
2009 m.	+		
2010 m.	+		
2011 m.	+		
2012 m.	+		
2014 m.	+		
2015 m.	+		
2016 m.	+		

Šaltinis: Sudaryta autoriaus

Nacionalinių strategijų analizė per saugumo prizmę

Nacionalinė energetikos strategiją kas penkis metus rengia Lietuvos Respublikos Energetikos ministerija, o ją tvirtina – Seimas. Todėl šis dokumentas atspindi to meto valstybės institucijų požiūrį į energetikos sektorių. Po IAE uždarymo, ši strategija buvo atnaujinta 2012 m.²³⁹ Tačiau verta atkreipti dėmesį ir į nacionalinio saugumo strategiją, kuri gali parodyti energetinio saugumo problemos sutapatinimą su nacionalinio saugumo problema. Tai padėtų atskleisti saugumizavimo veiksmo atsiradimą. Aktuali šios strategijos redakcija taip pat yra 2012 m.

2012 m. Nacionalinė energetikos strategija išsiskyrė iš visų prieš tai buvusių strategijų (žr. *NACIONALINIŲ ENERGETIKOS STRATEGIJŲ ANALIZĖ IR RAIDĄ*) tuo, jog jos pavadinime atsirado žodis nepriklausomybė. Tai simbolizuoja saugumo dimensijos energetikos sektoriuje atsiradimą. Šios sąvokos atsiradimas Lietuvos energetikos politikos dokumente atskleidžia naują politikos kryptį. Energetinės nepriklausomybės, kaip esminio energetikos politikos tikslo, akcentavimas rodo, jog energetinis saugumas yra didelė problema, o energetinė priklausomybė yra grėsmė Lietuvai. Tačiau šią problemą iškėlė dar ankstesnė 2007 m. Nacionalinė energetikos strategija, kuri įvardijo, jog priklausomybė nuo energijos

²³⁹ Lietuvos Respublikos Seimas (2012 06 26, Nr. XI-2133). Nutarimas dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2012, Nr. 80-4149.

išteklių tiekimo iš Rusijos yra reali grėsmė Lietuvai.²⁴⁰ Tačiau 2012 m. strategijoje buvo dėtas žingsnis į priekį energetinio saugumo prasme – Seimas nutarime dėl šios strategijos patvirtinimo, tvirtino strategiją „atsižvelgdamas į tai, kad energetinė nepriklausomybė ir energetinis saugumas yra sudedamoji nacionalinio saugumo dalis“.²⁴¹ Kitaip tariant, energetinio saugumo svarba sutapatinta su nacionaliniu saugumu.

Strategija akcentuoja iššūkius su kuriais susiduria Lietuvos energetikoje:

- energijos tiekimo saugumo
- energetikos sektoriaus konkurencingumo
- energetikos sektoriaus darnios plėtros.

Strategijoje vėl įvardyti energetikos projektai, kuriais būtų siekiama pagrindinio tikslo – energetinės nepriklausomybės iki 2020 m. užtikrinimo. Tačiau joje aiškiai nurodoma, jog *„neįgyvendinus šioje strategijoje numatytų projektų ir iniciatyvų, kiltų grėsmė visiems trims svarbiausiems Lietuvos energetikos politikos principams: Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių energijos tiekimo saugumui, šalies konkurencingumui ir darniai plėtrai. Lietuvos vartotojai neturėtų galimybės įsigyti energijos palankiausiomis rinkos kainomis. Išliktų priklausomybė nuo vienintelio išorinio energijos išteklių šaltinio ir užsienio valstybių energetikos monopolijų – energijos kainas lemtų ne konkurencinga ES rinka, bet trečiųjų šalių tiekėjų sprendimai“*. Todėl valstybės institucijų požiūris į energetikos sektorių yra aiškus – jam kyla aiški saugumo grėsmė.

Kalbant apie 2012 m. Nacionalinę saugumo strategiją, vienas iš pagrindinių minimų nacionalinio saugumo interesų – ekonominis ir energetinis saugumas.²⁴² Joje viena iš nustatomų išorės rizikų bei grėsmių yra ekonominė ir energetinė priklausomybė, kuri apibūdinama kaip *„kitų valstybių ūkio subjektų dominavimas nacionaliniam saugumui strategiškai svarbiuose ūkio sektoriuose (energetikos, transporto, finansų ir kredito), energetikos sektoriaus izoliacija nuo ES energetinių tinklų ir sistemų, apsirūpinimo gamtinėmis dujomis priklausomybė nuo vienintelio išorės tiekėjo ir išlikęs elektros energijos sistemos integruotumas į posovietinę erdvę“*.²⁴³ Taip pat galima įžvelgti, jog Nacionalinio saugumo strategijoje Lietuvos energetikos sektoriaus iššūkiai ir jų sprendimai yra akcentuojami kaip būtini ir neatidėliotini. Jie yra pristatomi kaip realios grėsmės ne tik

---

²⁴⁰ Lietuvos Respublikos Seimas (2007 01 18. Nr. X-1046). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2007, Nr. 11-430.

²⁴¹ Lietuvos Respublikos Seimas (2012 06 26, Nr. XI-2133). Nutarimas dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2012, Nr. 80-4149.

²⁴² Lietuvos Respublikos Seimas (2012 06 26, Nr. XI-2131). Nutarimas dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo pakeitimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2012-06-30, Nr. 76-3945.

²⁴³ Ibid.

energetiniam saugumui, bet ir nacionaliniam saugumui, kas parodo šio klausimo svarbą valstybės institucijoms ir jų atstovams.

Todėl apibendrinus šių abiejų strategijų analizę galima teigti, jog jose yra įvardijamos aiškios grėsmės energetikos sektoriui, jų sprendimo būdai bei neatidėliotina būtinybė šias grėsmes pašalinti.

LENTELĖ 13: GRĖSMIŲ ENERGETIKOS SEKTORIUI PAMINĖJIMAS VYRIAUSYBĖS VEIKLOS ATASKAITOSE ANALIZĖ

Strategijos metai	Strategijos pavadinimas	Kalbos aktų analizės kriterijai		
		Saugumo gramatika	Politinio veikėjo autoritetas	Kontekstas, kuris palengvina saugumizavimo procesą
2012 m.	Nacionalinė energetikos nepriklausomybės strategija	+	Lietuvos Respublikos energetikos ministerija – Lietuvos vykdomosios valdžios dalis.	Didelė energetinė priklausomybė nuo Rusijos energetikos išteklių, interesų grupių
	Nacionalinė saugumo strategija	+	Seimas – pagrindinis sprendimų priėmimo institucija. Todėl atitinka šį kriterijų.	dominavimas rinkoje, Rusijos konfliktas su Ukraina dėl dujų tranzito. Todėl atitinka šį kriterijų.

Šaltinis: Sudaryta

8.3. Nepaprastųjų priemonių įgyvendinimas

Vienas iš saugumizavimo veiksmo pagrindimo kriterijų yra nepaprastųjų priemonių naudojimas, kuris pagrįstas siekiu įveikti egzistencinę grėsmę. Šios priemonės turėtų apimti ankstesnės politinės praktikos nepaisymą ir įprasto verslo įpročio pokyčius, o „saugumizuota politika“ lemia išskirtinius ir greitus atsakus į saugumą. Todėl nepaprastosiomis priemonėmis

energetikos sektoriuje bus laikomi strateginiai energetikos projektai²⁴⁴, o jų atitikimui nepaprastųjų priemonių sąvokai Tomas Janeliūnas ir Agnija Tumkevič pasiūlė kriterijus, kurie padeda tai analizuoti.²⁴⁵ Anot šių autorių, strateginiai energetikos projektai – Visagino Atominė Elektrinė, elektros jungtys LitPol Link ir NordBalt, SGD terminalas ir Lietuvos-Lenkijos dujų jungtis – atitiko išvardytus nepaprastųjų priemonių kriterijus. Kita vertus, tuo metu jie dar nebuvo įgyvendinti (pasikeitė ir įgyvendinimo terminai) ir tai neapėmė ES Trečiojo energetikos paketo. Todėl šiuo atveju verta paanalizuoti juos detaliau ir į analizę įtraukti ES Trečiąjį energetikos paketą.

Strateginių energetikos projektų bei ES Trečiojo energetikos paketo atitikimas nepaprastųjų priemonių kriterijams

Nepaprastosios priemonės iš esmės reiškia įprastųjų politikos įpročių nepaisymą. Todėl reikėtų atkreipti dėmesį į praeityje įgyvendintus projektus, kurie susiję su dabar analizuojamais strateginiais energetikos projektais ir ES Trečiuoju energetikos paketu.

Kaip buvo minėta anksčiau, Lietuvoje iki 2009 m. buvo įgyvendinti tik du didesni energetikos projektai – Būtingės terminalo statyba ir „Leo Lt“.²⁴⁶ „Leo Lt“ projektas buvo sustabdytas, tačiau Būtingės terminalas buvo pradėtas įgyvendinti 1995 m., o baigtas 1999 m. (įgyvendinimas truko 4 metus).²⁴⁷ Jo kaina siekė apie 300 mln. JAV dolerių.²⁴⁸ Šis terminalas buvo statomas naudojant valstybės lėšas, tarptautinius kreditus, kurie buvo garantuojami Lietuvos, ir „Mažeikių naftos“ lėšas, kurios galima priskirti valstybės šaltiniams.²⁴⁹

ES Trečiasis energetikos paketas iš esmės apima energetikos sektoriaus struktūrinius pokyčius. Lietuvoje jau yra įvykusios panašios reformos energetikos srityje.²⁵⁰

---

²⁴⁴ LitPol ir NordBalt jungtys, GIPL dujotiekis į Lenkiją, SGD terminalas ir ES Trečiasis energetikos projektas.

²⁴⁵ Energetikos projekto naujumas, kaina, mastas bei įgyvendinimo terminas. Žr. Tomas Janeliūnas, Agnija Tumkevič (2013). Securitization of the energy sectors in Estonia, Lithuania, Poland and Ukraine: Motives and extraordinary measures, Lithuanian Foreign Policy Review.

²⁴⁶ Jurgita Lapienytė (2013) Nepriklausomas ekspertas Romas Švedas apie Energetikos ministerijos darbus: pradėta energetikos sektoriaus reforma, tačiau pavyko ne viskas“, 15min. Žr.

<https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/nepriklausomas-ekspertas-romas-svedas-apie-energetikos-ministerijos-darbus-pradeta-energetikos-sektoriaus-reforma-taciau-pavyko-ne-viskas-664-294915?copied> (žiūrėta 2021-01-15).

²⁴⁷ AB Orlen Lietuva tinklapis. Žr. <https://www.orlenlietuva.lt/LT/Company/OL/Puslapiai/Terminalas-ir-vamzdynai.aspx>.

²⁴⁸ Skirmantas Malinauskas (2014) 15 metų veikiantis Būtingės naftos terminalas – įrodymas, kad Lietuva gali atsikirsti Rusijai, 15 min. Žr. <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/15-metu-veikiantis-butinges-naftos-terminalas-irodymas-kad-lietuva-gali-atsikirsti-rusijai-663-437496?copied>. Žiūrėta (2021-02-15).

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Lietuvos Respublikos Seimas, Elektros energetikos įstatymas ir jo pakeitimai (2000-2012), Valstybės žinios, Vilnius, 2000-2012 bei Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas nr. 740 dėl Lietuvos elektros rinkos plėtros plano patvirtinimo*, Valstybės žinios, Vilnius, 2009.

- 2000 m. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Elektros energetikos įstatymas, kuriame buvo numatyta suteikti stambiesiems vartotojams teisę pasirinkti elektros tiekėją rinkoje. 2001 m. liberalizavimas atidėtas iki 2002 metų. 2002 m. priimti įstatymų pakeitimai, kurie suteikė teisę didžiausiems elektros vartotojams pasirinkti elektros tiekėjus.
- Tarp 2004 – 2009 m. liberalizavimo mastas didėjo *de jure* (suteikta teisė rinktis vis didesnei daliai vartotojų), tačiau *de facto* pasinaudojančių šia teise vartotojų skaičius nedidėjo.

Atsižvelgiant į šiuos faktus, kiekvienas iš minėtų projektų bus analizuojamas atskirai:

1. **NordBalt ir LitPol Link jungtys.** NordBalt jungtis oficialiai pradėta (neskaitant pasiruošimo darbų) įgyvendinti 2010 m., kai Švedija ir Lietuva sutarė pradėti šios jungties statybas, o galutinai jis įgyvendintas buvo 2015 m. (įgyvendinimo terminas 5 m.).²⁵¹ Projekto vertė siekė 552 mln. Eur, iš kurių 131 mln. Eur finansavo ES, likusią dalį abu operatoriai „Litgrid“ ir „Svenska kraftnät“ per pusę.²⁵² Tuo tarpu LitPol Link jungtis pradėta (neskaitant pasiruošimo darbų) įgyvendinti 2011 m., kai buvo gautas leidimas statybai, o galutinai pabaigta 2015 m. (įgyvendinimo terminas 4 m.). Investicijos Lenkijoje siekė 430 mln. Eur (50 proc. finansavo ES), o Lietuvoje – 150 mln. Eur (31,4 mln. Eur finansavo ES). Šių projektų įgyvendinimo terminas panašus kaip ir Būtingės terminalo (vidutinio ilgumo). Tačiau atsižvelgiant į šių projektų vertę (didesnę už Būtingės terminalą), mastą (tarptautinis projektas, įtraukiantis kaimynines šalis bei ES) bei naujumą (niekada tokio tipo projektas nebuvo įgyvendintas), juos galime laikyti nepaprastosiomis priemonėmis.
2. **SGD Terminalas.** 2010 m. liepos 21 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė, kad AB „Klaipėdos nafta“ pradėtų rengti SGD terminalo projektą.²⁵³ Galutinai terminalas pradėjo veikti 2014 m. (4 metų terminas).²⁵⁴ Viešojoje erdvėje nurodoma, jog statybos kainavo apie 145 mln. Eur.²⁵⁵ Tačiau patį laivą-saugyklą

²⁵¹ Litgrid oficialus tinklapis. Žr. https://www.litgrid.eu/uploads/files/dir224/dir11/10_0.php.

²⁵² Lietuvos elektros energetikos asociacija (2015). „LitPol Link“ ir „NordBalt“ jungtys. Žr. https://www.lsta.lt/files/events/2015-12-17_PET/2015-12-17%20LitPol%20Link%20NordBalt_V.Paskevicius.pdf. Žiūrėta (2021-02-15).

²⁵³ Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2010 07 21, Nr. 1097) Nutarimas dėl gamtinių dujų terminalo projekto plėtos). Valstybės žinios, 2010-07-29, Nr. 90-4755. Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.378825?jfwid=8m7ncsfb>. Žiūrėta (2021-02-15).

²⁵⁴ Verslo žinios (2020) Didesnė dalis gyventojų mano, kad SkGD terminalas yra per brangus. Žr. <https://www.vz.lt/pramone/energetika/2020/07/03/didesne-dalis-gyventoju-mano-kad-skgd-terminalas-yra-per-brangus#ixzz6tv6797Rs>. Žiūrėta (2021-02-15).

²⁵⁵ Ibid.

„Independence“ terminalo operatorė AB „Klaipėdos nafta“ nuomojasi iš Norvegijos bendrovės „Hoegh LNG“, o už šio laivo nuomą „Klaipėdos nafta“ per metus sumoka apie apie 61 mln. Eur (per 10 metų – apie 610 mln. Eur). Nors SGD terminalas yra nacionalinis ir vidutinės trukmės projektas, tačiau dėl jo kainos (vienas brangiausių Lietuvoje įgyvendintų projektų energetikos srityje) ir naujumo (ne tik Lietuvoje, bet ir Baltijos šalyse) galime laikyti jį nepaprastą priemonę.

3. **Dujotiekis į Lenkiją.** Šis projektas vis dar nėra įgyvendintas (statybos darbai prasidėjo 2020 m., o bus baigti 2021 m.²⁵⁶), tačiau jis buvo minėtas dar 1999 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje. Pradinės investicijos sieks apie 500 mln. Eur.²⁵⁷ Jis dalinai finansuojamas ES, o Lietuva jį įgyvendina kartu su Lenkija. Kadangi toks projektas yra brangus, tarptautinis ir pirmą kartą įgyvendinamas, jį taip pat galima laikyti nepaprastą priemonę.
4. **ES Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimas.** Nors analizės kriterijai buvo sukurti infrastruktūriniam energetikos projektams vertinti, tačiau juos galima pritaikyti ir ES Trečiajam energetikos paketui. Direktyvų įgyvendinimas neturi vertės, bet tam yra paskirti terminai, o projekto mastu galime laikyti direktyvos įgyvendinimo atliktą poveikį energetikos rinkai. Šis paketas buvo priimtas 2009 m., o įgyvendintas turėjo būti 2011 m.²⁵⁸ Tačiau elektros srityje jis buvo įgyvendintas tik 2012 m., o dujų – 2014 m. (įgyvendinimas užtruko ilgiau nei buvo numatyta). Iki tol Lietuvoje buvo bandoma liberalizuoti energetikos rinką, bet tai tik pavykdavo įgyvendinti *de jure*, bet ne *de facto*. Rinkoje iki tol vyravo monopolija ir interesų grupės, kurios trukdė projektų įgyvendinimui, tačiau šios direktyvos įgyvendinimas būtent monopolijos klausimą ir išsprendė, nepaisant energetikos rinkos žaidėjų esamo dydžio.

Apibendrinus visus aukščiau aprašytus Lietuvos energetikos projektus, juos galima vertinti kaip nepaprastąsias priemones, kurios buvo naudojamos užtikrinti Lietuvos energetinę nepriklausomybę.

---

²⁵⁶ Ambergrid oficialus tinklapis. Žr. <https://www.ambergrid.lt/lt/projektai/dujotiekiu-jungtis-tarp-lenkijos-ir-lietuvos-gipl>. Žiūrėta (2021-02-15).

²⁵⁷ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos projekto galimybių išvados (išvados ir pasiūlymai). Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/7f7206b060d411e4b240c0fa7489cd0e?jfwid=16j6tpkgsi>

²⁵⁸ Europos Parlamentas, Taryba, *Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB*, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2009 bei Europos Parlamentas, Taryba, *Direktyva 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/55/EB*, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2009.

LENTELĖ 14: STRATEGINIŲ ENERGETIKOS PROJEKTŲ ATITIKTIES NEPAPRASTŲJŲ PRIEMONIŲ KRITERIJAMS VERTINIMAS

Projektas	Nepaprastųjų priemonių vertinimo kriterijai				
	Energetikos projekto naujumas	Energetikos projekto kaina	Energetikos projekto mastas ²⁵⁹	Įgyvendinimo terminas	Ar tai nepaprastoji priemonė?
NordBalt ir LitPol Link jungtys.	+	+	+	+/- (vidutinis)	Taip
SGD Terminalas	+	+	+	+/- (vidutinis)	Taip
Dujotiekis į Lenkiją	+	+	+	+/- (vidutinis)	Taip
ES Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimas	+	Netaikytina	+	+	Taip

Šaltinis: Sudaryta autoriaus

8.4. Saugumizavimo teorijos taikymo Lietuvos energetikos sektoriui apibendrinimas

Saugumizavimo veiksmui atlikti Lietuvoje buvo tinkamos sąlygos – ženkliai padidėjusi energetinė priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių, „Gazprom“ ir kitų energetikos įmonių dominavimas dujų rinkoje bei Rusijos konfliktas dėl dujų su Ukraina. Visa tai didino Lietuvos energetinio nesaugumo jausmą. Atitinkamai politiniai veikėjai (Vyriausybė, Prezidentūra ir jų atstovai) maždaug jau nuo 2008-2009 m. aiškiai savo metiniuose pranešimuose išreiškė šią grėsmę saugumo kontekste. Jie nurodė priemones, kurios turi būti įgyvendintos. Taip pat jas galima laikyti nepaprastosiomis ir netipiškomis priemonėmis Lietuvai, nes per trumpą laiką buvo įgyvendinti nauji ir labai brangūs energetikos projektai, kurie dar minimi 1999 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje. Todėl apžvelgus visus empirinius duomenis, galima teigti, jog Lietuvos energetikos sektorius buvo saugumizuotas, o tai leidžia patvirtinti antrąją hipotezę (H2), teigiančią, jog integracija energetikos srityje vyko dėl saugumo veiksnių.

²⁵⁹ ES Trečiojo paketo atveju, tai reiškia įgyvendinimo atliktą poveikį energetikos rinkai

LENTELĖ 15: SAUGUMIZAVIMO TEORIJS ANALITINIO ĮRANKIO SIŪLOMI ELEMENTAI IR JŲ KRITERIJAI

ELEMENTAI	ANALIZĖS OBJEKTAI	KRITERIJAI	VERTINIMAS
Saugumizavimo objektas	Energetikos sektorius	<ul style="list-style-type: none"> • Kyla grėsmė jo išlikimui • Nurodoma išorinė (arba vidinė) grėsmė. 	Atitinka
Saugumizuojantis veikėjas	Politiniai veikėjai	<ul style="list-style-type: none"> • Atlieka saugumo kalbos veiksmą ir saugumizuoja problemas • Skelbia, jog saugumizavimo objektui kyla grėsmė 	Atitinka
Nepaprastosios priemonės	Strateginiai energetikos projektai	<ul style="list-style-type: none"> • Energetikos projekto naujumas • Energetikos projekto kaina • Energetikos projekto mastas • Įgyvendinimo terminas 	Atitinka
Kalbos aktas	Energetikos sektoriaus kontekstas, nacionalinės energetikos strategija, politinių veikėjų vieši pasisakymai.	<ul style="list-style-type: none"> • Kalbos veiksmas turi atitikti saugumo gramatiką; • Saugumizuojantys veikėjai turi turėti autoritetą, kad padidintų tikimybę, jog auditorija sutiks su saugumizavimo žingsnio (socialinio kapitalo) reikalavimais; • Pasireiškia tariamų grėsmių, kurios palengvina saugumizavimo procesą arba jį apsunkina, ypatybės. 	Atitinka

Šaltinis: sudaryta autoriaus

IŠVADOS

Lietuvos energetikos integracijos į ES atvejis yra unikalus, sudėtingas ir ilgas procesas. Todėl lėtą ir tebesitęsiančią integraciją paaiškinančias ir tuo pačiu visus veiksnius apimančias priežastis empiriškai įrodyti yra ypatingai sunki užduotis. Šiam tikslui buvo pasitelkta dvejų teorijų – saugumizavimo ir liberalaus tarpvyriausybės – kombinacija. Atitinkamai buvo suformuotos dvi hipotezės, o jos turėjo atsakyti į du tarpusavyje susijusius tyrimo klausimus:

- Kodėl nepaisant daugelio ES deklaracijų, pažanga Lietuvos energetikos integracijoje į ES yra tokia lėta?
- Kodėl ji vis dar tebevyksta?

Atsakymų paieškoms buvo naudota aprašomoji atvejo studija, detalai nagrinėjanti Lietuvą. Aprašomasis metodas buvo naudojamas siekiant atskleisti Lietuvos energetikos specifiką, įgyvendinamus energetikos projektus, interesų grupių pozicijas ir vykdomą energetinio saugumo politiką. Tai leido kruopščiai ir nuodugniai išnagrinėti visą tebesitęsiantį Lietuvos energetikos integracijos į ES procesą.

Pirmoji hipotezė (**H1**) teigia, jog lėtą energetikos politikos integraciją lemiantis veiksnys buvo interesų grupių įtaka. Antroji hipotezė (**H2**) teigia, jog integracija energetikos srityje vyko dėl saugumo veiksnių.

Atlikus tyrimą bei patikrinus teorinėje dalyje suformuotą pirmąją hipotezę (**H1**), nustatyta, kad:

1. **Dujų srityje.** OAO „Gazprom“ turėjo didžiausią įtaką AB „Lietuvos dujos“ sprendimams, o Lietuva – mažiausią. Tai galėjo prisidėti prie dujotiekio į Lenkiją vis nukeliamo įgyvendinimo. Šis užsitęsęs procesas buvo naudingiausias OAO „Gazprom“, nes taip galėjo išlaikyti savo, kaip Lietuvos didžiausio dujų tiekėjo, statusą. Lietuvos energetikos rinkos atvėrimas ir integracija į ES nebūtų ekonomiškai naudingas žingsnis įmonei AB „Lietuvos dujos“ (bei atitinkamai OAO „Gazprom“), nes tai pritrauktų naujų rinkos žaidėjų, o AB „Lietuvos dujos“ užimama rinkos dalis tikėtina mažėtų. Taip pat surinkti empiriniai duomenys rodo, jog UAB „Dujotekana“ neturėjo intereso, jog Lietuvos energetika integruotųsi į ES, nes tai pritrauktų naujų žaidėjų ir sumažintų jos pelną. Žiniasklaidoje ir Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pateiktose duomenyse galima rasti įrodymų, jog ši įmonė darė įtaką sprendimų priėmėjams. Be to, dujų sektoriaus interesų grupės teikė siūlymus teisės aktų projektams, akcentuojant galimus energetikos projektų įgyvendinimo trūkumus. Nors daugumai jų siūlymų nebuvo

pritarta, tačiau tai leidžia pamatyti jų požiūrį į integraciją. Todėl galima daryti išvadą, jog jos nebuvo suinteresuotos greitu strateginių energetikos projektų įgyvendinimu.

2. **Elektros srityje.** NDX Energija“ buvo įsitraukusi į strateginių energetinių projektų įgyvendinimo veiklą. Nors tai galimai ir buvo pelningi projektai pačiai įmonei (nepaisant jos priešingų viešų pasisakymų), kilęs didelis politinis pasipriešinimas ir abejonės dėl „LEO LT“ sukūrimo skaidrumo dar ilgesniam laikui „iššaldė“ strateginių projektų įgyvendinimą. Todėl šiuo atveju ne interesų grupių, kurios patirtų ekonominę žalą dėl projektų energetikos projektų įgyvendinimo ir konkurencijos atsiradimo, tiesioginė įtaka sulėtino projektų įgyvendinimą elektros srityje, bet politinių jėgų bei visuomenės pasipriešinimas įgyvendinimo priemonėms. Interesų grupių („NDX Energija“) įtaka šiuo atveju labiau buvo netiesioginė, nes ji dalyvavo šiame procese, kas buvo viena iš priežasčių kompromitavusi „LEO LT“ projektą kaip tokį. Taip pat elektros sektoriaus interesų grupės darė įtaką ir teisėkūros procesui, akcentuojant galimus energetikos projektų įgyvendinimo trūkumus ir nurodant kitus prioritetus. Visai tai atskleidžia jų interesą priešintis integracijai, tačiau neparodo tiesioginio poveikio projektų įgyvendinimui.
3. Padaryta išvada, jog surinkta informacija **leidžia patvirtinti pirmąją hipotezę (H1) tik iš dalies (jog lėtą Lietuvos energetikos integraciją į ES lėmė interesų grupių įtaka)**, nes surinkta informacija neparodo tiesioginės įtakos sprendimų priėmimams. **Tačiau surinkta informacija leidžia tvirtinti, jog interesų grupės darė didelę įtaką tiek sprendimų priėmėjams, tiek projektų įgyvendinimui, lemiančių lėtą energetikos politikos integraciją.**

Patikrinus teorinėje dalyje suformuotą antrąją hipotezę (**H2**), nustatyta, kad:

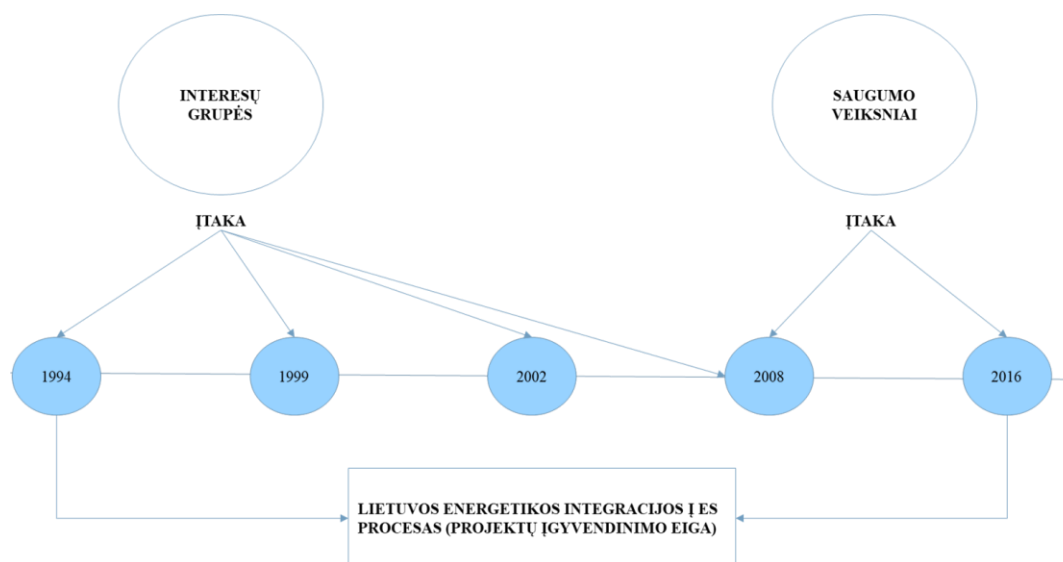
1. Saugumizavimo veiksmui atlikti Lietuvoje buvo tinkamos sąlygos – ženkliai padidėjusi energetinė priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių, „Gazprom“ ir kitų energetikos įmonių dominavimas dujų rinkoje bei Rusijos konfliktas dėl dujų su Ukraina. Visa tai didino Lietuvos energetinio nesaugumo jausmą.
2. Politiniai veikėjai (Vyriausybė, Prezidentūra ir jų atstovai) maždaug jau nuo 2008-2009 m. aiškiai savo metiniuose pranešimuose išreiškė šią grėsmę saugumo kontekste.
3. Politinių veikėjų nurodytas priemonės, kurios turi būti įgyvendintos energetiniam saugumui užtikrinti, galima laikyti nepaprastosiomis ir netipiškomis priemonėmis

Lietuvai, nes per trumpą laiką buvo įgyvendinti nauji ir labai brangūs energetikos projektai, kurie dar minimi 1999 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje.

4. Apžvelgus visus empirinius duomenis, galima teigti, jog Lietuvos energetikos sektorius buvo saugumizuotas, o tai **leidžia patvirtinti antrąją hipotezę (H2), teigiančią, jog integracija energetikos srityje vyko dėl saugumo veiksnių.**

Todėl galima teigti, jog Lietuvos energetikos integraciją (energetinių projektų įgyvendinimą) lėtino energetikos sektoriaus interesų grupės iki maždaug 2008 – 2009 m. Nors po to jų įtaka ir nesuinteresuotumas integracija išliko dar keletą metų, bet nuo tada energetikos sektorius jau buvo saugumizuotas. Tam, kad grėsmė sektoriui būtų pašalinta, politiniai veikėjai spartino projektų įgyvendinimą.

PAV. 13: LIETUVOS ENERGETIKOS INTEGRACIJOS PROCESO EIGA

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Ši analizė suteikia teorinių įžvalgų. Pagrindė teorija aiškinanti valstybių narių integraciją į ES – liberalusis tarpvyriausybės kumas – gali paaiškinti, kodėl Lietuvos energetikos integracijos į ES nevyko. Dominuojančios interesų grupės, darančios didžiausią įtaką sprendimų priėmėjams, nebuvo tuo suinteresuotos dėl tuometinės Lietuvos energetikos išorės priklausomybių struktūros. Kita vertus, bent jau iš surinktų duomenų ir testuotų hipotezių, liberaliajam tarpvyriausybės kumui trūksta dinamikos – tai leidžia paaiškinti lėtos integracijos priežastis, bet ne tolimesnę eigą. Tačiau liberaliojo tarpvyriausybės kumo ir saugumizavimo teorijų sintezė sugeba apimti visą Lietuvos energetikos integracijos į ES procesą ir iš dalies paaiškinti lėtą ir tebevykstantį integracijos etapus. Šiuo atveju, liberalus tarpvyriausybės kumas fiksuoja integracijos proceso eigos stabdymą, o saugumizavimo teorija fiksuoja integracijos dinamiką kritinėse situacijose – jos paspartėjimą.

Tačiau ši analizė turi ir trūkumų. Kadangi buvo griežtai remiamasi pasirinktomis teorijomis, tai neapėmė visų veiksnių, kurie galėjo turėti įtakos lėtai bei vėliau jau paspartėjusiai integracijai. Pavyzdžiui, tai neapėmė politinių ciklų ir politikos veikėjų trumpalaikio mąstymo (siekiant perrinkimo), kuris galėjo lemti kitų politikos sričių su lengviau pasiekiamais rezultatais prioretizavimą, bei tarpvalstybinio projektų įgyvendinimo aspektų. Be to, dėl darbo apimties reikalavimų nebebuvo atsižvelgta ir į kitą veiksnių – interesų grupių, kurioms Lietuvos integracija į ES buvo ekonomiškai naudinga, teigiamą įtaką strateginių projektų įgyvendinimui.

Vertinant integracijos poveikį ekonominei aplinkai, ilgainiui dėl jos gali sustiprėti tos interesų grupės, kurios gauna naudą iš jos. Nusistovint naujai situacijai energetikos rinkoje, gali sustiprėti tos interesų grupės, kurios šiame procese mato potencialią rinką ir pelną sau. Šiame darbe interesų grupių, kurioms energetikos integracija į ES buvo naudinga, įtaka strateginių energetikos projektų įgyvendinimui nebuvo analizuojama. Tačiau liberalusis tarpvyriausybės kumas teigia, kad pamatinė sąlyga nacionalinėms preferencijoms yra tarpusavio priklausomybės pobūdis tarp ES valstybių. Infrastruktūros projektai jį pakeitė iš esmės – Lietuva pradeda prekiauti elektra su Šiaurės šalimis, Lenkija, tad visiškai įtikinama, kad keičiasi ir nacionalinės preferencijos, nes atsiranda tolimesne integracija suinteresuotų verslo grupių. Tai yra potenciali niša ateities tyrimams, kurie galėtų ištestuoti papildomą hipotezę: ilgainiui vykstant integracijai susiformuoja nauja situacija rinkoje ir iškyla interesų grupės, kurios mato naudą iš tolesnės integracijos bei ima palaikyti ją, taip prisidėdami prie saugumu susirūpinusių politikų pastangų įtvirtinti ją (**H3**). Tai gali parodyti liberalaus tarpvyriausybės kumo dinaminį veiksnių, t.y. kad interesų grupės ne tik darė neigiamą įtaką strateginių energetikos projektų įgyvendinimui, bet ir teigiamą, kai pasikeitė Lietuvos tarpusavio priklausomybių pobūdis.

Be to, kadangi pačioje ES integracija vyko lėtai, šiame darbe naudojamos teorijų kombinacijos ir siūlomos hipotezės potencialiai tinka ir kitų šalių atvejams analizuoti, o papildomai siūloma nauja hipotezė (**H3**) gali išplėsti ir apimti įvairių energetikos integracijos į ES atvejų analizę.

SUMMARY

The master's thesis '*Lithuanian Energy Integration into the European Union: Analysis of the Reasons for Slow Policy Coordination*' examines the reasons for Lithuania's slow integration into the EU and seeks answers to the following key questions that arise when observing this process: why, despite many EU declarations, is progress in respect to Lithuania's energy integration into the EU so slow? If the reason for the slowness of integration was the resistance of interest groups, why is it still happening?

The subject of this research is the Lithuania's energy policy integration into the EU. Therefore, the aim was to reveal and evaluate how and why energy integration into the EU is taking place in Lithuania, why it is so slow and how to explain the selected priority projects / decisions. Accordingly, the following tasks were formulated: 1. Based on statistical analysis, to analyze the situation of the Lithuanian energy market and to review strategic Lithuanian projects in the field of energy; 2. To review and analyze the legal acts, strategies and other important documents adopted by the EU and Lithuania in the field of energy; 3. To identify strategic energy projects in the fields of gas and electricity that were important for Lithuania's integration into the EU, and to review the course of their implementation; 4. Using the approach of liberal intergovernmentalism, to analyze the formation of Lithuania's national preferences in the field of energy, to find out the influence of interest groups on the integration of Lithuania's energy policy into the EU. 5. Using securitization theory, to explain Lithuania's security priorities and their potential impact on the implementation of strategic energy projects.

First, two theories that could help to seek answers to the above questions were discussed (liberal intergovernmentalism and securitization). Based on their theses, two hypotheses (H1 and H2) were formulated, which were tested in the empirical part. According to H1, the slow integration of Lithuanian energy into the EU was determined by the influence of interest groups. H2 says it has happened and is still happening due to security factors.

In the empirical part, a descriptive case study of Lithuania was conducted, which is based on a qualitative case study of the integration of Lithuanian energy policy into the EU during 1994–2016 period. After testing both hypotheses, it was found that the collected information allows to confirm the first hypothesis (H1) only partially, because the collected information does not show a direct influence on decision-making. However, the information gathered suggests that interest groups have had a significant impact on project implementation, leading to slow integration of energy policy.

On the other hand, the second hypothesis was confirmed because the conditions for the securitization in Lithuania were appropriate – a significant increase in energy dependence on Russian energy resources, dominance of Gazprom and other energy companies in the gas market and Russia's gas conflict with Ukraine. All this increased Lithuania's sense of energy insecurity. Accordingly, political actors (Government, Presidency and their representatives) since approx. 2008-2009 has clearly expressed this threat in the context of security in its annual reports. They indicated the measures (strategic energy projects) which needed to be implemented. They can also be considered as extraordinary and atypical measures for Lithuania, as new and very expensive energy projects were implemented in a short period of time, which were mentioned back in 1999 National Energy Strategy.

Also, this analysis provides some theoretical insights. The baseline theory explaining the integration of member states into the EU - liberal intergovernmentalism - may explain why Lithuania's energy integration into the EU did not take place. The dominant interest groups that have the greatest influence on decision-makers were not interested in this due to the structure of external dependence of Lithuanian energy at that time. On the other hand, at least from the data collected, liberal intergovernmentalism lacks dynamism, as it explains the reasons for the slow pace of integration, but not the way forward. On the other hand, the synthesis of theories of liberal intergovernmentalism and securitization can cover the whole process of Lithuania's energy integration into the EU and explain the slow and ongoing stages of integration. In this case, liberal intergovernmentalism captures the interference of the integration process, and the securitization theory captures the dynamics of integration in critical situations - its acceleration.

The evaluation of the research provides some additional insights for further studies related to energy integration cases. With the new situation in the energy market, those interest groups that see the potential market and profits for themselves in this process may become stronger. This is a potential niche for future research that could test an additional hypothesis: over time, integration creates a new market situation and interest groups who see the benefits of further integration and begin to support it, thus contributing to security-conscious policy efforts (H3). This may indicate a dynamic factor in liberal intergovernmentalism, i.e that interest groups not only had a negative impact on the integration, but also a positive one when the nature of Lithuania's interdependencies changed.

In addition, due to the slow pace of EU integration itself, the combination of these theories and proposed hypotheses used in this work are potentially suitable for case studies in other countries. While the proposed new hypothesis (H3) may extend and cover various cases of energy integration into the EU.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS, KNYGOS

1. Aalto, P., & Korkmaz Temel, D. (2013). European Energy Security: Natural Gas and the Integration Process. *JCMS: Journal Of Common Market Studies*, 52(4).
2. Andersen, Svein (2001). EU Energy policy: Interest Interaction and Supranational Authority, in Andersen, S. S. & Eliassen, K. A. (eds.), *Making Policy in Europe*, London: Sage, p. 106-123.
3. Arūnas Kelmelis (2015). Trečiojo energetikos paketo įgyvendinimo klausimas: Lietuvos ir Latvijos atvejai, Magistro darbas, Vilniaus universitetas.
4. Balzacq, Thierry (2008). The Policy Tools of Securitization: Information Exchange, Eu Foreign and Interior Policies. *Journal of Common Market Studies*,
5. Berger, Peter L. Luckmann, Thomas (1991). *The Social Construction of Reality*. - Penguin Books.
6. Bruegel; Baumann, F. and Simmerl, G. (2011) *Between Conflict and Convergence: The EU Member States and the Quest for a Common External Energy Policy*, Munich: Center for Applied Policy Research;
7. Buchan, David (2009). *Energy and Climate Change: Europe at the Crossroads*, Oxford: Oxford University Press, p. 7.
8. Buzan, Barry and Ole Wæver (2003). *Regions and Powers. The Structure of International Security*, Fifth Printing 2007. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Buzan, Barry. Wæver, Ole. De Wilde, Jaap. (1998) *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers.
10. Cherp, Aleh, and Jessica Jewel (2014) *The Concept of Energy Security: Beyond the four As*. *Energy Policy* 75.
11. Curley, Melissa G. and Jonathan Herington (2010) *The Securitization of Avian Influenza: International Discourses and Domestic Politics in Asia*. *Review of International Studies* 37 (1).
12. Dainius Genys (2014). Lietuvos energetinio saugumo diskurso formavimas: politikų, mokslininkų ir žiniasklaidos vaidmuo. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1(34).

13. De Jong, Jacques – van der Linde, Coby, 2008. EU energy policy in a supply-constrained world, *European Policy Analysis (SIEPS)*, No. 11, October.
14. De Jong, Jacques (2009). The 2007 energy package: the start of a new Era?, pp. 95-108, in Roggenkamp, Martha & Hammer, Ulf (eds.), *European Energy Law Report V*, Antwerp: Intersentia.
15. Energetinio saugumo tyrimų centras (2017). Lietuvos energetinis saugumas. Metinė apžvalga 2015-2016, Kaunas, p. 8.
16. Guzzini, Stefano (2011) Securitization as a Causal Mechanism. *Security Dialogue*, p. 335.
17. Haaland Matla'ry, J. (1997). *Energy policy in the European Union*. Houndmills: Macmillan. p. 5.
18. Youngs, R. (2007). *Europe's External Energy Policy: Between Geopolitics and the Market*. CEPS Working Document No. 278. CEPS (Center for European Policy Studies)
19. Jakub Godzimirski, Ramūnas Vilpišauskas, and Romas Švedas (2015). *Energy Security: Regional Coordination Management of Interdependencies*, Vilnius: Vilnius University Press.
20. K. Szulecki (Ed.) (2017), *Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges*, Palgrave Macmillan, London.
21. Kacper Szulecki, Severin Fischer, Anne Therese Gullberg & Oliver Sartor (2016). Shaping the 'Energy Union': between national positions and governance innovation in EU energy and climate policy, *Climate Policy*, 16:5.
22. Lipschutz, Ronnie D. (1995a) On security. In *on Security*, ed. Ronnie D. Lipschutz, 1-23. New York: Columbia University Press.
23. McGowan, Francis (ed.) (1996), *European energy policies in a changing environment*, Heidelberg: Physica-Verlag.
24. Moravcsik, A. & Schimmelfennig, F. (2009) Liberal Intergovernmentalism. In: Wiener, A. & Diez, T. (eds.) *European Integration Theory*. New York: Oxford University Press.
25. Moravcsik, A. (1998) *The Choice for Europe: Social Purpose and State Power from Messina to Maastricht*. Cornell University Press.
26. Moravcsik, Andrew (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *JMCS: Journal of Common Market Studies*.

27. Müller-Kraenner, Sascha, 2008. *Energy Security – Re-Measuring the World*, London: Earthscan.
28. Orinta Barkauskaitė (2007). *Energetikos politikos integracija Europos Sąjungoje: interesai ir galimi rezultatai*, Magistro darbas, Vilniaus universitetas.
29. Ramūnas Vilpišauskas (2017). *The evolving agenda of energy security in the Baltic sea region: persistent divergences in the perception of threats and state-market relationship*, The Riga conference papers.
30. Roe P. (2011). Is securitization a “negative” concept? Revisiting the normative debate over normal versus extraordinary politics. In *Security Dialogue* 43(3) p. 249-266.
31. Romas Švedas (2014). *2009-2013: energetikos politikos proveržio metai, Lietuva Europos Sąjungoje. Metraštis 2009-2013, Europos integracijos studijų centras*.
32. Romas Švedas (2017), *EU Energy Island – Characteristics, Threats, and How to break out of it: A Case Study of Lithuania*. *Lithuanian Annual Strategic Review, 2016-2017 Volume 15*.
33. Salter, Mark B. (2008). *Securization and Desecuritization: A Dramaturgical Analysis of the Canadian Air Transport Security Authority*. *Journal of International Relations and Development* 11 (3).
34. Schimmelpfennig, F. (2018). *Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union*. *JCMS* 2018 Volume 56. Number 7.
35. Smircich, Linda. Morgan (1982), Gareth. *Leadership: The Management of Meaning*. *The Journal of Applied Behavioral Science*. Vol. 18, No. 2.
36. Sritzel, Holger (2007) *Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond*. *European Journal of International Relations* 13 (3).
37. Tadas Adomaitis (2012). *Kodėl sudėtinga Lietuvos integracija į Europos energetikos rinką?* Magistro darbas, Vilniaus universitetas.
38. Tomas Janeliūnas, Agnija Tumkevič (2013), *Securitization of the energy sectors in Estonia, Lithuania, Poland and Ukraine: Motives and extraordinary measures*, *Lithuanian Foreign Policy Review*.
39. Urutchev, Vladimir (2014). *Energy dependence: the EU’s greatest energy security challenge?* *European View*. Vol. 13, Issue 2.

40. Van der Linde, C. (2007). External energy policy: old fears and new dilemmas in a larger Union. In A. Sapir, *Fragmented Power: Europe and the Global Economy* (1st ed.).
41. Wæver, O. (2011). Politics, Security, Theory. In *Security Dialogue* 42(4-5).
42. Wæver, Ole (2003) *Securitization: Taking Stock of a Research Programme in Security Studies*. Copenhagen: mimeo.
43. Wettestad, J., Eikeland, P. O., & Nilsson, M. (2012). EU climate and energy policy: A hesitant supranational turn. *Global Environmental Politics*, 12(2).
44. Žygimantas Vaičiūnas (2009). Europos Sąjungos bendros energetikos politikos formavimasis ir Lietuvos interesai. *Politologija*, 55(3).
45. Žygimantas Vaičiūnas (2015). Europos Sąjungos bendros energetikos politikos formavimasis ir Lietuvos interesai. *Politologija*, 55(3).

***DOKUMENTAI, KALBOS, TEISĖS AKTAI, SIŪLYMAI TEISĖS AKTŲ PROJEKTAMS
BEI STRATEGIJOS***

1. Asociacija Lietuvos energetikų sąjunga (2002), komiteto išvada Seimo nutarimo "Dėl Nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo" projektui Nr. IXP-1773. Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.184128?positionInSearchResults=119&searchModelUUID=69392e51-7ef6-459e-baea-f35055cf7305> (žiūrėta 2020-04-07).
2. Council of European Union (2017). Recommendation for the council decision authorizing the opening of negotiations on an agreement between the European Union and the Russian Federation on the operation of the Nord Stream 2 pipeline: <http://www.politico.eu/wp-content/uploads/2017/07/NS-Draft-Mandate.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).
3. EUR-Lex. Internal market for energy, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:127005> (žiūrėta 2020-04-07).
4. European Commission (1995). Green Paper for a European Union Energy Policy. COM/94/659.
5. European Commission (1996). White Paper on an Energy Policy for the European Union. COM/95/0682.
6. European Commission (2000). Green Paper Towards a European Strategy for the Security of Energy Supply. COM/2000/769.

7. European Commission (2000). Green Paper Towards a European Strategy for the Security of Energy Supply. COM/2000/769.
8. European Commission (2006). Green Paper on a European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy. COM/2006/105.
9. European Commission (2008). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Second Strategic Energy Review: An EU Energy Security and Solidarity Action Plan. COM/2008/0781.
10. European Commission (2008). Green Paper – Towards a Secure, Sustainable and Competitive European Energy Network. COM/2008/0782.
11. European Commission (2015). Energy Union Package. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank. A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy. COM (2015) 80 final. Brussels, 25.02.2015
12. European Commission (2016). Commission staff working document, executive summary of the evaluation, SWD (2016) 413 final, žr. https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/1_en_autre_document_travail_service_part1_v2.pdf (žiūrėta 2020-04-07).
13. European Parliament. Fact Sheets on the European Union: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/1/the-first-treaties> (žiūrėta 2020-04-05).
14. European Parliament. Internal energy market: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/45/energia-siseturg> (žiūrėta 2020-04-07).
15. Europos Parlamentas, Taryba, *Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB*, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2009 bei Europos Parlamentas, Taryba, *Direktyva 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/55/EB*, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2009.

16. Europos Vadovų Tarybos susitikimas (2011 m. vasario 4 d), EUCO 2/1/11 REV 1, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/LT/ec/119184.pdf (žr. 2021-01-15).
17. Komiteto išvados (2007-01-10). Seimo nutarimo „dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ projektui, dokumento Nr. XP-1892(3). Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.290418?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=f95cf668-6ad8-40e2-bba2-619e9419f902> (žiūrėta 2020-04-07).
18. Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2012 m. sausio 17 d. Nr. XI-1919, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.417491?positionInSearchResults=32&searchModelUUID=142bdbce-f6fe-48a9-9fe6-2b200637f9e8> (žiūrėta 2020-04-07).
19. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Dujotiekių jungties tarp Lenkijos ir Lietuvos projekto galimybių išvados (išvados ir pasiūlymai). Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/7f7206b060d411e4b240c0fa7489cd0e?jfwid=16j6tpkgsi> (žiūrėta 2020-04-07).
20. Lietuvos Respublikos gamtinių dujų įstatymo pakeitimo įstatymas, priimtas 2011 m. birželio 30 d. Nr. XI-1564, žr. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403380&p_query=&p_tr2= (žiūrėta 2020-04-07).
21. Lietuvos Respublikos Seimas (1999 10 5, Nr. VIII-1348). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 1999, Nr. 86-2568.
22. Lietuvos Respublikos Seimas (2002 10 10, Nr. IX-1130). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2002, Nr. 99-4397.
23. Lietuvos Respublikos Seimas (2007 01 18. Nr. X-1046). Nutarimas dėl nacionalinės energetikos strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2007, Nr. 11-430.
24. Lietuvos Respublikos Seimas (2012 06 26, Nr. XI-2133). Nutarimas dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2012, Nr. 80-4149.

25. Lietuvos Respublikos Seimas (2012 06 26, Nr. XI-2133). Nutarimas dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo. Vilnius: Valstybės žinios, 2012, Nr. 80-4149.
26. Lietuvos Respublikos Seimas, Elektros energetikos įstatymas ir jo pakeitimai (2000-2012), Valstybės žinios, Vilnius, 2000-2012 bei Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Nutarimas nr. 740 dėl Lietuvos elektros rinkos plėtros plano patvirtinimo*, Valstybės žinios, Vilnius, 2009.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (1994 04 19, Nr. 288) Nutarimas dėl nacionalinės energetikos komplekso pertvarkymo programos (Nacionalinės energetikos strategijos). Vilnius: Valstybės žinios, 1994, Nr. 30-545.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2009) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 metų veiklos ataskaita, žr. https://lr.v.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2008_ataskaita.pdf (žiūrėta 2020-04-07).
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2009) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 metų veiklos ataskaita, Žr. https://lr.v.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2008_ataskaita.pdf (žiūrėta 2020-04-07).
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2010 07 21, Nr. 1097) Nutarimas dėl gamtinių dujų terminalo projekto plėtros). Valstybės žinios, 2010-07-29, Nr. 90-4755. Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.378825?jfwid=8m7ncsfbb> (žiūrėta 2020-04-07).
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2010 07 21, Nr. 1097) Nutarimas dėl gamtinių dujų terminalo projekto plėtros). Valstybės žinios, 2010-07-29, Nr. 90-4755. Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.378825?jfwid=8m7ncsfbb> (žiūrėta 2020-04-07).
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2010) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 metų veiklos ataskaita. Žr. https://lr.v.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2009_ataskaita.pdf.

33. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2011) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 metų veiklos ataskaita. Žr. https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2011_ataskaita.pdf (žiūrėta 2020-04-07).
34. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2012) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 metų veiklos ataskaita. Žr. https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/Apie_vyriausybe/Ataskaitos/2012_veiklos_ataskaita.pdf (žiūrėta 2020-04-07).
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013, 2014, 2015, 2016 metų veiklos ataskaitos.
36. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, dėl Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimo įstatymo koncepcijos patvirtinimo, priimtas 2010 m. gegužės 4 d. Nr. 517, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.371786?jfwid=ppvfyz84i> (žiūrėta 2020-04-07).
37. Lietuvos Respublikos vyriausios rinkimų komisijos sprendimas, Nr. Sp-297 „Dėl konsultacinio (patariamojo referendumo dėl naujos atominės elektrinės statybos Lietuvos Respublikoje rezultatų, 2012 m., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F4A9293B6E4E> (žiūrėta 2020-04-07).
38. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos išvados (2010). Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektui, dokumento Nr. 10-3798-01. Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.55123?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=791d2507-5d3d-4ead-b70a-0b4653ec5c51> (žiūrėta 2020-04-07).
39. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacijos išvados (2010). Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektui, dokumento Nr. 10-3798-01. Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.55123?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=791d2507-5d3d-4ead-b70a-0b4653ec5c51> (žiūrėta 2020-04-07).
40. LR Valstybės saugumo departamentas, „Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento 2012 m. veiklos ataskaita visuomenei.“ Vilnius: LR VSD 2013.

<https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2017/03/Veiklos-ataskaita-2012.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).

41. Pagrindinio komiteto išvada (2012-06-19), Seimo nutarimo „Dėl Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“, dokumento Nr. XIP-3260(3). Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.427569?positionInSearchResults=60&searchModelUUID=df9e7d54-6fc0-472f-af66-4dda19bf4c98> (žiūrėta 2020-04-07).
42. Pagrindinio komiteto išvados (2012-06-19). Seimo nutarimo „dėl nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos patvirtinimo“ projektui, dokumento Nr. XIP-3260 (3). Žr. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.427569?jfwid=-vvheq9sg> (žiūrėta 2020-04-07).
43. Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2010) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP. Žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2010> (žiūrėta 2020-04-07).
44. Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2011) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP. Žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2011> (žiūrėta 2020-04-07).
45. Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2012) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP. Žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2012> (žiūrėta 2020-04-07).
46. Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2013) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP. Žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2013> (žiūrėta 2020-04-07).
47. Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2014) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP. Žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2014> (žiūrėta 2020-04-07).
48. Prezidentė Dalia Grybauskaitė (2015) Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės metinis pranešimas, LRP. Žr. <https://grybauskaite.lrp.lt/lt/metinis-pranesimas-2015> (žiūrėta 2020-04-07).
49. Valstybės turto fondo ir OAO “Gazprom” 2004 m. sausio 23 d. Akcijų pirkimo-pardavimo sutartis,
[https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Veikla/Veiklos%20sritys/Nafta%2C%](https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Veikla/Veiklos%20sritys/Nafta%2C%20)

[20dujos%2C%20elektra%2C%20%C5%A1iluma%2C%20energijos%20vartojimo%20efektyvumas/Lietuvos%20gamtini%C5%B3%20duj%C5%B3%20sektorius%20-%20Teis%C4%97s%20aktai/gazprom.pdf](#) (žiūrėta 2020-04-07).

50. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2005), Lietuvos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos metinė ataskaita Europos Komisijai, <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/ek-2004.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).
51. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2009), Lietuvos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos metinė ataskaita Europos Komisijai, <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/ek-2008.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).
52. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2009), Lietuvos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos metinė ataskaita Europos Komisijai. Žr. <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/ek-2008.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).
53. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2009), Lietuvos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkos metinė ataskaita Europos Komisijai. Žr. <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/ek-2008.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).
54. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2011), elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2010 metus, žr. <https://www.regula.lt/SiteAssets/elektra/elektros-rinkos-stebesenos-ataskaita-2010.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).
55. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2011), elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2010 metus, žr. <https://www.regula.lt/SiteAssets/elektra/elektros-rinkos-stebesenos-ataskaita-2010.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).
56. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2012), elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2011 metus, žr. <https://www.regula.lt/SiteAssets/elektra/elektros-energetikos-rinkos-stebesenos-ataskaita-uz-2011-metus.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).
57. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2013) elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2012 metus, žr. <https://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu>

- [medziaga/2014-rugpjutis/elektros-rinkos-stebesenos-ataskaita-uz-2012-metus.pdf](#) (žiūrėta 2020-04-07).
58. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2015), elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2015 metus, žr. https://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2016/2016-rugsejis/Ataskaita_%202015_metai_elektros-stebesena.pdf (žiūrėta 2020-04-07).
59. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2015), Gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaita už 2015 m., 02 2015 M. IV ketvirtį, žr. https://www.regula.lt/SiteAssets/dujos/GD_rinkos_ataskaita_2015_IV_ketv.pdf (žiūrėta 2020-04-07).
60. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2017), elektros energijos rinkos stebėsenos ataskaita už 2016 metus, žr. https://www.regula.lt/SiteAssets/naujienu-medziaga/2017/2017-kovas/elektra_ataskaita_2016_IV_ketv.pdf (žiūrėta 2020-04-07).
61. Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, Gamtinių dujų rinkos stebėsenos ataskaita už 2011 metus, 2011 m., <https://www.regula.lt/dujos/SiteAssets/rinkos-stebesenos-ataskaitos/dujos-rinkos-stebesena-2011.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).

ANALITINIAI IR KITI STRAIPSNIAI

1. Aleksas Rozentalis (2011). Maskva "Družbos" čiaupo neatsuka ir už pinigus, Verslo žinios, žr. https://www.vz.lt/archive/article/2011/8/17/%C5%BEiniasklaida_maskva_dru%C5%BEbos_%C4%8Diaupo_neatsuka_ir_u%C5%BE_pinigus. (žiūrėta 2021-05-03).
2. Amber Grid, Dujų jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos (GIPL), žr. <https://www.ambergrid.lt/lt/projektai/dujotiekiu-jungtis-tarp-lenkijos-ir-lietuvos-gipl> (žiūrėta 2021-02-15).
3. Delfi (2008). D.Nedzinskas: „Leo Lt“ pirmiausia turi siekti pelno, žr. <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/dnedzinskas-leo-lt-pirmiausia-turi-siekti-pelno.d?id=15663173> (žiūrėta 2021-05-03).
4. Delfi (2009). „Leo LT“ elektros tiltą su Švedija finansuotų savo lėšomis, žr. <https://www.delfi.lt/verslas/energetika/leo-lt-elektros-tilta-su-svedija-finansuotu-savo-lesomis.d?id=20245577> (žiūrėta 2021-05-03).

5. Dina Khrennikova, Anna Shiryayevskaya, and Daryna Krasnolutska (2019) Why the Russia-Ukraine Gas Dispute Worries Europe, žr. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-12-06/why-the-russia-ukraine-gas-dispute-worries-europe-quicktake> (žiūrėta 2021-05-03).
6. European Commission (2009). Baltic Energy Market Interconnection Plan https://ec.europa.eu/energy/topics/infrastructure/high-level-groups/baltic-energy-market-interconnection-plan_en (žiūrėta 2021-05-03).
7. Europos Komisija, Klausimai ir atsakymai dėl trečiojo ES dujų ir elektros vidaus rinkos teisės aktų paketo, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_11_125 (žiūrėta 2021-05-03).
8. Europos Komisija, Trečiasis energetikos paketas, https://ec.europa.eu/energy/topics/markets-and-consumers/market-legislation/third-energy-package_en. (žiūrėta 2021-05-03).
9. Gytis Pankūnas, Liudmila Timofejeva (2018), NSGK patvirtino tyrimo dėl neteisėto poveikio politikams išvadas, LRT, žr. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/214295/nsgk-patvirtino-tyrimo-del-neteiseto-poveikio-politikams-ismadas>. (žiūrėta 2021-05-03).
10. Jurgita Lapienytė (2013). Nepriklausomas ekspertas Romas Švedas apie Energetikos ministerijos darbus: pradėta energetikos sektoriaus reforma, tačiau pavyko ne viskas“, 15min. Žr. <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/nepriklausomas-ekspertas-romas-svedas-apie-energetikos-ministerijos-darbus-pradeta-energetikos-sektoriaus-reforma-taciau-pavyko-ne-viskas-664-294915?copied> (žiūrėta 2021-01-15).
11. Jurgita Lapienytė (2013). Nepriklausomas ekspertas Romas Švedas apie Energetikos ministerijos darbus: pradėta energetikos sektoriaus reforma, tačiau pavyko ne viskas“, 15min. Žr. <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/energetika/nepriklausomas-ekspertas-romas-svedas-apie-energetikos-ministerijos-darbus-pradeta-energetikos-sektoriaus-reforma-taciau-pavyko-ne-viskas-664-294915?copied> (žiūrėta 2021-01-15).
12. Jurgita Lapienytė (2015). „Achema“ supranta SGD terminalo naudą, bet nenori už jį mokėti – neturi pinigų, LRT, žr. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/96122/achema-supranta-sgd-terminalo-nauda-bet-nenori-uz-ji-moketi-neturi-pinigu> (žiūrėta 2021-05-03).

13. Lietuvos elektros energetikos asociacija (2015). „LitPol Link” ir „NordBalt“ jungtys. Žr. https://www.lsta.lt/files/events/2015-12-17_PET/2015-12-17%20LitPol%20Link%20NordBalt_V.Paskevicius.pdf. (žiūrėta 2021-05-03).
14. Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija (2007). Vyriausybė pritarė Lietuvos elektros organizacijos LEO LT, AB sukūrimui, žr. <https://eimin.lrv.lt/lt/naujienos/vyriausbe-pritare-lietuvos-elektros-organizacijos-leo-lt-ab-sukurimui> (žiūrėta 2021-05-03).
15. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija (2012), Premjeras Andrius Kubilius apie Nacionalinę energetikos strategiją. https://enmin.lrv.lt/uploads/enmin/documents/files/Teisin%C4%97%20informacija/Teis%C4%97s%20aktai/Bendrieji%20energetikos%20strateginiai%20dokumentai/Nacionalin%C4%97%20energetikos%20strategija/NES_brosiura_LT.pdf (žiūrėta 2021-05-03).
16. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Electricity sector, <https://enmin.lrv.lt/en/sectoral-policy/electricity-sector-1> (žiūrėta 2021-05-03).
17. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Gas sector, <https://enmin.lrv.lt/en/sectoral-policy/natural-gas-sector> (žiūrėta 2021-05-03).
18. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, <https://enmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-3/tarptautinis-bendradarbiavimas-1/regioninis-bendradarbiavimas/bemip-iniciatyva> (žiūrėta 2021-05-03).
19. OECD (2008). Why is competition important for growth and poverty reduction?: <https://www.oecd.org/investment/globalforum/40315399.pdf> (žiūrėta 2020-04-07).
20. OECD, Liberalisation and competition intervention in regulated sectors: <https://www.oecd.org/competition/sectors/> (žiūrėta 2020-04-07).
21. Paul Kirby (2014). Russia's gas fight with Ukraine, BBC, žr. <http://www.bbc.com/news/world-europe-29521564> (žiūrėta 2021-05-03).
22. Ramūnas Vilpišauskas (2010), Lietuvos energetika: link nepriklausomybės ES sudėtyje, Delfi, <https://www.delfi.lt/news/daily/europietis/lietuvos-energetika-link-nepriklausomybes-es-sudetyje.d?id=37118113> (žiūrėta 2021-05-03).
23. Skirmantas Malinauskas (2014). 15 metų veikiantis Būtingės naftos terminalas – įrodymas, kad Lietuva gali atsikirsti Rusijai, 15 min. Žr. <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/bendroves/15-metu-veikiantis-butinges-naftos->

[terminalas-irodymas-kad-lietuva-gali-atsikirsti-rusijai-663-437496?copied](#). (žiūrėta 2021-05-03).

24. TV3 (2009). Neigia siekį pasipelnėti iš elektros perdavimo jungties tiesimo į Švediją, žr. <https://www.tv3.lt/naujiena/verslas/neigia-sieki-pasipelnėti-is-elektros-perdavimo-jungties-tiesimo-i-svedija-n294128> (žiūrėta 2021-05-03).
25. Verslo žinios (2020). Didesnė dalis gyventojų mano, kad SkGD terminalas yra per brangus. Žr. <https://www.vz.lt/pramone/energetika/2020/07/03/didesne-dalis-gyventoju-mano-kad-skgd-terminalas-yra-per-brangus#ixzz6tv6797Rs>. (žiūrėta 2021-05-03).